

World Vision

Vlerësimi i peizazhit dhe burimeve natyrore dhe
zhvillimi i kurrikulave për adresimin e nevojave
të fermerëve për rritje kapacitetesh

Bashkia Maliq

Përgatitur nga Instituti i Studimeve Ekonomike dhe Transferimit të Njohurive
(ISETNJ)

Për World Vision Shqipëri

© Të gjitha të drejtat e rezervuara. Asnjë pjesë e këtij publikimi nuk mund të riprodhohet në asnjë formë, përveçse me leje nga publikuesi.

Raporti u hartua nga:

Dr. Drini Imami

Dr. Edvin Zhllima

Prof. Engjell Skreli

Puna në terren u realizua me mbështetjen e stafit të zyrave lokale të World Vision Shqipëri në Korçë.

Mbështetur nga:

World Vision Hong Kong

Korrik 2020

Tabela e përmbajtjes

1. Hyrje.....	6
2. Metodologjia.....	8
2.1. Mbledhja e të dhënave dytësore.....	8
2.2. Mbledhja e të dhënave parësore.....	8
2.2.1.Vrojtimi i strukturuar	8
2.2.2.Mbledhja e të dhënave nga përfaqësues të qeverisë qendrore	10
2.3. Përpunimi dhe analiza e të dhënave	11
2.3.1.Të dhënat sasiore.....	11
2.3.2 Të dhënat cilësore	12
3. Burimet, përdorimi i burimeve dhe potencialet e zhvillimit – të dhëna dytësore	13
3.1. Të dhëna të përgjithshme për bashkinë Maliq	13
3.1.1.Vizioni dhe objektivat strategjike	16
4. Burimet, përdorimi i burimeve dhe potencialet e zhvillimit – të dhëna parësore.....	17
4.1. Burimet e bashkisë	17
4.1.1.Burimet njerëzore në bashkinë Maliq	17
4.1.2.Burimet natyrore prodhuese në bashkinë Maliq	19
5. Shfrytëzimi i burimeve të bashkisë.....	22
5.1. Prodhimi në fermë.....	22
5.2. Prodhimi i produkteve të përpunuara në fermë.....	24
5.3. Aktivitetet blegtorale të fermës.....	24
5.4. Aksesit në treg.....	27
5.5. Të ardhura të krijuara dhe burimet e të ardhurave	29
6. Potencialet e zhvillimit.....	31
7. Kapacitetet njerëzore dhe nevoja për rritjen e tyre	33
7.1. Vlerësimi i nevojave për rritje kapacitetesh dhe metoda e preferuar	33
7.1.1.Vlerësimi i nevojave prioritare për rritje kapacitetesh	33
7.2. Metoda e preferuar e rritjes së kapaciteteve.....	34
8. Ofruesi i këshillimit dhe informacionit, cilësia dhe qasja e shërbimit	35
8.1. Ofruesi i këshillimit dhe informacionit, cilësia dhe lehtësia e qasjes	35
8.2. Situata dhe mënyra e komunikimit	36
9. Partnerët e zhvillimit për ofrimin e shërbimeve të këshillimit dhe informacionit.....	39
9.1. Partnerët e zhvillimit.....	39
9.2. Kapaciteti i partnerëve	39
10. Efektet e pandemisë Covid-19 mbi funksionimin e zinxhirëve të vlerës dhe sigurinë ushqimore	40
10.1. Efektet e pandemisë Covid-19 mbi funksionimin e zinxhirëve të vlerës.....	40
10.2. Efektet e pandemisë Covid-19 mbi të ardhurat.....	40
10.3. Efektet e pandemisë Covid-19 mbi sigurinë ushqimore të familjeve	42
11. Konkluzione dhe rekomandime	48
12. Referencat.....	51
Anekset.....	52

Lista e tabelave

Tabela 1: Përmbledhja e pyetjeve kërkimore, metodave dhe outputeve/rezultateve	9
Tabela 2: Familjet e intervistuar dhe popullsia koresponduese	10
Tabela 3. Prevalenca e Pasigurisë (qasjes) Ushqimore në Familje (HFIAP)	12
Tabela 4. Të dhëna kryesore për Bashkinë Maliq.....	13
Tabela 5: Njesitë administrative të Bashkisë Maliq.....	13
Tabela 6: Pesë sistemet e territorit në Maliq.....	14
Tabela 7: Monumentet natyrore në Bashkinë Maliq.....	14
Tabela 8: Tregues të kapaciteteve prodhuese të zonës së mbulimit nga WV - Korçë	15
Tabela 9: Familjet e intervistuar, popullsia korresponduese dhe përmasa e familjes	17
Tabela 10: Moshë mesatare sipas njësive administrative, bashkisë Maliq dhe zonës së projektit.....	17
Tabela 11: Struktura moshore e popullsisë së intervistuar në Maliq, zonën e projektit dhe vendin	17
Tabela 12: Raporti i varësisë në bashkinë Maliq, zonën e projektit dhe vendin.....	18
Tabela 13: Struktura gjinore e popullsisë së intervistuar	18
Tabela 14: Të dhëna mbi tokën në pronësi	19
Tabela 15: Të dhëna mbi tokën e përdorur	19
Tabela 16: Të dhëna mbi tregun e qerasë në Maliq dhe zonën e projektit.....	20
Tabela 17: Mesatare e sipërfaqeve të tokës kultivuar me produktet specifike të zonës dhe pjesa e fermerëve që prodhojnë këto produkte sipas njësive administrative dhe në total - Maliq.....	22
Tabela 18: Prodhimi (kv/fermë) i produkteve bujqësore sipas njësive dhe në total - Maliq	22
Tabela 19: Rendimenti mesatar për sipërfaqe.....	23
Tabela 20: Shitja si përqindje ndaj prodhimit për produktet specifike të zonës dhe pjesa e fermerëve që i tregtojnë këto produkte sipas njësive administrative dhe në total.....	23
Tabela 21: Prodhimi i produkteve të përpunuara në fermë, pjesa e fermerëve që prodhon dhe pjesa e shitur e prodhimeve sipas njësive administrative dhe në total	24
Tabela 22: Fermat që merren me aktivitete begtorale dhe nr i krerëve për fermë sipas njësive administrative dhe në total për Bashkinë Maliq	25
Tabela 23: Të ardhurat e familjeve në përqindje sipas burimit në Maliq dhe sipas njësive administrative	29
Tabela 24: Shpenzimet, të ardhurat dhe kursimet familjare mujore në secilën njësi dhe në total në Maliq	30
Tabela 25: Aktiviteti kryesor për antarët e familjes në moshë pune	30
Tabela 26: Emigrimi në Maliq dhe zonën e projektit	31
Tabela 27: Perceptimet e fermerëve mbi produktin më të rëndësishëm potencial.....	31
Tabela 28. Metoda e preferuar e rritjes së kapaciteteve.....	34
Tabela 29: Ofruesi i këshillimit dhe informacionit.....	35
Tabela 30: Cilësia e këshillimit.....	36
Tabela 31: Qasja në këshillim dhe informacion.....	36
Tabela 32: Mjedisi ku komunikohet për teknologjinë e prodhimit.....	37
Tabela 33: Ndikimi i pandemisë në intensitetin e komunikimit	37
Tabela 34: Interneti si mënyrë komunikimi për informacion mbi teknologjinë e tregjet.....	38
Tabela 35: Partnerët e zhvillimit në Maliq dhe zonën e projektit	39
Tabela 36: Perceptimi mbi kapacitetet e partnerëve për ofrimin e këshillimit dhe informacionit.....	39
Tabela 37: Ndryshimi i të ardhurave sipas kategorive për shkak të pandemisë për familjet në Maliq (dhe sipas njësive administrative)	40
Tabela 38: Përgjigjet e pyetjes “Sa përqind të këtyre produkteve arrini ti prodhoni në fermën tuaj” - Maliq	45
Tabela 39: Niveli i Pasigurisë (qasjes) Ushqimore në Familje - Maliq	47
Tabela 40: Struktura moshore e popullsisë në Maliq.....	52
Tabela 41: Perceptimet e fermerëve mbi aktivitetin e dytë dhe të tretë potencial	52
Tabela 42: Monumentet klturore në Bashkinë Maliq	53
Tabela 43. Rendimenti sipas prodhimeve begtorale për bashkitë Maliq, Dibër, Kurbin dhe Librazhd....	54
Tabela 44: Sipërfaqja e bimëve të arave sipas bashkive 2019	55
Tabela 45: Prodhimi i bimëve të arave sipas bashkive 2019	55

Tabela 46: Prodhimi i perimeve sipas bashkive 2019.....	55
Tabela 47: Gjendja numerike e drufrutorëve, 2019	55
Tabela 48: Prodhimi i drufrutorëve, 2019 në Ton.....	55
Tabela 49: Numri i krerëve të blegtorisë sipas bashkive, 2019	56
Tabela 50: Prodhimi i qumështit, 2019 (Ton).....	56
Tabela 51. Prodhimi i mishit - peshë e gjallë, 2019 (ton).....	56

Lista e figurave

Figura 1: Struktura arsimore e popullsisë së intervistuar.....	18
Figura 2: Perceptimet e fermerëve mbi burimet natyrore në bashkinë Maliq.....	20
Figura 3: Ecuria e numrit të krerëve për fermat gjatë 5 viteve të fundit – Maliq	25
Figura 4: Ecuria e numrit të krerëve për fermat gjatë 5 viteve të fundit – Njësia administrative Libonik	26
Figura 5: Ecuria e numrit të krerëve për fermat gjatë 5 viteve të fundit – Njësia administrative Pojan.....	26
Figura 6: Ecuria e numrit të krerëve për fermat gjatë 5 viteve të fundit – Njësia administrative Vreshtas.....	27
Figura 7: Ecuria në vlerën e shitjeve të produkteve krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2019 – Total Maliq.....	27
Figura 8: Ecuria në vlerën e shitjeve të produkteve krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2019 - Libonik	28
Figura 9: Ecuria në vlerën e shitjeve të produkteve krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2019 – Pojan	28
Figura 10: Ecuria në vlerën e shitjeve të produkteve krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2019 – Vreshtas	29
Figura 11: Nevoja prioritare për rritjen e kapaciteteve për produktin prioritar	33
Figura 12: Përgjigjet e pyetjes “A kanë pësuar këto të ardhura ulje për shkak të pandemisë?” - Maliq ...	41
Figura 13: Përgjigjet e pyetjes “A kanë pësuar këto të ardhura ulje për shkak të pandemisë?” – Libonik.....	41
Figura 14: Përgjigjet e pyetjes “A kanë pësuar këto të ardhura ulje për shkak të pandemisë?” – Pojan ...	42
Figura 15: Përgjigjet e pyetjes “A kanë pësuar këto të ardhura ulje për shkak të pandemisë?” - Vreshtas	42
Figura 16: Shkalla e vështirësisë për konsumin e ushqimeve të mëposhtme përgjatë muajve mars-prill – Maliq.....	43
Figura 17: Shkalla e vështirësisë për konsumin e ushqimeve të mëposhtme përgjatë muajve mars-prill – Libonik.....	43
Figura 18: Shkalla e vështirësisë për konsumin e ushqimeve të mëposhtme përgjatë muajve mars-prill – Pojan	44
Figura 19: Shkalla e vështirësisë për konsumin e ushqimeve të mëposhtme përgjatë muajve mars-prill – Vreshtas	44
Figura 20: Rezultatet e pyetjes “Sa i/e shqetësuar jeni nëse do të jeni në gjendje apo jo të siguroni për veten dhe familjen tuaj ushqim dhe artikujt bazë gjatë 2 muajve të ardhshëm?”	45
Figura 21: Përgjigjet e pyetjeve për të vlerësuar pasigurinë e familjes për të aksesuar produkte ushqimore – Maliq.....	46
Figura 22: Shqetësimet ndaj sigurimit të ushqimit të nevojshëm për familjen ndodhi prej pandemisë - Maliq	46
Figura 23: Niveli i sigurisë ushqimore për familjet në bashkinë Maliq dhe sipas njësive administrative respektive	47
Figura 24: Nevoja e parë prioritare për rritje kapacitetesh për produktin e dytë prioritar	53

1. Hyrje

Varfëria ka qenë dhe vazhdon të jetë një shqetësim madhor i World Vision Shqipëri & Kosovë (WVAK). Qëllimi i strategjik i organizatës është që të kontribuojë në mirëqenien e fëmijëve. Në Shqipëri, WVAK punon me fëmijë, familjet e tyre dhe komunitetet në nëntë Zona Programi (ZP), që ndodhen në Durrës, Lezhë, Kurbin, Librazhd, Shkodër, Dibër, Korçë, Tiranë dhe Elbasan. Qasja kryesore e WVAK është fuqizimi i komuniteteve në mënyrë që atyre t'u mundësohet pjesëmarrja në procese zhvillimore. Puna e WVAK konsiston në aftësimin e fermerëve që të shprehin vetë nevojat e tyre për të qenë sa më efikas, të ekspozohen ndaj mësimave sipas parimit të Empowered World View (EWV), të zhvillojnë njohuri bazë për tregjet dhe menaxhimin financiar, si edhe për shërbimet apo produktet që ofrohen nga institucionet mikrofinanciare, që të jenë në gjendje që të përdorin punën dhe mjetet e tyre për zhvillimin e bujqësisë dhe menaxhimin e burimeve natyrore në mënyrë të qëndrueshme.

Programi i Zhvillimit Ekonomik të WVAK synon të arrijë fuqizim të qëndrueshëm ekonomik të familjeve dhe komuniteteve në ZP si Dibra, Korça, Kurbin dhe Librazhdi, duke ngritur kapacitetet e tyre për t'u përballur me sfidat dhe për të përmirësuar mirëqenien e fëmijëve. Duke marrë parasysh këtë qëllim, kohët e fundit Programi i Zhvillimit Ekonomik të WVAK kërkoi një vlerësim për identifikimin e gamës së ndërhyrjeve specifike të kërkuara për zbatimin e programeve të zhvillimit të kapaciteteve të integruara në fshatrat e përfshira nga Programi i Zhvillimit Ekonomik bazuar në një analizë të burimeve dhe nevojave të komuniteteve të fermerëve në fshatra të veçantë në zonat e programit në Dibër, Korçë, Kurbin dhe Librazhd.

Raporti i vlerësimit synon që të ofrojë rekomandime për zhvillimin e kapaciteteve kryesore që mundësojnë familjet e varfra rurale të synuara apo të mbështetura nga WVAK të shfrytëzojnë potencialet dhe burimet lokale të disponueshme. Qëllimi qëndron në mobilizimin e komuniteteve për të punuar së bashku për të marrë kontrollin e zhvillimit dhe për të ruajtur mjedisin e tyre, duke u siguruar kështu komuniteteve rurale një potencial më të madh për të hartuar dhe menaxhuar nismat e tyre të zhvillimit. Kështu që, pjesë e këtij studimi është identifikimi i programeve trajnuese për rritjen e kapaciteteve të popullsisë së varfër në zonat rurale të përzgjedhura si edhe informacione përkatëse në lidhje me ofruesit e shërbimeve dhe format më të përshtatshme për ofrimin e shërbimeve dhe këshillimit.

Qëllimi i këtij studimi është vlerësimi i potencialit me fokus:

- Identifikimi i burimeve natyrore dhe të bujqësisë (duke përfshirë prodhimin bujqësor, ujin, tokën, pyllin / pemët dhe tokat / kullotat) që mund të menaxhohen dhe zhvillohen për të kontribuar në fuqizimin ekonomik të familjeve në ZP Dibër, Maliq, Kurbin dhe Librazhd.
- Identifikimi i partnerëve të mundshëm që kanë një rol në përmirësimin e mundësive të familjeve për aktivitete që sjellin të ardhura, në secilën ZP.
- Vlerësimi i nevojave për ndërtimin e kapaciteteve të familjeve të varfëra për menaxhimin e bujqësisë dhe burimeve natyrore në zonat rurale.
- Ofrimi i ekspertizës dhe ndërtimi i kurrikulave në përputhje me nevojat e fermerëve për të mundësuar përdorimin e potencialeve lokale në secilën nga fushat e programit dhe për të përmirësuar përfshirjen e familjeve në aktivitete nga të cilat mund të gjenerohen të ardhura.

Instituti i Studimeve Ekonomike dhe Transferimit të Njohurive (ISETNJ) është përzgjedhur nga WVAK për të kryer këtë studim, për shkak të përvojës dhe ekspertizës unike që ka kjo organizatë. Ky raport, është pjesë e një serie raportesh që kanë strukturë të njëjtë (një për secilën ZP: Dibër, Kurbin, Librazhd dhe Maliq). Raporti është i strukturuar në 7 kapituj, ku hyrja dhe metodologjia përsëriten në çdo raport. Kapitulli 3 paraqet bazuar në të dhënat dytësore disa tipare të kushteve zhvillimore të zonës. Kapitulli 4 rendit burimet kryesore sipas opinioneve të të anketuarve dhe drejtuesve të komunitetit përkatës. Kapitulli 5 vijon me përshkrimin e mënyrave të shfrytëzimit të këtyre burimeve duke treguar prodhimin bimor dhe shtazor në zonë dhe përshkruar rentat e derivuara nga këto aktivitete. Kapitulli 6 tregon potencialet e zhvillimit të zonës bazuar në qëndrimet e fermerëve. Kapitulli 7 tregon nevojat për kapacitete njerëzore dhe preferencat e përfituesve të mbështetjes së WVAK për rritjen e këtyre kapaciteteve. Kapitulli i mëtejshëm tregon vlerësimin e të intervistuarve për cilësinë e shërbimeve të ofruar nga aktorë të ndryshëm. Kapitulli 9 tregon aktorët kryesorë të preferuar nga të anketuarit për të ofruar shërbime për ngritje kapacitetesh. Kapitulli 10

tregon efektet kryesore të pandemisë dhe kapitulli 11 përmyll raportin me konkluzionet dhe rekomandime.

Studimi bazohet kryesisht në një vrojtim me zgjedhje të kryer ndaj përfituesve të mbështetjes së WVAK. Në kohën e kryerjes së vrojtimit pandemia ishte në fazën kulmore. Për shkak të rrezikshmërisë që paraqiste kontakti i drejtpërdrejtë WVAK zbatoi anketimin nëpërmjet komunikimit në distancë (telefon dhe hedhja e të dhënave në kompjuter). Kjo qasje sjell kufuzime në të kuptuarin e pyetjeve, në plotësimin e përgjigjeve dhe në saktësinë e përgjigjeve. Pyetje opsionale në lidhje me efektin e pandemisë patën një numër të ulët përgjigjesh. Ky kufizim u adresua nga ekspertët pas vrojtimit duke rritur numrin e intervistave për të saktësuar të dhënat.

2. Metodologjia

2.1. Mbledhja e të dhënave dytësore

Burime të ndryshme janë përdorur për të mbledhur të dhëna dytësore, përfshirë Drejtoritë Rajonale të Bujqësisë, qeverisjen lokale (planet lokale të zhvillimit ose strategjitë e zhvillimit rajonal të bashkive), Instituti i Statistikave në Shqipëri (INSTAT), studimet e kryera nga agjenci të ndryshme zhvillimi etj. Gjatë periudhës së studimit, ekipi i ISETNJ ka bashkëpunuar ngushtë me ekipin e WVAK në lidhje me identifikimin e burimeve të rëndësishme të të dhënave sekondare – autorët e studimit gjejnë rastin të vlerësojnë mbështetjen e pakufizuar nga WVAK.

2.2. Mbledhja e të dhënave parësore

Katër instrumente kryesore janë përdorur për përfitim të të dhënave parësore, përkatësisht vrojtimi i strukturuar i fermerëve, intervistat gjysmë të strukturuar të thelluara dhe takimet e validimit.

2.2.1. Vrojtimi i strukturuar

Vrojtimi i strukturuar targetoi ferma familjare si njësi të analizës në secilën ZP (pra përkatësisht në Dibër, Librazhd, Kurbin dhe Maliq) – pyetësi mundëson mbledhjen e të dhënave socio-ekonomike (si mosha, arsimit, statusi i punësimit - në fermë dhe punësimi jashtë fermës, përfshirë emigrimin); të dhëna rreth aktiviteteve bujqësore dhe jo-bujqësore; burimeve të të ardhurave etj. Gjithashtu u mbledhën të dhëna rreth të ardhurave për potencialet e aktivitetit ekonomik bazuar në burimet natyrore; hapësirat për zhvillim; nevojat për ndërtimin e kapaciteteve që lidhen me aktivitetet kryesore bujqësore, duke përfshirë nevojat për teknologjinë, menaxhimin financiar, veprimin kolektiv (bashkëpunimi me njëri-tjetrin), marrëdhëniet me blerësin dhe aksesin në treg, si edhe menaxhimin e qëndrueshëm të burimeve natyrore.

Tabela 1: Përmbledhja e pyetjeve kërkimore, metodave dhe outputeve/rezultateve

Cështjet/temat	Metoda	Burimi	Outputi/Rezultati
Vlerësimi i burimeve natyrore (tokë bujqësore, kullota pyjore, ujë) në secilën ZP	Rishikim literature	Strategjitë e zhvillimit rajonal, planet lokale të zhvillimit, agjencitë rajonale të bujqësisë	Përshkrimi cilësor i burimeve natyrore për secilën zonë të programit duke përdorur tregues krahasues të disponueshëm
	Intervista gjysëm të strukturuar të thelluara *		
	Workshopet apo takimet validuese***		
Vlerësimi i potencialeve për aktivitetet ekonomike të fermave (bimët, bagëtitë, përpunimin në fermë, turizmin, etj.) (përfshirë produktet tipike) bazuar në burimet natyrore	Rishikim literature	Literatura	Një listë e aktiviteteve të mundshme që lidhen me burimet natyrore (kulturat bujqësore, blegtoaria, përpunimi në fermë, turizmin, etj.) vlerësimi cilësor (me të dhëna cilësore) i potencialeve dhe renditja e mundshme
	Intervista gjysëm të strukturuar të thelluara (aktorë të mirëinformuar) *		
	Vrojtimi i strukturuar me fermerë**		
	Të dhëna të mbledhura nga zyrtarë të qeverisë vendore		
Gjendja aktuale e shfrytëzimit të mundësive dhe burimeve si edhe hapësira për zhvillim	Rishikim literature	Të dhëna administrative (ARZH)	Vlerësimi i gjendjes aktuale dhe potencialeve përfshi hapësirën për zhvillim bazuar në kushtet e ofertës dhe kërkesës
	Intervista gjysëm të strukturuar të thelluara *		
	Vrojtimi i strukturuar me fermerë**		
	Të dhëna të mbledhura nga zyrtarë të qeverisë vendore		
Vlerësimi i nevojave për ndërtimin e kapaciteteve në lidhje me aktivitetet e mundshme (kulturat bujqësore, blegtoaria, përpunimi në fermë, turizmin, etj.)	Rishikim literature		Nevojat për ndërtimin e kapaciteteve në drejtim të teknologjisë, menaxhimit financiar, veprimtari kolektiv, marrëdhënive me blerësit, menaxhimit të qëndrueshëm të burimeve natyrore, etj.
	Intervista gjysëm të strukturuar të thelluara (aktorë të mirëinformuar)*		
	Vrojtim i strukturuar**		
	Të dhëna të mbledhura nga zyrtarë të qeverisë vendore		
Identifikimi i partnerëve, dhe vlerësimi i interesave dhe kapaciteteve të tyre	Intervista gjysëm të strukturuar të thelluara (aktorë të mirëinformuar) *		Lista e partnerëve dhe interesi dhe kapacitetet relevante - Rekomandime për partnerët që kanë më shumë potencial
	Workshopet apo takimet validuese***		
Vlerësimi i ekspertizës që ofrohet në ZP	Intervista gjysëm të strukturuar të thelluara (aktorë të mirëinformuar) *		OJF, qeveria (struktura të qeverisë qendrore dhe lokale), konsulentët
	Workshopet apo takimet validuese***		

Burimi: Punim i autorëve

Hartimi dhe testimi i pyetësorit

Disa aspekte metodologjike u morën parasysh gjatë hartimit të pyetësorit, përfshirë madhësia e pyetësorit; formulimi i pyetjeve (pyetjet u formuluan të tilla që të ishin lehtësisht të kuptueshme nga të anketuarit); renditja e pyetjeve (pyetjet e ndjeshme dhe të vështira për t'u përgjigjur u vendosen në fund). Pyetësi u testua dhe u përmirësua përpara fillimit të mbledhjes së të dhënave. I gjithë ky proces u krye në bashkërendim të ngushtë me stafin e WVAK.

Përcaktimi i mostrës

Mostra, përfshirë këtu fshatrat si edhe familjet që u përfshinë në vërtetim u zgjodh nga stafi i WVAK, në përputhje me zonat ku operojnë dhe familjet që mbështesin. Në këtë raport janë përgjigjur gjithsej 107 përfaqësues familjesh fermere, përkatësisht 38 në njësinë administrative Libonik, 55 në njësinë administrative Pojan dhe 14 në njësinë administrative Vreshtas. Përderisa, përfaqësuesi i familjes u përgjigj për anëtarët e familjes, atëherë numri i individëve të përfshirë në analizë është katër herë më i lartë (Tabela 2).

Tabela 2: Familjet e intervistuar dhe popullsia koresponduese

Treguesit	Njësia administrative			Maliq Total	Zona e projektit
	Libonik	Pojan	Vreshtas		
Numri i familjeve të intervistuar	38	55	14	107	439
Numri i popullsisë që i korespondon familjeve të intervistuar ¹	152	210	57	419	2115

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vërtetimit të strukturuar

Zbatimi i vërtetimit

Ekipi i ISETNJ ndoqi një seri fazash për të mundur një zbatim të suksesshëm të këtij studimi, si dhe për të grumbulluar informacionin e saktë nga grupet e synuara. Për nevojat specifike të këtij vlerësimi, ekipi i ISETNJ ndoqi një qasje që përfshin dy faza të anketimit. Faza përgatitore konsistoi në këto hapa:

- hartimi dhe përfundimi i pyetësorit;
- përcaktimi i mostrës;
- në bashkëpunim të ngushtë me ISETNJ, WVAK programoi platformën e hedhjes së të dhënave (kjo u krye nga stafi i WVAK);
- pas programimit për përdorimin e tabletave/PC-ve, ISETNJ bëri seanca pilot të shkurtra, për të identifikuar probleme dhe kësisoj u krye përmirësimi i pyetësorit;
- më pas ISETNJ zhvilloi seanca trajnimit për stafin e WVAK për të kryer intervistat. Sesionet e trajnimit ofruan shpjegime për kontekstin dhe përmbajtjen e pyetjeve të pyetësorit;
- vërtetimi u implementua nga stafi i WVAK.

2.2.2. Mbledhja e të dhënave nga përfaqësues të qeverisë qendrore

Informacioni që u mbledh përmes këtij instrumenti përfshin: potencialet e veprimtarisë ekonomike të fermave (të korrave, bagëtime, aktivitetet e përpunimit në fermë, turizmit, etj.) (përfshirë produktet dhe shërbimet tipike) bazuar në burimet natyrore; gjendja aktuale e shfrytëzimit të mundshëm dhe hapësira për zhvillim; nevojat për ndërtimin e kapaciteteve në lidhje me aktivitetet e mundshme bujqësore, etj.

Për të përfutur më shumë informacion, sidomos të natyrës cilësore, që nuk mund të përftohej dot nga pyetësi/vërtetimi i strukturuar si edhe për të validuar dhe kuptuar më mirë gjetjet nga vërtetimi i strukturuar u realizuan intervista gjysëm të strukturuar në grup si edhe me individë. Për këtë qëllim në pyetësorët gjysëm të strukturuar u përfshi informacion për aspekte të ndryshme si psh. strategjitë e ardhshme të fermës dhe jetesës (sjellja e planifikuar), vlerësimi i burimeve natyrore (tokë bujqësore, kullota pyjore, ujë) financimi në secilën ZP; potencialet e aktivitetit ekonomik të familjes së fermave (kulturë bujqësore, bagëti, përpunim në fermë, turizëm, etj.) (përfshirë produktet tipike) bazuar në

¹ Diferenca mes numrit të popullsisë që i korrespondon familjeve të intervistuar dhe numrit të raportuar në tabela ose figura, përfaqëson të dhëna të munguara (missing cases).

burimet natyrore; identifikimi i partnerëve, interesave dhe kapaciteteve të tyre; ekspertizën e disponueshme; nevojat për ndërtimin e kapaciteteve që lidhen me aktivitetet e ndryshme bujqësore dhe blegtorale, duke marrë parasysh nevoja të ndryshme siç janë nevojat për sa i përket teknologjisë, menaxhimit financiar, veprimin kolektiv, marrëdhëniet me blerësit, menaxhimit të qëndrueshëm të burimeve natyrore, etj.

Intervistat gjysmë të strukturuar u kryen nga ekipi i ISETNJ, bazuar në pyetësorët e përgatitur paraprakisht. Pyetësorët gjysmë të strukturuar u përdorën si "udhëzues" dhe jo si "recetë", duke mundësuar lirshmërinë në komunikim dhe duke mundësuar hapësira për të diskutuar aspekte relevante që dilnin gjatë intervistave. Gjatë kryerjes së intervistave, anëtarët e ekipit të ISETNJ mbajtën shënime dhe bënë përmbledhjen e gjetjeve të cilat u reflektuan në raport.

2.3. Përpunimi dhe analiza e të dhënave

2.3.1. Të dhënat sasiore

Ekipi i ISETNJ i analizoi të dhënat përmes programit SPSS, një program i specializuar për analizën statistikore për përpunimin e rezultateve dhe analizave statistikore. Në bazën e të dhënave të SPSS u specifikuan emërtesat dhe tipologjia e variablave.

Gjatë përpunimit dhe raportimit të të dhënave u përgatitën tabela të shumta që reflektonin të gjitha rezultatet kryesore (në formë frekuencash dhe tabelash të kryqëzuara). Pas analizës paraprake të rezultateve, u vazhdua me interpretimin dhe vizualizimin e të dhënave (në formë tabelash dhe grafikësh).

Dy tregues u përllogaritën duke përdorur të dhënat e studimit që janë Niveli i Pasigurisë (qasjes) Ushqimore në Familje (Household Food Insecurity Access-related Domains ose HFIAS²) dhe Prevalenca e Pasigurisë (qasjes) Ushqimore në Familje (HFIAP).

Niveli i Pasigurisë (qasjes) Ushqimore në Familje ofron informacion të përmbledhur mbi mundësinë që një familje të përjetojë një ose më shumë sjellje në secilën nga tre fushat e pasqyruara në HFIAS të cilat janë ankthi dhe pasiguria, cilësi e pamjaftueshme dhe sasi e pamjaftueshme ushqimore. Treguesi i HFIAS është një vlerë e vazhdueshme e shkallës së mos-sigurimit ushqimor (qasjes) në familje me vlera të cilat variojnë nga 0 në 15, ku sa më i lartë të jetë rezultati, aq më shumë pasiguri ushqimore (qasje) e ka përjetuar një familje.

Një tregues tjetër është Prevalenca e Pasigurisë (qasjes) Ushqimore në Familje (HFIAP): Treguesi HFIAP i kategorizon familjet në katër nivele të pasigurisë (apo qasjes) ushqimore shtëpiake (**Error! Not a valid bookmark self-reference.**):

1. Familje me akses të sigurtë në ushqim,
2. Familje me nivel të moderuar të pasigurisë ushqimore. Një nivel i moderuar i pasigurisë ushqimore të familjes do të thotë se familja shqetësohet për mos pasje ushqimi të mjaftueshëm ndonjëherë ose shpesh, dhe / ose nuk është në gjendje të hajë ushqime të preferuara, dhe / ose ha një dietë më monotone sesa ajo e dëshiruar dhe / ose disa ushqime të konsideruara të padëshirueshme, por vetëm rrallë. Por kjo nuk tkurr sasinë dhe as nuk përjeton asnjë nga tre kushtet më të rënda (mbarimi i ushqimit, shkuarja në shtrat i uritur, ose shkuarja e tërë ditës dhe natës pa ngrënë).
3. Familje me nivel të konsiderueshëm të pasigurisë ushqimore. Një familje me nivel të konsiderueshëm të pasigurisë së ushqimit sakrifikon cilësinë më shpesh, duke ngrënë një dietë monotone ose ushqime të padëshirueshme ndonjëherë ose shpesh, dhe /ose ka filluar të shkurtojë sasinë duke zvogëluar madhësinë e vakteve ose numrin e vakteve, rrallë ose ndonjëherë. Por nuk pëson asnjë nga tre kushtet më të rënda. Një familje me pasiguri të lartë ushqimore është e prirur për të ulur shpesh sasinë e vaktit

² Për më tepër konsultohuni tek lidhja http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/eufao-fsi4dm/doc-training/hfias.pdf

ose numrin e vakteve, dhe/ose përjeton ndonjë nga tre kushtet më të rënda (mbarimi i ushqimit, shkimi në shtrat i uritur, ose shkuarja e tërë ditës dhe natës pa ngrënë), edhe aq rrallë si rrallë.

4. Familje me nivel të lartë të pasigurisë ushqimore janë familje të cilat vuajnë shpesh ndodhinë e ngjarjeve si mbarimi i ushqimit, të shkuarit në shtrat i uritur, ose shkuarja e tërë ditës dhe natës pa ngrënë.

Tabela 3. Prevalenca e Pasigurisë (qasjes) Ushqimore në Familje (HFIAP)³

Pyetje	1-Rrallë (një apo dy herë)	2-Ndonjëherë (3 deri në 10 herë)	3-Shpesh (mëshumë se 10 herë)
U shqetësove se familja juaj nuk do të kishte ushqim të mjaftueshëm?			
Ju duhet të ushqeheshit me një larmi të kufizuar të ushqimeve?			
Ju është dashur të konsumoni disa ushqime që ju me të vërtetë nuk doni të hani?			
Ju ose ndonjë anëtar i familjes duhet të hanit një vakt më të vogël se sa nevojitej?			
Ju ose ndonjë anëtar i familjes duhet të hani më pak vakte në dite?			

- 1.Familje me siguri ushqimore
- 2. Familje me nivel të moderuar të pasigurisë ushqimore
- 3. Familje me nivel të konsiderueshëm të pasigurisë ushqimore
- 4.Familje me nivel të lartë të pasigurisë ushqimore

2.3.2 Të dhënat cilësore

Shënimet e kryera gjatë intervistave gjysëm të strukturuar apo takimeve në grupe u analizuan duke përdorur teknikat e analizës cilësore, me qëllimin për të përmbledhur çështjet më të rëndësishme dhe më interesante të përmendura në intervista.

³ Coates, J., Swindale, A., & Bilinsky, P. (2007). Household Food Insecurity Access Scale (HFIAS) for measurement of food access: indicator guide: version 3. E aksesueshme online në lidhjen: http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/eufao-fsi4dm/doc-training/hfias.pdf

3. Burimet, përdorimi i burimeve dhe potencialet e zhvillimit – të dhëna dytësore

3.1. Të dhëna të përgjithshme për bashkinë Maliq

Bashkia Maliq shtrihet në Juglindje të Shqipërisë, bën pjesë në Qarkun e Korçës, shtrihet në veri perëndim të qytetit të Korçës, rreth 13 km larg tij, dhe në perëndim të fushës së Korçës, përgjatë rrjedhës së lumit Devoll. Maliqi kufizohet në veri me bashkinë Pogradec, në verilindje me bashkinë Pustec, në lindje me bashkinë Devoll, në jug me bashkinë Korçë dhe në lindje me bashkitë Skrapar dhe Gramsh. Kryeqendra e bashkisë është qyteti i Maliqit. Relievi është fushor-kodrinor në pjesën e qytetit dhe kodrinor-malor në fshatrat e bashkisë. Pjesët më të larta në territor janë Mali i Ariut, 1,379 m, në fshatin Kolanec dhe Maja e Mustaqit.

Bashkia e Maliqit shtrihet në një nga zonat më pjellore bujqësore të Shqipërisë, më së shumti në një ish-kënetë të tharë. Qyteti i Maliqit, dikur një qendër e rëndësishme e industrisë ushqimore në rang vendi për disa produkte të rëndësishme si sheqeri, melasa apo niseshteja, doli nga tranzicioni me një papunësi të lartë në qytet e cila u tejkalua falë presionit të lartë migrator. Gjatë viteve të fundit bashkia Maliq është përballur me probleme dhe fenomene të ndryshme si lëvizja e popullsisë, kërkesa për përmirësim të infrastrukturës, kërkesë për rritje të bizneseve private e aktiviteteve prodhuese, vështirësi ekonomike, nevojë për punësim, kërkesë për një mjedis sa më të pastër, etj. Mbas viteve 1990 qyteti dhe territori rreth saj pësoi dëmtime të kurorës së gjelbër, infrastrukturës. Pushteti Lokal, duke u përballur me këtë gjendje, ka synuar në përmirësimin e infrastrukturës, mjedisit dhe jetës në përgjithësi.

Sipas Censurit të vitit 2011, bashkia e re numëron 41,757 banorë, ndërsa sipas Regjistrit Civil kjo bashki numëron një popullsi prej 64,664 personash. Bashkia e re ka një sipërfaqe prej 656.34 km². Densiteti i popullsisë sipas Censurit është 64 banorë/km² ndërsa sipas regjistrit civil është 99 banorë/ km². Në zonat malore banorët i kanë dhënë prioritet blegtorisë dhe bletarisë ndërsa problematike mbetet prerja masive e pyjeve.

Tabela 4. Të dhëna kryesore për Bashkinë Maliq

Emërtimi	Vlera dhe njësia
Sipërfaqja e njësisë vendore	656.34
Numri i popullsisë ekzistuese	64,664 persona banorë sipas Regjistrit ose 41,757 banorë sipas Censurit
Zona të rëndësishme kombëtare dhe zona të mbrojtura natyrore dhe kulturore	4024.02 ha
Sipërfaqe e miratuar zonash informale	149 ha

Burimi: Plani i Zhvillimit të Territorit të Bashkisë Maliq (2017) dhe INSTAT (2011)

Fshatrat e fushës së Korçës kanë pasur zhvendosje të popullsisë, ndërkohë që në zonat malore fenomeni i braktisjes është tejet i përhapur. Të rinjtë zgjedhin të studiojnë në kryeqytet dhe pas përfundimit të studimeve nuk kthehen më, çka ka sjellë për pasojë plakjen e fshatrave në zonat malore. Problematikë e pazgjidhur mbetet mungesa e tregut për prodhimet bujqësore ndërsa fermerët janë kryesisht të pa orientuar drejt kulturave që duhet të kultivojnë në përputhje me kërkesat e tregut.

Në organizimin e ri administrativ Maliqi ka 81 fshatra të shtrirë në 7 njësi pra qytetin e Maliqit dhe gjashtë Njësitë Administrative: Pojan, Vreshtas, Libonik, Gorë, Moglicë, Pirg (Tabela 5). Tabela 5 tregon fshatrat sipas njësive administrative. Nga Bashkia kalojnë aksi rrugor kryesor SH3 (Korridor VIII, E-86) dhe aksi rrugor terciar Maliq-Gramsh-Çerrik SH71. Gjithashtu, ekziston edhe segmenti rrugor SH101 që shkurton aksesin në drejtim të Pustecit dhe Devollit.

Tabela 5: Njësitë administrative të Bashkisë Maliq

Emri i Njësisë	Qytetet dhe fshatrat në përbërje të tyre
Maliq	Qyteti Maliq, Fshatrat; Kolanec, Goce, Gjyras, Bickë, Fshat Maliq, Plovisht.
Libonik	Fshatrat; Libonik, Drithas, Vloçisht, Vashtëmi, Pocestë, Symiz, Klocë, Shkozë, Kembëthekër, Beras, Zboq, Memël, Manastirec.

Gorë	Fshatrat; Zvarisht, Dolan, Lozhan, Lozhan I ri, Senisht, Tresovë, Strelcë, Shalës, Selcë, Velçan, Mesmal, Moçan, Mjaltas, Marjan, Desmirë, Qënckë, Babjen, Dolanec.
Moglicë	Fshatrat; Moglicë, Gopesh, Dobërçan, Maliq-Opar, Gurkuq, Bardhas, Zerec, Dushar, Torovec, Shpatmal Peshtan, Lumaj, Protopapë, Osojë, Gurshqipe, Kucakë, Nikollarë.
Vreshtas	Fshatrat; Vreshtas, Sheqeras, Bregas, Podgorie.
Pirg	Fshatrat; Pirg, Gurishtë, Zvirinë, Leminot, Qershizë, Kakaç, Shqitas, Veliternë, Sovjan, Novoselë, Bubuç.
Pojan	Fshatrat; Pojan, Zvezdë, Shëngjergj, Kreshpanj, Plasë, Zëmlak, Burimas, Pendavinj, Terovë, Rov, Orman, Rëmbec

Burimi: Plani i Zhvillimit të Territorit të Bashkisë Maliq (2017)

Infrastrukturat me rëndësi kombëtare për prodhimin dhe transmetimin e energjisë përfshijnë nënstationin e energjisë elektrike të Zemblakut, linjat e transmetimit të energjisë elektrike 110 KV dhe 400 KV, tubacionin e gazit natyror të TAP, si dhe një numër të madh HEC –esh, me fuqi prodhimi të vogël. Bashkia ka rezerva të burimeve minerale dhe janë dhënë leje shfrytëzimi të cilat janë në fuqi për pjesën lindore të Bashkisë.

Tabela 6: Pesë sistemet e territorit në Maliq

Sistemi Territorial	Sipërfaqja e vlerësuar pas aplikimit të projekteve të propozuara
Sistemi natyror	51,982 (70.93%)
Sistemi ujor	998 (1.36%)
Sistemi bujqësor	18,356 (25.05%)
Sistemi urban	1,718 (2.34%)
Sistemi infrastrukturor	232 (0.32%)

Burimi: Plani i Zhvillimit të Territorit të Bashkisë Maliq (2017)

Burimet ujore (mbi dhe nën sipërfaqen e tokës) janë të pasura dhe përgjithësisht në gjendje të mirë. Në këto burime përfshihen lumin Devoll, përrenj të shumtë, liqenj dhe rezervuarë. Zona e mbrojtjes së tyre do të përcaktohet nga PPV sipas Ligjit Nr. 111/2012 "Për administrimin e integruar të burimeve ujore", i ndryshuar me Ligjin Nr. 6, datë 20.8.2018 "Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin nr. 111/2012" për administrimin e integruar të burimeve ujore". Burimet ujore të bashkisë Maliq (mbi dhe nën sipërfaqen e tokës) janë të pasura dhe përgjithësisht në gjendje të mirë. Në këto burime përfshihen lumin Devoll, përrenj të shumtë, liqenj dhe rezervuarë. Zona e mbrojtjes së tyre do të përcaktohet nga PPV sipas Ligjit Nr. 111/2012 "Për administrimin e integruar të burimeve ujore", i ndryshuar me Ligjin Nr. 6, datë 20.8.2018 "Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin nr. 111/2012" për administrimin e integruar të burimeve ujore". Po ashtu, janë shpallur të mbrojtur një seri monumentesh natyrore të Bashkisë me VKM nr. 303, dt. 10.05.2019 "Për miratimin e listës së rishikuar, të përditësuar, të monumenteve të natyrës shqiptare":

Tabela 7: Monumentet natyrore në Bashkinë Maliq

Nr. rendor dhe Emërtimi	Shënime
1. Piramidat e Tokës së Xhombrit	Sipas Ligjit 81, datë 4.5.2017
2. Bookerimat e Moglicës	"Për zonat e mbrojtura",
3. Liqenet e Lenies	monumentet natyrore i përkasin
4. Ahishtja e Protopapës Opar	kategorisë III dhe kanë zonë
5. Pylli i përzjerë i Maliqit (Pylli i fazaneve)	bufrike deri në 200 m. (neni 17).
6. Ahishtet e Bofjës	
7. Guri i prerë	
8. Sparthi i Osojes Bakullit	
9. Rrobulli i kuq	

10. Rrobulli i Lenies

Burimi: VKM nr. 303, datë 15.05.2019

Në territorin e Bashkisë gjenden:

- Rezerva Natyrore e Menaxhuar e Krastafillakut (kategoria IV) (Rreg. GB nr.1, datë 1977/07/27).
- Parku Kombëtar i Prespës (kategoria II) i shpallur me VKM nr. 80, datë 18.02.1999 "Për shpalljen Park Kombëtar të Prespës dhe peizazh i mbrojtur tokësor/ujor të Pogradecit". Plani i Menaxhimit të Parkut Kombëtar Prespa u miratua me Urdhërin e Ministrisë së Mjedisit nr. 1792, datë 09.05.2014.
- Peizazhi i Mbrojtur Liqeni i Pogradecit (kategoria V) shpallur me VKM nr. 80, datë 18.02.1999 "Për shpalljen Park Kombëtar të Prespës dhe peizazh i mbrojtur tokësor/ujor të Pogradecit". Plani i menaxhimit për peizazhin e mbrojtur u miratua me Urdhërin e Ministrisë së Mjedisit nr. 2026, datë 31.12.2014.
- Zona e Mbrojtur e Burimeve Natyrore Guri i Nikës (kategoria VI), shpallur me VKM nr.102, datë 15.01.1996.

Dy zonat e mbrojtura të lartpërmendura, Parku Kombëtar i Prespës dhe Peizazhi i Mbrojtur Liqeni i Pogradecit, janë zona kandidat për në rjetin Emerald (kodet AL0000003 dhe AL0000019 respektivisht). Pasuri e zonës janë edhe monumentet e ndryshme arkeologjike si Hija e Korbit, Gradishta e Symizës, Zereci. Monumentet e mbrojtura kulturore të Bashkisë së Maliqit (duke përfshirë monumente me vlera arkitekturore dhe arkeologjike) paraqiten në Tabelën 42 në Aneks.

Bashkia përfshin sipërfaqe të mëdha toke bujqësore që i përkasin kategorive I-IV, të cilat ndodhen përgjatë luginës së lumit të Devollit. Ky është një burim me shumë rëndësi për ekonominë vendore dhe kombëtare dhe duhet të mbrohet, në përputhje me legjislacionin e posaçëm në fuqi dhe përjashtimet që ai parashikon. Pasi aktiviteti bujqësor është një nga pikat kyç për zhvillimin ekonomik të Bashkisë propozohet hartimi i një Plani Strategjik për sektorin e bujqësisë me objektiv zhvillimin e qëndrueshëm të sektorit bujqësor dhe agroushqimor. **Error! Reference source not found.** tregon disa karakteristika demografike, logjistike dhe strukturore të tre njësive që mbulon me shërbime organizata WV. Fshati Zvirinë, i cili i u bashkua Programit të Integruar për Zhvillimin Rural (PIZHR - Programi i 100 fshatrave), miratuar me VKM nr. 21, datë 12.1.2018 "Për disa shtesa në Vendimin nr. 709, datë 29.10.2014, të Këshillit të Ministrave, "Për miratimin e Strategjisë Ndërsektoriale për Zhvillimin Rural dhe Bujqësor 2014-2020". Kësaj zone i jepet prioritet për zhvillimin agroturistik.

Në pikëpamje të kushteve të prodhimit në zonë duken potenciale të larta prodhuese sidomos në zonën e Pojanit. Rreth 3% e fermave kanë një traktor në zonë. Sipërfaqja mesatare për familje kapërcen kufirin 1 Ha por shtrirja dhe numri i krerëve të gjedhit për familje është afërsisht 2. Afërsia ndaj tregut të blerjes nga dhe tradita prodhuese janë githashtu tregues të kapaciteteve potenciale të zonës (**Error! Reference source not found.**).

Tabela 8: Tregues të kapaciteteve prodhuese të zonës së mbulimit nga WV - Korçë

Treguesit	Pojan	Vreshtas	Libonik
1. Popullsia (nr. banorë)	16,981	7,748	2,140
2. Nr. total i familjeve	4,901	2,307	481
3. Familje me ndihmë ekonomike (nr. familje)	530	327	77
4. Sipërfaqe e tokës bujqësore në total (ha)	5,058	2,072	367
5. Toka bujqësore e përdorur me akses në ujtitje (ha)	0	0	155
6. Sipërfaqja e kullotave (ha) nën përdorim të fshatit	0	0	0
7. Sipërfaqja e pyjeve nën përdorim të fshatit (ha)	0	0	0
8. Numri total i krerëve të gjedhit (krerë)	1,450	588	157
9. Numri total i krerëve të të imtave (krerë)	8,648	4,019	745
10. Mjete transporti (nr.)	20	13	5
11. Nr. traktorë	208	73	6
12. Farmaci bujqësore (nr.)	2	0	0
13. Nr. baxhosh	1	0	0
14. Nr. restorantesh	1	1	2
15. Pika grumbullimi të produkteve bujqësore	0	0	0

Burimi: Tregues të grumbulluar nga WV

3.1.1. Vizioni dhe objektivat strategjike

Katër zonat e gjera që mbështesin dhe promovojnë zhvillimin ekonomik të Bashkisë janë 1. Zona ekonomike e qytetit Maliq; 2. Zonat ekonomike që krijohen në të dyja anët e aksit rrugor; 3. Fusha e Maliqit;

4. Zonat me mundësi zhvillimi të formave alternative të turizmit. Me rëndësi kyçe për zhvillimin e sektorit ekonomik është *zona e propozuar ekonomike në zonën e vjetër industriale të Maliqit*, e cila ka një histori të pasur dhe karakter emblemantik për të gjithë Qarkun. Ripërdorimi i ndërtesave, përforcimi i infrastrukturave ekzistuese dhe të krijimi i të reja, specializimi në sektorin e agroushqimit dhe përpunimit në bashkëpunim me fushën e pasur janë faktorët bazë për të krijuar ristrukturimin e sektorit të bujqësisë.

Zona bujqësore në luginë, në të dyja anët e lumit Devoll është pjesë e zonës më të gjerë prodhuese bujqësore të Korçës, një prej më të rëndësishmeve në vend. Menaxhimi i qëndrueshëm i këtij burimi është menduar të nxitet me anë të lehtësimit të investimeve në impiantet e përpunimit-standardizimit të produkteve, vepra për vaditje, mbrojtja dhe promovimi i markave të produkteve lokale cilësore, mbështetja e grupeve të prodhuesve dhe promovimi në tregjet kombëtare-ndërkombëtare.

Zhvillimi i aktiviteteve alternative dhe ekoturizmit në dy zona: rreth liqenit artificial të Moglicës dhe zonës së liqeneve të Malit të Lenies në Gore është menduar si komponent i rëndësishëm në zhvillimin e qëndrueshëm të pjesës malore të Bashkisë. Ndërhyrjet në zonat e mbrojtura dhe monumentet, si Krastafillaku që është Rezervë Natyrore e Menaxhuar dhe vendbanimi prehistorik në Maliq, mendohen të kenë një rol të rëndësishëm në përmirësimin e zonës së bashku me shërbimet e ofruara dhe mallrat në zonën urbane Maliq-Libonik. Gjithashtu, Vendbanimi Zvirinë që hyn në rrjetin e 100 fshatrave të PIZHR gjykohen si pikë promovimi për prodhimin lokal dhe vend i zhvillimit pilot të agroturizmit. Për këtë nevojitet përmirësimi i rrjetit rrugor dhe të infrastrukturave publike dhe teknike, si dhe krijimi i hapësirave gjelbra dhe argëtimit në natyrë. Të gjitha këto janë pjesë e planit të përgjithshëm vendor (PPV) të Bashkisë Maliq të vitit 2017.

Në fushën e Mbrojtjes Sociale është krijimi i një sistemi të përgjegjshëm të pagesave të aftësisë së kufizuar, me qëllim vlerësimin e përshkallëzuar të aftësisë së kufizuar. Plani i Përgjithshëm propozon ndërtimin dhe rikonstruksionin e infrastrukturës dhe infrastrukturës arsimore. Plani i Mbrojtjes së Mjedisit (PMM) dhe trajtimi i ndikimeve në peisazh është i rëndësishëm. Në PPV tregohet përmirësimi i akteve rrugor SH3 dhe SH71 si edhe ndërtimi i rrugës për në Skrapar. Mes ndërhyrjeve të rëndësishme që përmirësojnë dhe mbrojnë peizazhin janë ripyllëzimi me lloje endemike që mund të zhvillohen në këto kushte, zgjerimi i zonave të mbrojtura dhe miratimi i planeve të menaxhimit. Vëmendje e veçantë duhet t'i jepet ndërhyrjeve në zonat e mbrojtura të mjedisit natyror (p.sh.Krastafillakun që është Rezervë Natyrore e Menaxhuar).

4. Burimet, përdorimi i burimeve dhe potencialet e zhvillimit – të dhëna parësore

4.1. Burimet e bashkisë

4.1.1. Burimet njerëzore në bashkinë Maliq

Përmasa e familjes

Përmasa mesatare e familjes së intervistuar në Maliq është 3.9 anëtarë, dhe (sipas njësive bashkiake) e vendosur në intervalin 3.8 deri në 4.1 antarë (Tabela 9). Përmasa e familjes në Maliq duket se është qartësisht më e vogël se përmasa e familjes në zonën e projektit.

Tabela 9: Familjet e intervistuar, popullsia korresponduese dhe përmasa e familjes

Treguesit	Libonik	Pojan	Vreshtas	Totali	Zona e projektit
Numri i familjeve të intervistuar	38	55	14	107	439
Numri i popullsisë që i korrespondon familjeve të intervistuar ⁴	152	210	57	419	2115
Përmasa mesatare e familjes	4.0	3.8	4.1	3.9	4.8

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

Mosha mesatare, struktura moshore dhe raporti i varësisë

Mosha mesatare në Maliq, 35.3 vjeç (34.8 vjeç pa vlerat ekstreme) (Tabela 10), është e ngjashme me moshën mesatare për zonën e projektit (35 vjeç, dhe 34.1 vjeç pa vlerat ekstreme) (referoju Tabela 40 për më shumë detaje).

Tabela 10: Mosha mesatare sipas njësive administrative, bashkisë Maliq dhe zonës së projektit

Zona e Programit	Maliq				Zona e projektit
	Njësia Administrative			Totali	
	Libonik	Pojan	Vreshtas		
Mesatarja	35.2	36.1	32.3	35.3	35.0
Mesatarja pa vlerat ekstreme	34.5	35.7	32.1	34.8	34.1
Mediana	34.0	35.0	34.0	34.5	32.0

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

Struktura e përmbledhur e popullsisë që i korespondon familjeve të intervistara në bashkinë Maliq, mund të karakterizohet nga tre tipare: (i) normë shumë e ulët varësie (raporti popullsi jo në moshë pune me popullsinë në moshë pune), (ii) proporcionin e ngjashëm të fëmijëve krahasuar si me zonën e projektit, ashtu edhe me vendin, si dhe (iii) proporcionin më të ulët të popullsisë në moshë pensioni, Tabela 11. (Për detaje të strukturës së popullsisë, referoju Tabela 40, në Aneks). Propocioni më i lartë i fëmijëve dhe më i ulët i popullsisë në moshë pensioni përbën potencialin e përmirësimit të raportit të varësisë, me kushtin e mbajtjes së kësaj pjese në popullsisë në bashki.

Tabela 11: Struktura moshore e popullsisë së intervistuar në Maliq, zonën e projektit dhe vendin

Struktura	Struktura ne %		
	Maliq	Zona	Vendi

⁴ Diferenca mes numrit të popullsisë që i korrespondon familjeve të intervistuar dhe numrit të raportuar në tabelë ose figurë, përfaqëson të dhëna të munguara (missing cases).

Deri në 14 vjeç	18.4	20.6	16.8
15 deri në 64 vjeç	76.1	69.9	68.4
Mbi 65 vjeç	5.5	9.5	14.8
Totali	100	100.0	100
N	418	2016	2,845,955

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

Është për t'u theksuar ndërkaq që bashkia Maliq karakterizohet nga një normë e ulët e varësisë⁵ – Norma e varësisë në Maliq është 31 persona të varuar nga 100 vetë popullsi në moshë pune. Kjo normë varësie është qartësisht më e ulët se ajo për zonën e projektit (38) dhe për vendin (46), [Tabela 12](#).

Tabela 12: Raporti i varësisë në bashkinë Maliq, zonën e projektit dhe vendin

	Njësia administrative			Maliq	Zona e projektit	Vendi
	Libonik	Pojan	Vreshtas			
Raporti i varësisë	32	32	27	31	38	46

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

Përbërja gjinore

Popullsia që i korespondon familjeve të intervistuar përbëhet nga 46% femra dhe 54% meshkuj, një strukturë qartësisht në favir të meshkujve. Ky fenomen është më i theksuar në Pojan, por i përmbysur në Vreshtas, ku femrat dominojnë në strukturën e popullsisë, [Tabela 13](#).

Tabela 13: Struktura gjinore e popullsisë së intervistuar

Gjinia	Libonik		Pojan		Vreshtas		Totali Maliq		Zona e projektit	
	Numë r	%	Numë r	%	Numë r	%	Numë r	%	Numër	%
Femer	70	46%	93	44%	29	51%	192	46%	993	47%
Mashkull	82	54%	117	56%	28	49%	227	54%	1117	53%
Total	152	100%	210	100%	57	100%	419	100%	2110	100%

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

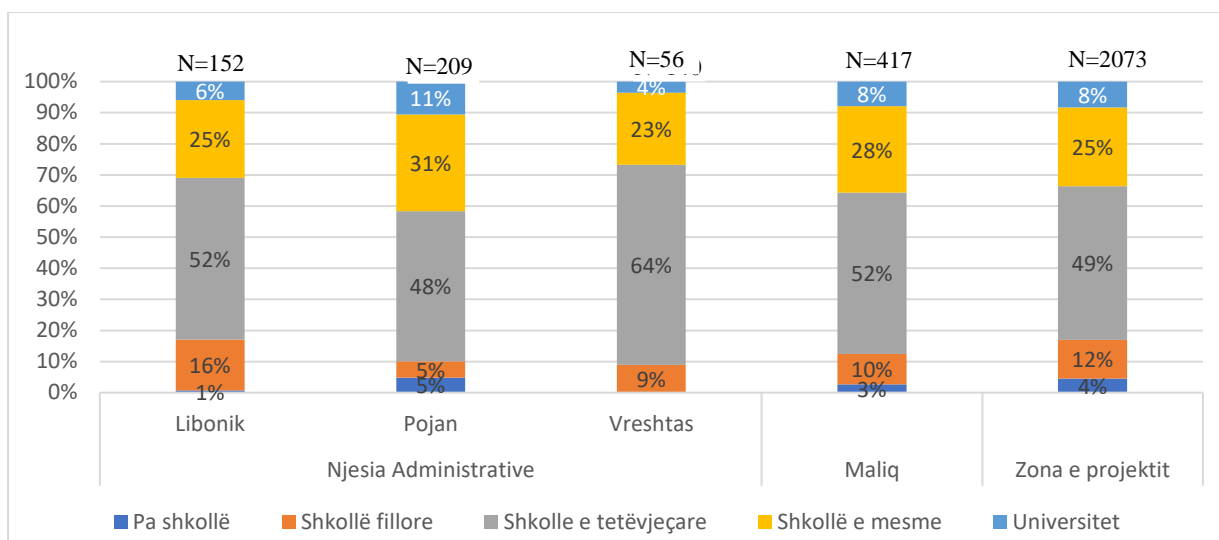
Përbërja gjinore në bashkinë Maliq duket se nuk ndryshon në mënyrë domethënëse nga përbërja gjinore për zonën e projektit.

Niveli arsimor

Arsimi deri tetëvjeçar (fillor dhe 8 vjeçar) përbën nivelin më të shpeshtë të arsimit në bashkinë Maliq (65% e popullsisë prej që i korespondon familjeve të intervistuar ka arsim deri 8 vjeçar), proporcionin e njëjtë me proporcionin me arsim deri 8 vjeçar në zonën e projektit (61%), **Error! Reference source not found..** Sipas njësive bashkiake, arsimi deri 8 vjeçar bie në intervalin 58% (Pojan) dhe 73% (Vreshtas).

Figura 1: Struktura arsimore e popullsisë së intervistuar

⁵ Norma e varësisë llogaritet duke mbledhur përqindjen e fëmijëve (të moshës deri në 15 vjeç), dhe përqindjen e popullsisë në moshën e pensionit (mbi 65 vjeç), dhe kjo shumë pjesëtohet me përqindjen e popullsisë në moshë pune (të moshës 15-64 vjeç). Rezultatit e shumëzoni me 100, kështu që rezultati shprehet si numër i personave të varur për çdo 100 vetë në moshë pune.

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

Pjesa e popullsisë më arsim të lartë është e njëjtë me atë projektit (8%), ndërsa pjesa e popullsisë më arsim të mesëm është më e lartë se për zonën e projektit - 28% për Maliqin përkundrajt 25% për zonën e projektit. Pojani karakterizohet nga një numër më i lartë i popullsisë me arsim të mesëm.

4.1.2. Burimet natyrore prodhuese në bashkinë Maliq

Toka në pronësi

Sipërfaqja mesatare e tokës në pronësi për bashkinë Maliq është 7.9 dynym, ndërsa sipërfaqja mesatare e tokës në pronësi pa vlerat ekstreme është 7.7 dynym. Nga të dhënat në Tabelën 14, del se disponibiliteti i tokës në pronësi për familje fermere të intervistuar në Maliq është pothuaj në mesataren e zonës së projektit – sipërfaqja mesatare në pronësi dhe ajo mesatare pa ekstremet në zonën e projektit është respektivist 8.4 dh 7.7 dymym (Tabela 14).

Tabela 14: Të dhëna mbi tokën në pronësi

Treguesit	Maliq			Total	Zona e projektit
	Njësia Administrative				
	Libonik	Pojan	Vreshtas		
Mesatarja	7.1	8.5	7.5	7.9	8.4
Mesatarja pa 5% vlera ekstreme	6.7	8.3	7.4	7.7	7.7
Mediana	6.0	8.4	8.4	8.0	7.0

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

Toka e përdorur

Sipërfaqja mesatare e tokës së përdorur (që mund të konsiderohet si tregues i përngjashëm për përmasën e fermës) për bashkinë Maliq është 15.3 dynym, ndërsa sipërfaqja mesatare e tokës në pronësi pa vlerat ekstreme është 13.1 dynym. Sipërfaqja mesatare e tokës së përdorur (ose përmasa e fermës) në Maliq është qartësisht më e lartë se mesatarja për zonën e projektit (Tabela 15). Duke marrë në konsideratë ndarjen për frymë të tokës prej reformës dhe numrin e personave për familje, duket se ky tregues është i raportuar me korrektësi.

Tabela 15: Të dhëna mbi tokën e përdorur

Treguesit	Maliq		Zona e projektit
	Njësia Administrative	Total	

	Libonik	Pojan	Vreshtas		
Mesatarja	11.8	18.2	13.5	15.3	12.2
Mesatarja pa 5% vlera ekstreme	10.6	14.8	13.0	13.1	10.1
Mediana	9.5	14.5	8.7	12.0	8.0

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

Tregu i qerasë

Një numër i konsiderueshëm i familjeve të intervistuar (më shumë se gjysma e familjeve ose 54%) në të intervistuarit në Maliq marrin tokë më qira. Propocioni i familjeve që marrin tokë më qira në Maliq është i qartësisht më i lartë se për zonën e projektit ku 29% e familjeve marrin tokë me qira (Tabela 16). Nga ana tjetër, numri i familjeve që japin tokë më qira është i vogël (6% sipër Maliqin); ky proporcion është më i lartë se për zonën e projektit. Sipërfaqja totale e marrë me qira për zgjedhjen në Maliq është 820 dynym ndërsa për zonën e projektit 1,744.2 dynym. Mesatarja e transaksionit për Maliqin është 14.1 dynym, pak më e lartë se për zonën e projektit (13.7 dynym).

Tabela 16: Të dhëna mbi tregun e qerasë në Maliq dhe zonën e projektit

Treguesit		Maliq		Zona e projektit	
		Tokë dhënë qira	Tokë marrë me qira	Tokë dhënë qira	Tokë marrë me qira
1	Familje që marrin/japin tokë më qera	6	58	15	127
2	Familje të intervistuar	107	107	439	439
3	Përqindje (1/2)*100	6%	54%	3%	29%
4	Mesatarja (Dynym)	3.3	14.1	6.4	13.7
5	Sipërfaqja totale (Dynym)	19.6	820.2	95.6	1,744.2
7	Minimumi (Dynym)	4.6	129.5	1.0	0.5
8	Maksimumi (Dynym)	1.0	0.5	15.0	130.0

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

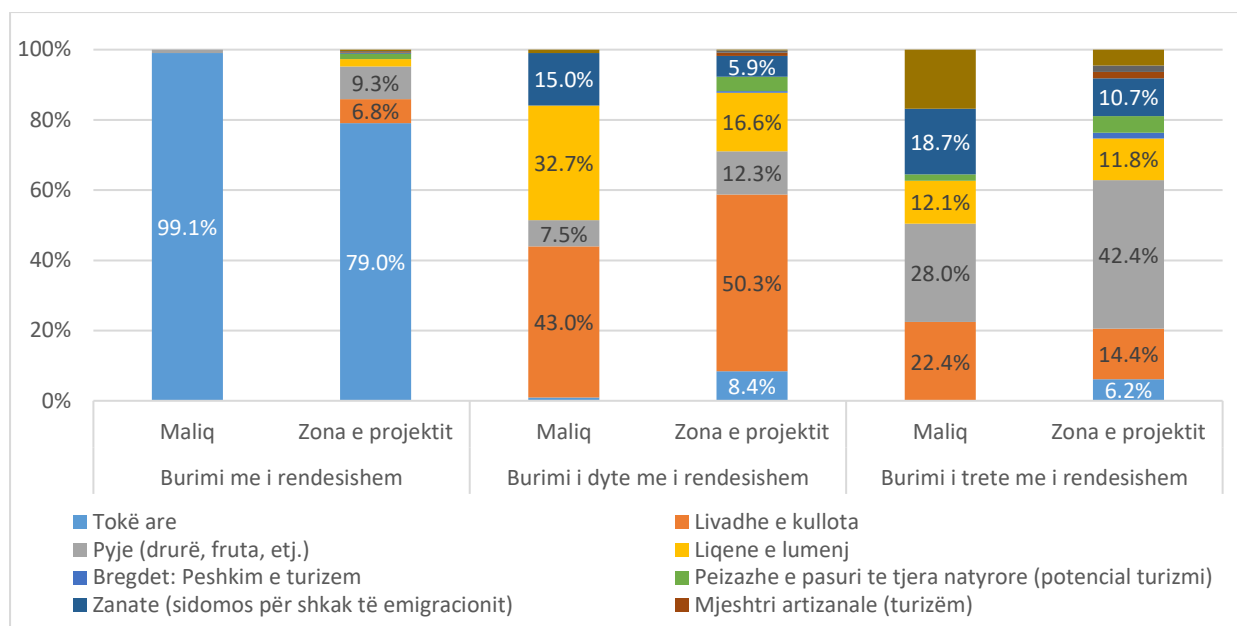
Diskutimi në grupin e fokusuar konfirmon se marrja e tokës me qera është një fenomen. Më shumë se ½ e fermerëve marrin tokë më qera, megjithatë fermerët marrin me qera zakonisht 3-5 dynymë për prodhim misri për blegtori por edhe për mbjeljen e bimëve të tjera (fasule, bimë aromatike e mjekësore, etj.) (Burimi: grupi i fokusuar).

Vlerësimi mbi burimet më të rëndësishme natyrore prodhuese

Sipas perceptimit të fermerëve të intervistuar, burimet më të rëndësishme në bashkinë e Maliqit janë toka bujqësore (e përdorur, pa livadhe e kullota)⁶, kullotat (e livadhet) dhe pyjet. Pothuaj të gjithë subjektet e intervistuar (99.1%) vlerësojnë se toka bujqësore përbën burimin më të rëndësishëm natyror prodhues; Livadhet dhe kullotat përbëjnë burimin e dytë më të rëndësishëm (43% e të intervistuarve), ndërsa gati 1 në çdo 3 të intervistuar (32.7%) konsideron liqenet dhe lumenjtë si burimin e dytë të rëndësishëm. Ndërkaq, pyjet dalin si burimi i tretë më i rëndësishëm, Figura 2.

Figura 2: Perceptimet e fermerëve mbi burimet natyrore në bashkinë Maliq

⁶ Sipas përkufizimit të INSTAT: toka bujqësore e përdorur përfshin tokën e punueshme (arë), tokën e zënë me kultura drufrutore, kopshtet e shtëpive dhe kullotat e livadhet.

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

Vlerësimi për rëndësinë e tokës bujqësore të përdorur në Maliq duket të jetë dukshëm më i lartë se vlerësimin nga fermerët e zonës së projektit (99.1% e e fermerëve në Maliq vlerësojnë tokën bujqësore si burimin më të rëndësishëm përkundrejt 79% të fermerëve të zonës së projektit). Nga ana tjetër, duket qartë se kullotat (e livadhet) në Maliq janë krahasimisht më pak të rëndësishme se për pjesën tjetër të zonës së projektit (43% e fermerëve në Maliq konsiderojnë se kullotat janë burimi i dytë më i rëndësishëm përkundrejt 50.3% e fermerëve të zonës së projektit). Liqenet e lumenjtë vlerësohen si një nga burimet prodhuese më të rëndësishme, me një vlerësim para pyjeve.

Pjesëmarrësit në grupin e fokusuar konfirmojnë se toka bujqësore, livadhet e kullotat dhe burimet ujore dhe zanatet janë katër burimet më të rëndësishme prodhuese në bashkinë e Maliqit. Bashkia ka burime të rëndësishme ujore (lumi i Devollit) por megjithëse kanalet e parë dhe të dytë janë funksionale, kanalet e treta kanë probleme dhe fermerët ujitin me pompa. WV ka mbështetur fermerët me pompa ujitëse. Zanatet vlerësohen si një burim i rëndësishëm në Maliq. Ka një numër të konsiderueshëm marangozësh, mjeshtrësh ndërtimi, etj. që punojnë brenda bashkisë por edhe jashtë saj.

Sipas vlerësimit të përfaqësuesve të njësive bashkiake, toka bujqësore konsiderohet si burimi më i rëndësishëm prodhues në të tria njësitë bashkiake (Libonik, Pojan dhe Vreshtas). Livadhet dhe kullotat e pyjet konsiderohen si burimi i dytë më i rëndësishëm në Vreshtas, pyjet konsiderohen si burimi i dytë më i rëndësishëm në Libonik. Livadhet dhe kullotat janë burimi i tretë më i rëndësishëm në Libonik dhe Pojan dhe pyjet në Vreshtas.

Si konkluzion i vlerësimit nga fermerët (intervista e strukturuar), pjesëmarrësit në grupet e fokusuar dhe përfaqësuesit e njësive bashkiake, rezulton se tre burimet më të rëndësishme në bashkinë Maliq janë toka bujqësore, livadhet e kullotat. Pyjet dhe burimet ujore listohen gjithashtu si burime të rëndësishme prodhuese.

5. Shfrytëzimi i burimeve të bashkisë

5.1. Prodhimi në fermë

Në bashkinë Maliq kulturat më të kultivuara (kryesisht në njësitë e anketuara) janë drithërat, foragjeret, perimet e fushës, por gjithashtu zona ka prani të lartë të drufrutoreve (veçanërisht mollë dhe qershi). Nga analiza e të dhënave të grumbulluara rezulton se madhësia mesatare për fermat me drufrutorë është 4 dynym, e atyre me drithëra varion nga 3-5 dynym ndërsa për vreshtat dhe BMA të kultivuara është më e vogël se 1 dynym (Tabela 17).

Tabela 17: Mesatare e sipërfaqeve të tokës kultivuar me produktet specifike të zonës dhe pjesa e fermerëve që prodhojnë këto produkte sipas njësive administrative dhe në total - Maliq

Produkti	Maliq								Zona e projektit	
	Njësia Administrative						Total			
	Libonik		Pojan		Veshtas				Dyn/fermë	%
	Dyn/fermë*	%**	Dyn/fermë	%	Dyn/fermë	%				
Grurë	3.5	45%	4.8	53%	6.3	50%	4.4	50%	3.7	35%
Misër	2.6	50%	3.2	31%	6.2	50%	3.2	40%	2.6	64%
Perime fushe	2.0	61%	11.6	36%	-	0%	5.2	40%	1.1	61%
Foragjere	6.7	32%	3.7	44%	4.1	21%	4.6	36%	3.9	49%
Bimë arash të tjera	4.3	34%	5.1	42%	4.2	29%	4.7	37%	3.1	23%
Mollë	0.6	11%	5.2	36%	-	0%	4.4	22%	1.6	23%
Qershi	9.5	18%	0.4	11%	-	0%	3.6	12%	1.4	19%
Arrore	1.0	13%	-	5%	-	0%	1.2	7%	0.5	14%
Fruta të tjera	-	5%	1.3	18%	-	0%	1.3	11%	0.9	12%
Vreshta	0.4	21%	0.5	20%	-	0%	0.5	18%	1.4	30%
BMA të kultivuara	0.9	29%	0.7	7%	-	0%	0.9	14%	1.0	4%

Shënim: *Mesatarja; **Pjesa e fermerëve që prodhojnë produktin respektiv.

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojimit të strukturuar

Zona ka orientim të mirë drejt drithërave, perimeve të fushës (qepë, patate, etj) dhe frutave. Sasitë për fermë janë të mjaftueshme për vetëkonsum. Duke ditur se sasia e grurit për nevoja buke për frymë është diku 120-130 kg mund të themi se aksesit në vetëpërbushje për këto produkte si edhe frutat (mollë e qershi) është i tejkualuar dhe tregon orientim ndaj tregut (**Error! Reference source not found.**). Prodhimi i frutave, sidomos në Pojan është i mundshëm për treg. Ndërsa mesatarja e prodhimit të bimëve mjekësore dhe arroveve është e barabartë me zonën e projektit, sipërfaqja e vreshtave është më e ulët.

Tabela 18: Prodhimi (kv/fermë) i produkteve bujqësore sipas njësive dhe në total - Maliq⁷

Produkti	Treguesi	Maliq				Total	Zona e projektit
		Njësia Administrative					
		Libonik	Pojan	Veshtas			
Grurë	Prodhimi (kv/fermë)*	14.4	18.8	27.7	17.8	14.9	
	Kg/frymë	395.5	497.4	692.1	477.0	350.0	
Perime fushe	Prodhimi (kv/fermë)*	30.4	120.0	51.5	60.9	12.8	
Bimë arash të tjera	Prodhimi (kv/fermë)*	14.8	7.5	8.5	12.8	10.3	
Mollë	Prodhimi (kv/fermë)*	0.5	131.7	-	68.0	18.3	
	Kg/frymë	-	1877.8	-	1643	405.3	
Qershi	Prodhimi (kv/fermë)*	22.1	0.4	-	9.8	5.9	

⁷ Vini re që krahasimet e zakonshme për performancën e fermave nuk bëhen duke përdorur tregues për fermë apo për frymë por tregues për sipërfaqe (në rastin e bimëve) ose për krerë (në rastin e kafshëve). Arsyeja pse zgjedhim këto tregues është se performanca e këtyre fermave nuk matet me pjesën tjetër të vendit por me mundësinë e tyre për të krijuar vetëkonsum.

	Kg/frymë	495.5	6.2	-	214	122.0
Arrore	Prodhimi (kv/fermë)*	2.5	-	-	1.7	1.4
	Kg/frymë	-	-	-	68.9	27.4
Fruta të tjera	Prodhimi (kv/fermë)*	-	23.2	-	18.8	9.5
	Kg/frymë	-	676.8	-	537.9	231.1
Vresht /rrush	Prodhimi (kv/fermë)*	2.4	1.7	-	1.8	7.2
	Kg/frymë	64.2	48.0	-	49.9	154.5
BMA të kultivuara	Prodhimi (kv/fermë)*	2.2	1.7	-	2.0	2.3
	Kg/frymë	57.8	31.7	-	48.4	51.1

*Mesatarja

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

Gjithashtu sasia e ushqimit për kafshët është e më e lartë se pjesa e tjetër e zonës së projektit, duke qenë se një pjesë e prodhimit gjendet në fushë. Në këtë rast vihen re vlera lehtësisht më të larta të rendimentit të jonxhës me mesataren e zonës së projektit (**Error! Reference source not found.9**). Nisur nga kjo shkallë prodhimi dhe nga hapësira e sipërfaqes për fermë, duke se nuk ka mundësi për rritjen e lehtë të numrit të krerëve.

Tabela 19: Rendimenti mesatar pwr sipërfaqe

Produkti (Rendimenti (kv/ha))*	Maliq			Total Bashkia	Zona e projektit	Maliq ⁸
	Njësia Administrative					
	Libonik	Pojan	Veshtas			
Misër	36.3	40.3	69.7	43.8	54.0	58.8
Foragjere	69.6	74.9	:	73.5	64.2	306.0 ⁹
Grurë	39.5	38.3	42.1	39.3	41.0	43.5

Shënim: *Rendimenti mesatar i korrektuar; Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

Më shumë se gjysma e prodhimit të qershive shkon në treg (kryesisht fermerët e anketuar të njësive Pojan dhe Libonik) (

Tabela 20). Mesatarisht, 22% e fermerëve që tregtojnë mollë në Maliq shesin rreth 38% të prodhimit të tyre të mollëve (18% në Libonik, 61% në Pojan, 44% në Vreshtas). Të intervistuarit në Pojan kanë orientim më të qartë ndaj tregut. Gjithashtu bimët e arave të tjera dhe perimet e fushës janë më të orientuara për treg. Në lidhje me arrat, në Pojan, ata pak të intervistuar që prodhojnë, rreth 80% të prodhimit e kanë dërguar tërësisht për treg.

Tabela 20: Shitja si përqindje ndaj prodhimit për produktet specifike të zonës dhe pjesa e fermerëve që i tregtojnë këto produkte sipas njësive administrative dhe në total

Produkti	Maliq								Zona e projektit	
	Njësia Administrative						Total			
	Libonik		Pojan		Veshtas		Total		Shitje/ Prodhim (%)	%*
	Shitje/ Prodhim (%)	%*	Shitje/ Prodhim (%)	%*	Shitje/ Prodhim (%)	%*	Shitje/ Prodhim (%)	%*		
Grurë	6%	26%	12%	24%	-	21%	9%	24%	22%	32%
Misër	5%	63%	5%	55%	9%	43%	5%	56%	15%	58%
Perime fushe	17%	42%	28%	36%	13%	43%	22%	39%	28%	45%
Foragjere	1%	42%	8%	38%	-	21%	3%	37%	13%	40%
Bimë arash të tjera	23%	32%	39%	26%	-	29%	31%	26%	43%	22%
Mollë	18%	29%	61%	15%	44%	14%	38%	22%	46%	23%
Qershi	49%	16%	63%	22%	-	21%	60%	20%	55%	20%
Arrore	-	16%	82%	7%	-	7%	37%	10%	31%	8%
Fruta të tjera	10%	16%	46%	9%	-	7%	23%	11%	30%	11%
Vreshta	19%	24%	36%	22%	-	14%	30.0%	22%	12%	29%
BMA të kultivuara	100%	16%	-	6%	-	0%	95%	8%	95%	4%

Shënim: *Pjesa e fermerëve që e tregtojnë produktin respektiv.

⁸ INSTAT (2020)

⁹ Vini re se krahasimi me të dhënat e INSTAT është i pabazë për shkak të ndryshimeve midis klasifikimeve.

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

5.2. Prodhimi i produkteve të përpunuara në fermë

Sa i përket prodhimit dhe tregtimit të produkteve të përpunuara në fermë si raki, verë, turshi apo reçel e të ngjashme me të, fermerët në secilën njësi administrative i përpunojnë këto produkte por pjesa që i tregton është e ulët. Shumica e fermerëve në Maliq përpunojnë në fermë raki, turshi dhe reçel e të ngjashme (77%, 24% dhe 21% respektivisht). Mesatarisht në një fermë në Maliq prodhohen 83kg raki, 26kg turshi dhe 25kg reçel e të ngjashme në vit (për produktete të tjera të përpunuara shiko tabelën vijuese, [Tabela 21](#)). Duket se numri i të intervistuarve që deklarojnë prodhimin e reçelrave, turshive dhe trahanasë e të tjera zaireve është i ulët jo vetëm ndaj mesatares së zonës së projektit, por edhe duke marrë në konsideratë rajonin e Korcës dhe traditat prodhuese.

Tabela 21: Prodhimi i produkteve të përpunuara në fermë, pjesa e fermerëve që prodhon dhe pjesa e shitur e prodhimeve sipas njësi administrative dhe në total

Produkti	Treguesi	Maliq				Zona e projektit
		Njësia administrative			Total	
		Libonik	Pojan	Vreshtas		
	Totali i observimeve	38	55	14	107	439
Verë	Pjesa e fermerëve që prodhojnë	16%	15%	0%	13%	23%
	Mesatarja e prodhuar (kg)	33	22	-	27	75
	Përqindja e shitjeve	69%	:	:	:	68%
Raki	Pjesa e fermerëve që prodhojnë	34%	38%	7%	33%	45%
	Mesatarja e prodhuar (kg)	117	47	-	83	87
	Përqindja e shitjeve	77%	80%	59%	77%	78%
Turshi	Pjesa e fermerëve që prodhojnë	16%	36%	0%	24%	48%
	Mesatarja e prodhuar (kg)	21	26		26	42
	Përqindja e shitjeve	:	:	:	:	74%
Kumbulla të thata	Pjesa e fermerëve që prodhojnë	3%	13%	0%	7%	17%
	Mesatarja e prodhuar (kg)	-	7	-	9	20
	Përqindja e shitjeve	:	:	:	:	71%
Reçel e të ngjashme	Pjesa e fermerëve që prodhojnë	8%	36%	0%	21%	48%
	Mesatarja e prodhuar (kg)	-	21	-	25	40
	Përqindja e shitjeve	:	:	:	:	74%
Trahana, jufka, petka etj.	Pjesa e fermerëve që prodhojnë	16%	36%	0%	24%	20%
	Mesatarja e prodhuar (kg)	12	14	-	14	13
	Përqindja e shitjeve	:	:	:	:	66%

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

5.3. Aktivitetet blegtorale të fermës

Fermtat blegtorale në njësitë e zgjedhura administrative të Maliqit kryesisht janë të përfshira në aktivitetet blegtorale të gjedhit (25% e të anketuarve), shpendëve (30%), derrave (10%) dhe të imtave (20%); ndërkohë vetëm 5% e familjeve të intervistuar në Maliq merren me aktivitetet blegtorale të bletëve (në Pojan 9%). Rezultatet tregojnë se shumica e fermerëve të anketuar në Libonik, Pojan dhe Vreshtas kanë të paktën dy krerë lopë për fermë, 13 krerë dele/fermë (dyfishi i mesatares totale të studimit), 4 krerë dhi/fermë, 1 krerë derra/fermë dhe 11 koshere bletësh për fermë. Sa i përket shpendëve, mesatarisht një fermë në këto zona ka rreth 12 krerë shpendë ([Tabela 22](#)).

Tabela 22: Fermat që merren me aktivitete begtorale dhe nr i krerëve për fermë sipas njësive administrative dhe në total për Bashkinë Maliq

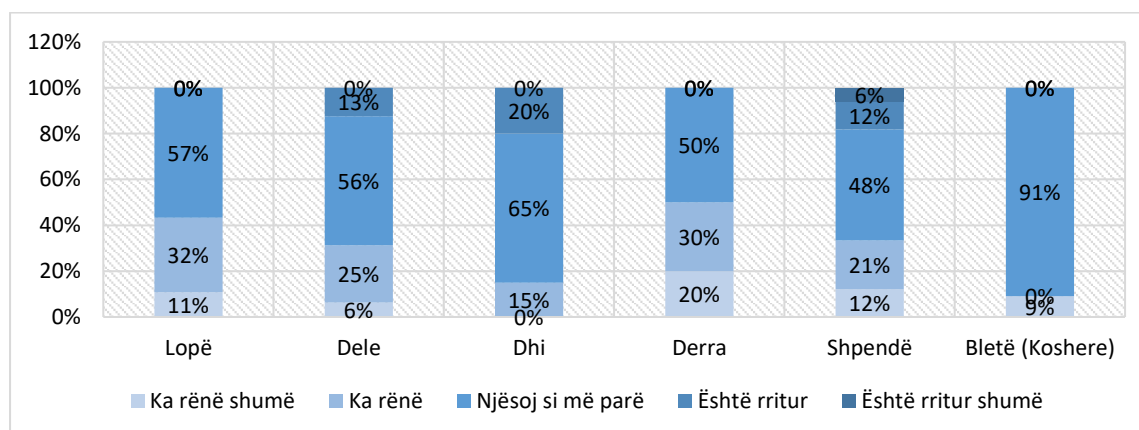
Sektori	Maliq								Zona e projektit	
	Njësia Administrative						Total (N=107)			
	Libonik		Pojan		Vreshtas		%*	krerë/fermë**		
	%*	krerë/fermë**	%*	krerë/fermë**	%*	krerë/fermë**				
Lopë	29%	1	20%	2	36%	2	25%	1.6	62%	1
Dele	8%	-	9%	20	0%	-	7%	12.9	11%	6
Dhi	11%	2	18%	5	0%	-	13%	3.8	13%	5
Derra	11%	1	9%	1	14%	1	10%	1.3	11%	2
Shpendë	34%	17	31%	10	14%	-	30%	11.7	63%	21
Bletë (Koshere)	0%	-	9%	11	0%	-	5%	11.1	10%	6

Shënim: *Përqindja e fermave që kanë lopë/shpendë/bletë; **Nr. mesatar i krerëve për fermë.

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vërtetimit të strukturuar

Situata për ecurinë e numrit të krerëve të blegtorisë gjatë 5 viteve të fundit në bashkinë Maliq tregohet në figurën e mëposhtme – ku vihet re një përfaqësim në secilin nënsektor të blegtorisë. Rezultatet tregojnë se madhësia e fermës në terma të numrit të krerëve gjatë 5 viteve të fundit për shumicën e blegtorëve nuk ka ndryshuar (pavarësisht nënsektorit). Ulje të theksuara kanë patur vetëm tek një pjesë e ulët e të anketuarve që kanë gjedh (11%), derra (20%), dele (6%) dhe shpendë (12%) (Figura 3).

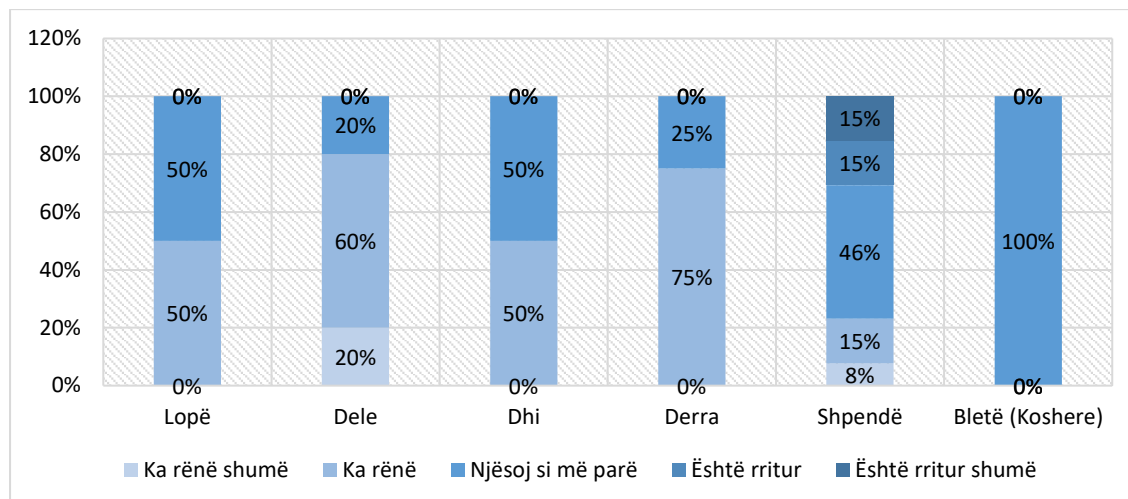
Figura 3: Ecuria e numrit të krerëve për fermat gjatë 5 viteve të fundit – Maliq

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vërtetimit të strukturuar

Rezultatet e analizës përshkuese tregojnë se për shumicën e popullatës së anketuar, në 5 vitet e fundit numri i krerëve të lopëve, dhenve, deleve dhe derrave për fermë në Libonik ka rënë (shiko Figura 4 për përqindjet).

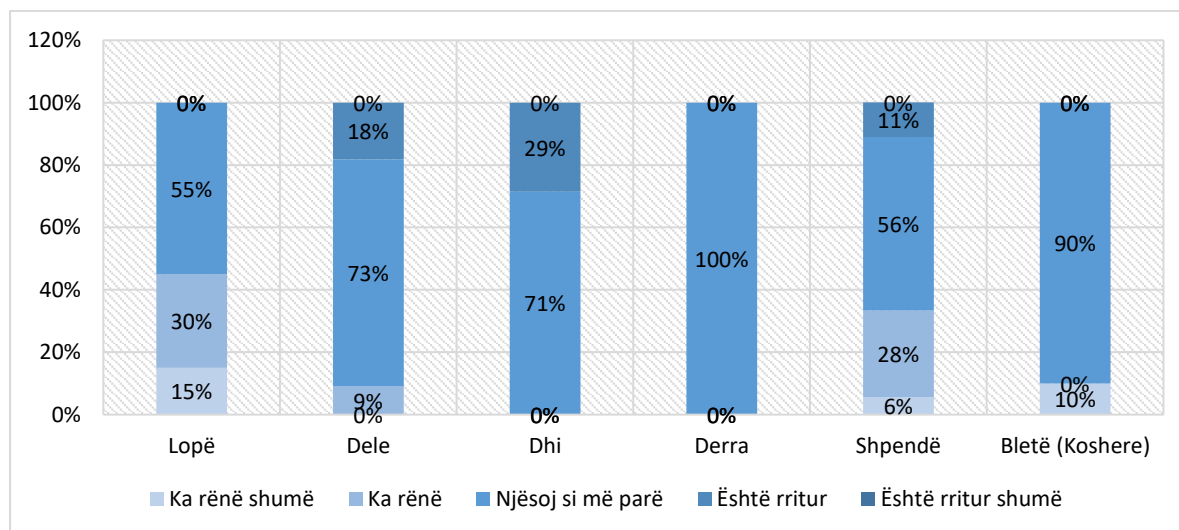
Figura 4: Ecuria e numrit të krerëve për fermat gjatë 5 viteve të fundit – Njësia administrative Libonik

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

Për fermat blegtorale në Pojan të dhënat e grumbulluara tregojnë se për 45% të blegtorëve që mbarështojnë gjedh numri i krerëve të lopëve gjatë 5 viteve të fundit ka rënë dhe ka rënë shumë. Sa i përket sektorëve të tjerë duket se për shumicën e blegtorëve nuk ka patur ndryshime sinjifikate (Figura 5).

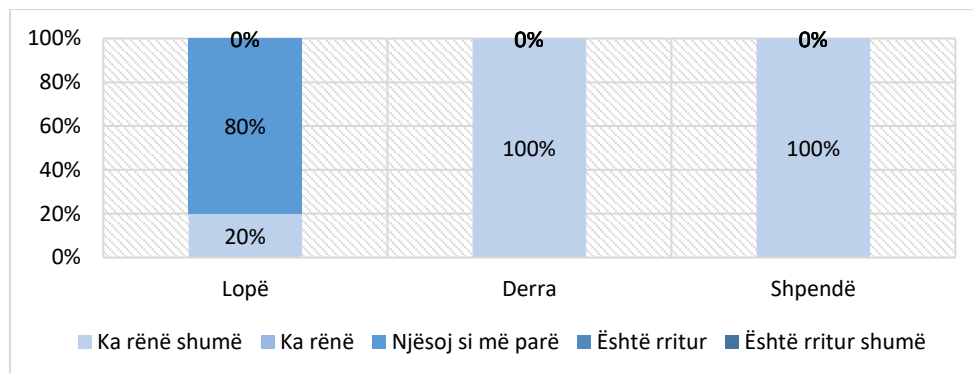
Figura 5: Ecuria e numrit të krerëve për fermat gjatë 5 viteve të fundit – Njësia administrative Pojan

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

Figura e mëposhtme paraqet ecurinë e numrit të krerëve gjatë 5 viteve të fundit për fermat e anketuara të njësive administrative Vreshtas (lopë, derra dhe shpendë). Të dhënat e grumbulluara tregojnë se për shumicën e blegtorëve të anketuar të zonës ecuria e numrit të krerëve të derrave dhe shpendëve ka patur ulje të mëdha gjatë 5 viteve të fundit (për 100% të fermerëve për derrat dhe shpendët); ndërsa përsa i përket fermave të gjedhit ecuria e nr. të krerëve nuk ka ndryshuar për shumicën e blegtorëve (Figura 6).

Figura 6: Ecuria e numrit të krerëve për fermat gjatë 5 viteve të fundit – Njësia administrative Vreshtas

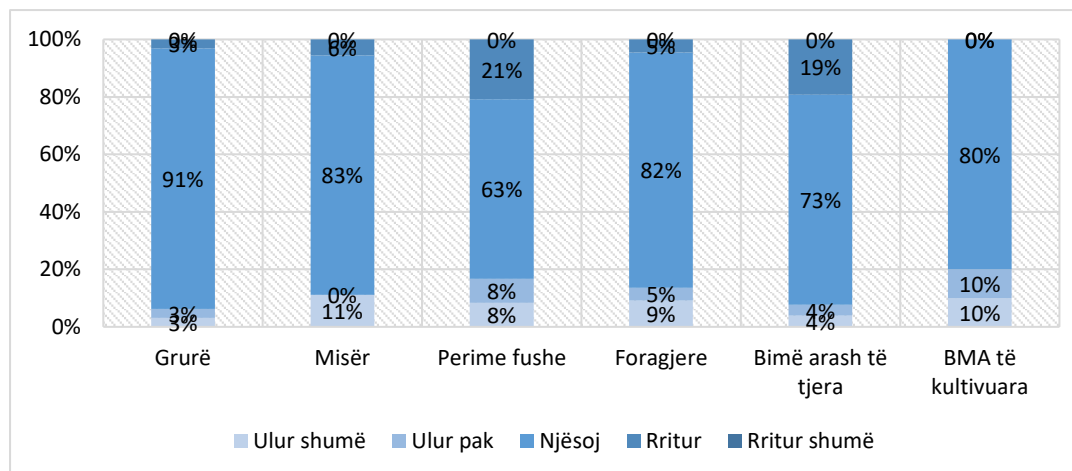

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vërtetimit të strukturuar

5.4. Aksesimi në treg

Për shkak të mungesës së përgjigjeve mbi të ardhurat nga shitja për produktet blegtorale, nuk mund të tregohen të dhëna konkrete për përfituesit e ndihmës së WV në zonën e Maliqit. Gjithsesi, duke marrë në konsideratë se qarkullimi i tregtarëve për blerjen e viçave ishte i njëjtë dhe makinat e grumbulluesve të qumështit qarkulluan pas javës së parë, ka pak gjasa për rënie të dukshme të shitjeve. Ndërkohë në lidhje me shitjen e produkteve bujqësore, në përgjithësi, për fermerët që tregtojnë prodhime të bimëve të arave ashtu si dhe specifiku në secilën njësi administrative edhe për bashkinë në total, rezultojnë që ecuria e vlerës së shitjes së këtyre produkteve për shumicën e fermerëve tregues është e njëjtë krahasuar me të njëjtën periudhë në vitin 2019. Për përqindjet e secilës kulturë bujqësore shiko Figura 7.

Figura 7: Ecuria në vlerën e shitjeve të produkteve krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2019 – Total Maliq

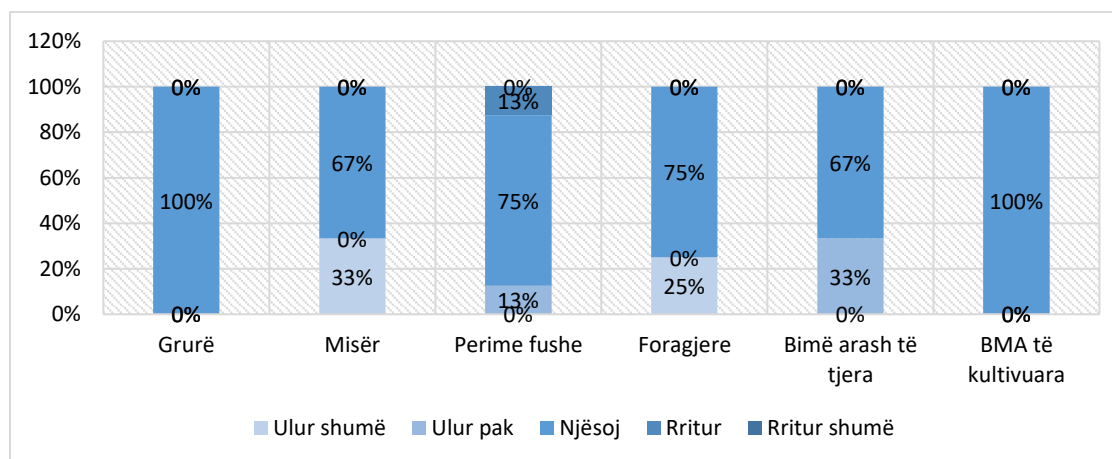

Shënim: Për përqindjet e observimeve të vlefshme shiko

Tabela 20; Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vërtetimit të strukturuar

Rezultatet për njësinë administrative Libonik tregojnë se ecuria e vlerës së shitjes së kulturave kryesore të kultivuara për shumicën e prodhuesve ka qenë e njëjtë krahasuar me vitin 2019 (Figura 8), por për shitjet e prodhimit të misrit dhe foragjereve ka patur shumë ulje në terma të vlerës së shitur (33% e fermerëve për misrin dhe 25% e fermerëve për forageret).

Figura 8: Ecuria në vlerën e shitjeve të produkteve krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2019 - Libonik

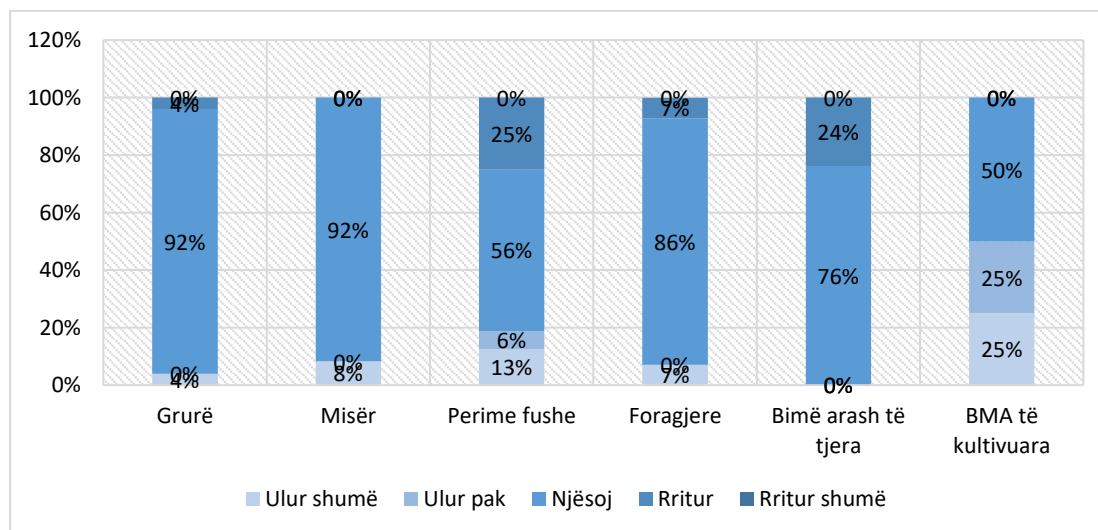

Shënim: Për përqindjet e observimeve të vlefshme shiko

Tabela 20; Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar.

Për rastin e njësisë administrative Pojan, rezultatet e analizës përshkruese tregojnë gjithashtu se për shumicën e prodhuesve të këtyre produkteve në këtë njësi ecuria e vlerës së shitjeve të prodhimeve të tyre ka qenë mesatarisht e njëjtë me vitin 2019. Më tej, 50% e tregtuesve të BMA-ve të kultivuara kanë patur ulje të vogla dhe ulje të mëdha sa i përket vlerës së shitur krahasuar me po të njëjtën periudhë të vitit të kaluar (Figura 9). Arsyeja e këtyre të fundit, e mbështetur nga argumentat në takimet validuese, është luhatja e fortë që kanë pastur disa BMA ssi lulja e cianit dhe caji i malit.

Figura 9: Ecuria në vlerën e shitjeve të produkteve krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2019 – Pojan

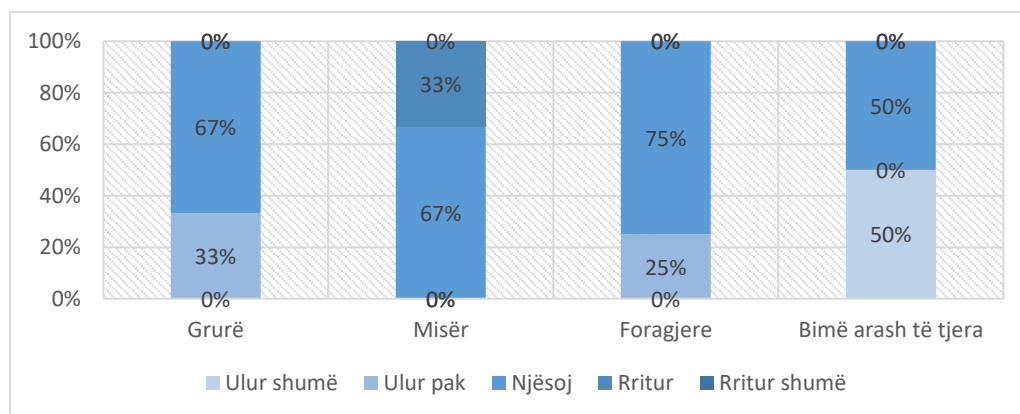

Shënim: Për përqindjet e observimeve të vlefshme shiko

Tabela 20; Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

Ndryshe nga njësitë e tjera administrative të Maliqit të përmendura më lart, njësia Vreshtas ka përjetuar ulje në terma të vlerës së shitur të produkteve si gruri, foragjeret dhe bimë arash të tjera krahasuar me vitin e kaluar. Rezultatet tregojnë se 33%, 25% dhe 50% e fermerëve të anketuar në Vreshtas kanë patur ulje të vlerës së shitur të grurit, foragjereve dhe bimëve të arave të tjera respektivisht (Figura 10). Vetëm 33% e fermerëve kanë patur rritje të vlerës së shitur të misrit krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2019.

Figura 10: Ecuria në vlerën e shitjeve të produkteve krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2019 – Vreshtas

Shënim: Për përqindjet e observimeve të vlefshme shiko

Tabela 20;

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

5.5. Të ardhura të krijuara dhe burimet e të ardhurave

Të ardhurat nga ferma janë burimi kryesor i të ardhurave në Maliq. Rreth 85% e fermerëve kanë të ardhura nga ferma, çka zë rreth 70% të të ardhurave të familjes. Të ardhurat nga blegtoia janë më të ulëta se ato nga bujqësia. Në lidhje me të ardhurat e krijuara nga blegtoia, megjithëse ka mungesa në grumbullimin e informacionit në lidhje me qumështin, shumica e fermerëve tregojnë se shitjet e qumështit dhe mishit sidomos tek gjedhi janë e ardhura bazë e kijuar nga blegtoia. Duke marrë në konsideratë numrin e lopëve për fermë dhe rendimentin e qumështit (shihni Tabela 43 në Aneks) kuptojmë se çdo familje mund të shesë rreth 7,000 litra qumësht dhe 300 kg mish, duke krijuar kështu në rastin më të mirë rreth 400,000 lekë në vit. Kjo e ardhur, në të shumtën e rasteve, krijon rreth 50% e totalit të të ardhurave nga ferma. Më pak se një e treta e fermerëve deklarojnë të ardhura nga blegtoia. Ndërkaq, mbi 70% e fermerëve kanë të ardhura nga bujqësia. Këto të ardhura zënë mbi 50% të të ardhurave. Ndoshta, Maliqi për shkak të një terreni fushor, mundëson këtë përpjesë më të lartë.

Rreth 80% e fermerëve tregojnë që kanë të ardhura jashtë fermës të cilat zënë më pak se një e treta e të ardhurave vjetore në familje. Njësia administrative Vreshtas tregon një nivel më të lartë të prurjeve nga jashtë fermës (Tabela 23). Nuk raportohen remitanca nga njësitë e tjera administrative.

Tabela 23: Të ardhurat e familjeve në përqindje sipas burimit në Maliq dhe sipas njësive administrative

Treguesi	Maliq				Total Maliq	Zona e projektit
	Njësia administrative	Libonik	Pojan	Vreshtas		
Të ardhura nga blegtoia	Pjesa e fermerëve që kanë të ardhura	18%	33%	29%	27%	58%
Të ardhura nga bujqësia	Pjesa e fermerëve që kanë të ardhura	68%	84%	71%	77%	62%
Totali i të ardhurave nga ferma	Pjesa e fermerëve që kanë të ardhura	79%	93%	86%	87%	85%
	% (mesatare)	58%	90%	79%	85%	51%
Të ardhura nga punësimi jashtë ferme	Pjesa e fermerëve që kanë të ardhura	42%	20%	21%	28%	34%
Pagesa nga shteti jo në formë page	Pjesa e fermerëve që kanë të ardhura	45%	35%	36%	38%	58%
Dërgesa nga emigracioni	Pjesa e fermerëve që kanë të ardhura	8%	7%	7%	7%	29%
Totali i të ardhurave nga jashtë fermës	Pjesa e fermerëve që kanë të ardhura	79%	58%	57%	65%	84%
	% (mesatare)	5%	18%	32%	15%	34%

Shënim: Përqindjet nuk janë kulumative (100%) për zërat e të ardhurave duke qenë se përllogaritet janë bërë me bazë mesatare; Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar.

Familjet e intervistuar në njësitë administrative të Maliqit deklarojnë se niveli minimal i shpenzimeve të nevojshme familjare në muaj është rreth 35,000 lekë të vjetra mesatarisht. Ndërsa aktualisht një familje shpenzon në muaj rreth 27,000 lekë të vjetra mesatarisht, pra me një diferencë prej rreth -8,400 lekë të vjetra. Ndërkohë që rezulton se një familje në këtë zonë përfiton në muaj rreth 39,000 lekë të vjetra mesatarisht, ku rreth 32% të tyre e kursejnë. Për secilën njësi më specifiki shiko Tabelën e mëposhtme (Tabela 24). Vlera e kursimeve mesatare për familje (rreth 12,000 lekë) është lehtësisht më e ulët se vlera e kursimeve në nivel zone projekti.

Tabela 24: Shpenzimet, të ardhurat dhe kursimet familjare mujore në secilën njësi dhe në total në Maliq

Treguesi (lekë të vjetra në muaj për familje)	Maliq			Maliq Total	Zona e projektit
	Libonik	Pojan	Vreshtas		
Niveli minimal i shpenzimeve të nevojshme	37,777.8	34,260.0	37,381.0	34,959.0	44,934.6
Shpenzimet e realizuara aktuale	22,685.2	32,068.4	19,014.3	26,546.8	32,033.1
Diferenca mes shpenzimeve aktuale me ato të nevojshme	(15,092.6)	(2,191.6)	(18,366.7)	(8,412.2)	(12,901.5)
Të ardhurat mujore të deklaruara	29,938.1	51,072.6	20,570.1	38,912.7	45,305.5
Kursimet mujore të deklaruara	7,252.9	19,004.2	1,555.8	12,365.9	13,272.4

Burimi: Përlllogaritje të autorëve bazuar tek të dhënat e grumbulluara nëpërmjet anketimit

Punësimi kryesor

Aktiviteti kryesor ekonomik për popullsinë që i korrespondon familjeve të intervistuar në Maliq është punësimi në fermën e vet (58.8% e anëtarëve të familjes në moshë pune), ndërsa punësimi jashtë fermës në sektorin publik dhe privat kontribuon me 8.6% të forcës së aftë punëtore (6.2% në sektorin privat dhe 2.4% në sektorin publik. Një numër i vogël (2.4%) deklarohet se ka emigruar mbi tre muaj brenda vitit të fundit, dhe 1 në 10 vetë (9.8% e forcës së aftë për punë) është i papunë. Maliqi karakterizohet nga nivel i lartë punësimi në bujqësi dhe nivel i ulët papunësie krahasuar me zonën e projektit; kjo vjen kryesisht nga niveli i ulët surprizë i papunësisë në Pojan (dy njësitë e tjera kanë nivel të ngjashëm papunësisë me zonën e projektit, Tabela 25. Njësia administrative Libonik duket se ka më pak orientim bujqësor dhe një orientim nga punësimi në sektori privat.

Tabela 25: Aktiviteti kryesor për antarët e familjes në moshë pune

Treguesit e aktivitetit kryesor	Maliq								Zona e projektit	
	Njësia Administrative									
	Libonik		Pojan		Vreshtas		Totali		Numër	%
	Numër	%	Numër	%	Numër	%	Numër	%		
Punon vetëm në fermën e vet	53	43.4%	119	69.6%	26	59.1%	198	58.8%	628	37.9%
Punësuar në sektorin privat	13	10.7%	5	2.9%	3	6.8%	21	6.2%	108	6.5%
Punësuar në sektorin publik	2	1.6%	5	2.9%	1	2.3%	8	2.4%	70	4.2%
Pa punë	23	18.9%	2	1.2%	8	18.2%	33	9.8%	336	20.3%
Nxënës/Student	20	16.4%	23	13.5%	6	13.6%	49	14.5%	174	10.5%
Emigracion (mbi 3 muaj)	4	3.3%	4	2.3%	0	0.0%	8	2.4%	153	9.2%
Në pension	7	5.7%	13	7.6%	0	0.0%	20	5.9%	187	11.3%
Total	122	100.0%	171	100.0%	44	100.0%	337	100.0%	1656	100.0%

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

Emigrimi

Emigrimi në Maliq është shumë i kufizuar – vetëm 8 nga familje deklarojnë të kenë antarë të familjes në emigracion. Emigracioni është kryesisht sezonal (6 nga 8 të emigruarit konsiderohen sezonalë). Edhe të dhënat në nivel zone të projektit tregojnë dominimin e emigrimit sezonal (Tabela 26).

Tabela 26: Emigrimi në Maliq dhe zonën e projektit

	Maliq						Zona e projektit	
	Njësia Administrative				Total			
	Libonik		Pojan					
	Numër	%	Numër	%	Numër	%	Numër	%
Emigrim më shumë se një vit	1	25.0%	1	25.0%	2	25.0%	29	19.0%
Emigrim sezonal	3	75.0%	3	75.0%	6	75.0%	124	81.0%
Total	4	100.0%	4	100.0%	8	100.0%	153	100.0%

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

Arsyet e emigrimit janë tërësisht ekonomike - 100% e atyre që kanë emigruar e kanë bërë këtë për arsye ekonomike.

Pjesëmarrësit në grupin e fokusuar vlerësojnë se emigrantët permanentë që dërgojnë para familjeve të tyre janë të paktë në numër. Një pjesë janë kthyer, dhe ata që janë ende në Greqi nuk kanë më mundësi që prej krizës greke. COVID ka ndikuar në emigracionin sezonal, por edhe në remitancat e emigrantëve të përhershëm (Burimi: Grupi i fokusuar).

6. Potencialet e zhvillimit

Vlerësimi mbi potencialet e zhvillimit në bashkinë Maliq

Perceptimet e fermerëve të intervistuar në Maliq informojnë se 5 produktet potenciale më të rëndësishme janë të imtat (21.5% e fermerëve i konsiderojnë të imtat si aktivitetin më të rëndësishëm potencial), pemët frutore (pa arrorët) (19.6% e fermerëve), prodhimi i perimeve (18.7% e fermerëve), gjedhi (16.8% e fermerëve) dhe kultivimi i BMA-ve (10.3% e fermerëve) Tabela 27. Gjedhi dhe perimet duket se përfaqësojnë zgjedhjen e dytë për fermerët, ndërsa frutat dhe perimet përfaqësojnë zgjedhjen e tretë më të shpeshtë. (Për më shumë detaje, referoju Tabelës 41, në Aneks).

Tabela 27: Perceptimet e fermerëve mbi produktin më të rëndësishëm potencial

Aktivitetet ekonomike	Maliq		Zona e projektit	
	Numër	%	Numër	%
Të imtat	23	21.5%	115	26.2%
Prodhimi i frutave (pa arrorët)	21	19.6%	77	17.5%
Prodhimi i perimeve	20	18.7%	26	5.9%
Gjedhi	18	16.8%	36	8.2%
Kultimi i BMA	11	10.3%	93	21.2%
Bletaria	4	3.7%	10	2.3%
Prodhimi i arroveve	2	1.9%	31	7.1%
Derri	1	0.9%	7	1.6%
Akuakultura	1	0.9%	15	3.4%
Prodhimi organik	1	0.9%	4	0.9%
Tjetër	5	5%	25	6%
Total	107	100%	439	100%

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

Pjesëmarrësit në grupin e fokusuar konfirmojnë produktet e vlerësuara si më të rëndësishmet nga fermerët (Tabela 27) por vlerësojnë se gjedhi është shumë më i rëndësishëm se të imtat, sidomos për fermerët e mbuluar nga projekti – gjedhi mbarështohet sidomos në zonën fushore dhe të imtat në zonën malore. Çmimi i ulët i qumështit (35 lekë për litër për qumështin e lopës dhe 80 lekë për litër për qumësht dele) është një pengesë për komercializimin e sektorit të blegtorisë. Frutat kryesore që kultivohen në zonë janë qershia, molla, kumbulla dhe kohët e fundit edhe lajthia. Molla vitin e kaluar ka patur probleme të mëdha me tregun *“Fermerët që kanë kultivuar mollë kanë rënë në depresion”*. *“Një pjesë e fermerëve i shkulën mollët sepse ishin varietetet që nuk i tërhiqte tregu”*. Lajthia ka gjithashtu një dinamikë interesante *“Ka 4-5 vjet që është futur lajthia me shumicë. Po ecën mirë, por frika është që kur të futen në prodhim të plotë mund të bjerë çmimi.”* Perimet kryesore që kultivohen në zonë janë fasulja, patatja, etj. Në njësinë administrative Pojan, është organizuar një Shoqatë e Bashkëpunimit Bujqësor me 30 anëtarë për fasulen kokërmadhe. Shoqata është krijuar me mbështetjen e qeverisë italiane. Donatori do të sjellë edhe makineri për seleksionim e paketim. Kultivimi i BAM-eve është gjithashtu një aktivitet për tu konsideruar. Fermerët provojnë bimë të ndryshme por problem mbetet marrëdhënia problematike me grumbulluesit *“Një fermer mbjell lule ciani. Vitin e kaluar e shiti me 700-800 lekë për kg, këtë vit çmimi ra në 300 lekë dhe për këtë arsye nuk e ka shitur. Blerësit kanë premtuar çmime të larta por kur u rrit prodhimi u ul çmimi”*. Ka pasur mbjellje edhe të mullagës, dhe ka ecur mirë. Në Maliq ka 2 grumbullues për BMA-të. Në zonë, vlerësohet se ka potencial edhe për boronicën *“ka disa individë që kanë mbjellë boronicë dhe duket se është përshtatur me klimën. Kjo bimë mund të mbështetet me investime”*. (Burimi: Grupi i fokusuar)

Sipas vlerësimit të përfaqësuesve të njësive bashkiake, pemët frutore përfaqësojnë aktivitetin ekonomik më të rëndësishme në Libonik dhe Pojan dhe të imtat (të leshtat) në Vreshtas; të imtat (të dhirtat) përfaqësojnë aktivitetin ekonomik e dytë më të rëndësishëm në Pojan dhe Vreshtas dhe perimet në Libonik; gjedhi përfaqëson produktin e tretë më të rëndësishëm në Libonik dhe Pojan dhe perimet në Vreshtas.

Si konkluzion, vlerësimi nga fermerët (intervista e strukturuar), pjesëmarrësit në grupet e fokusuar dhe përfaqësuesit e njësive bashkiake, rezulton se aktivitetet ekonomike më të rëndësishme janë gjedhi, frutat, perimet, të imtat, dhe BMA-të. Duhet theksuar ndërkaq se diversiteti i kushteve sipas zonave sugjeron se ka dallime të forta nga një fshat në tjetrin.

Në pikëpamje të ofertës, mungesa e fuqisë punetore, kryesisht mungesa e moshave të reja përbën një kufizim të rëndësishëm. *“Shumica e të rinjve të moshë 18-30 vjeç janë larguar nga zona”*.

7. Kapacitetet njerëzore dhe nevoja për rritjen e tyre

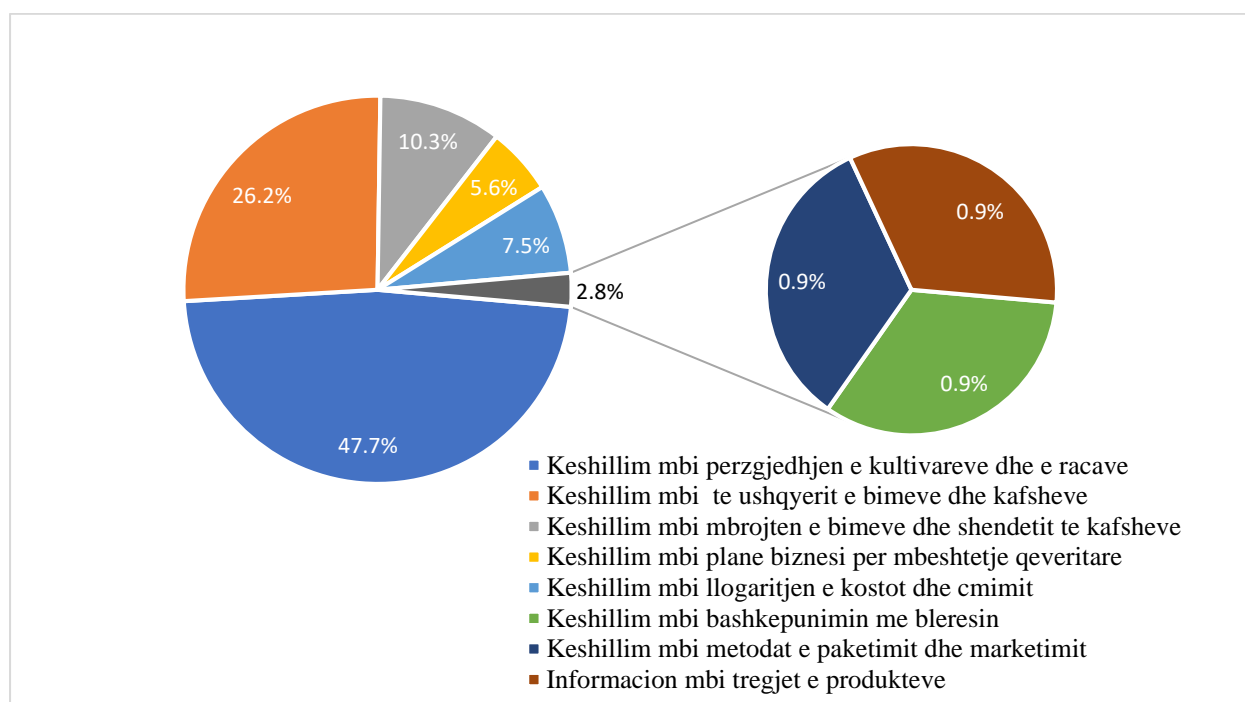
7.1. Vlerësimi i nevojave për rritje kapacitetesh dhe metoda e preferuar

Në këtë seksion jepet informacion i përmblodhur mbi nevojat prioritare për rritje kapacitetesh për produktet me potenciale zhvillimi, si dhe diskutohet mbi metodat e preferuara nga fermerët për rritjen e kapaciteteve.

7.1.1. Vlerësimi i nevojave prioritare për rritje kapacitetesh

Perceptimi i fermerëve të intervistuar në bashkinë Maliq për nevojën prioritare për rritje kapacitetesh për produktin më të rëndësishëm potencial vizualizohet në Figura 11.

Figura 11: Nevoja prioritare për rritjen e kapaciteteve për produktin prioritar

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vërtetimit të strukturuar

Pesë nevojat prioritare për rritje kapacitetesh për produktin e konsideruar si produktin me potencial më të madh zhvillimi janë: (i) këshillimi për perzgjedhjen e kultivarëve dhe racave të blegtorisë (47.7% e fermerëve e konsiderojnë këtë si nevojën e parë), (ii) këshillimi mbi të ushqyerit e bimëve e kafshëve (26.2% e fermerëve), (iii) këshillimi mbi mbrojtjen e bimëve dhe kafshëve (10.3% e fermerëve), (iv) këshillimi për përgatitjen e planeve të biznesit (dhe përgatitjen e aplikimeve) (5.6% e fermerëve), dhe (v) këshillimi për llogaritjen e kostos e të çmimit (7.5% e fermerëve). Nevoja e e mësipërme prioritare për rritje kapacitetesh bëhet më e qarta nga vlerësimet për nevojën e parë prioritare për produktin e dytë prioritar (për më shumë detaje, referoju Figura 24 në Aneks).

Pjesëmarrësit në grupin e fokusuar konfirmojnë nevojat prioritare për rritjen e kapaciteteve. Zgjidhja species dhe kultivarit ose përshtatja e bimës më tokën dhe klimën konsiderohet si një nevojë e rëndësishme. Mbrojtja e bimëve bëhet më e nevojshme në kushtet e ndryshimeve klimatike. Në qarkun e Korçës (Maliq, Korçë, Pogradec) funksionojnë 5 qendra të prognozë-sinjalizimit. Informacioni mbi kushtet e motit përpunohet dhe informacioni iu transferohet fermerëve. Për fat të keq, këto qendra nuk funksionojnë për shkak se nuk është paguar një tarifë prej 2000 Eurosh institucionit të përpunimit të informacionit në Zvicër. Ekspertët vlerësojnë si të nevojshëm edhe këshillimin mbi të ushqyerit e bimëve (e lidhur me analizat e tokës). Lidhur me asistencën për skemat e kombëtare të mbështetjes, vlerësohet se megjithëse kjo është një asistencë e nevojshme, mbështetja qeveritare ka rënë ndjeshëm në vitet e fundit.

Sipas vlerësimit të përfaqësuesve të njëjësive bashkiake, nevoja më prioritare për aktivitetin më të rëndësishëm janë këshillim për zgjedhjen e kultivarëve, pra për përshtatjen më të mirë të bimës me tokën (për të tria njësitë bashkiake). Nevoja e dytë prioritare për produktin prioritar është këshillimi për të ushqyerit/plehrimin e bimëve, aplikimin e elementëve ushqyes sipas kërkesave të bimës dhe tokës (Pojan dhe Vreshtas) dhe këshillim për plane biznesi mbi mbështetjen qeveritare (njësia Pojan). Ndërsa nevojat e treta prioritare për produktin prioritar janë këshillim për shërbimet e certifikimit (Libonik), këshillim për plane biznesi mbi mbështetjen qeveritare (Pojan) dhe këshillim për mbrojtjen e bimëve dhe shëndetin e kafshëve (njësia Vreshtas).

Si konkluzion, vlerësimi nga fermerët (intervista e strukturuar), pjesëmarrësit në grupet e fokusuar dhe përfaqësuesit e njëjësive bashkiake, rezulton se nevojat prioritare për rritje kapacitetesh janë këshillim mbi specien dhe kultivarin, këshillim mbi të ushqyerit e bimëve dhe kafshëve, këshillim mbi mbrojtjen e bimëve dhe shëndetin e kafshëve, dhe këshillim për plane biznesi mbi mbështetjen qeveritare. Këshillimi për shërbimet e certifikimit përmendet gjithashtu si i nevojshëm.

7.2. Metoda e preferuar e rritjes së kapaciteteve

Metoda më e preferuar nga fermerët e intervistuar të Maliqit është *trajnimi në klasë, klasë e terren dhe udhëtimet studimore*; më shumë se 1 në 5 fermerë të intervistuar në Maliq preferojnë këto metoda. Duket qartë se fermerët në Maliq kërkojnë njohuri teorike dhe eksperiencë bashkëkohore – proporcioni i fermerëve që kërkojnë trajnim klasik në klasë (22%) dhe preferencë për udhëtime studimore në Maliq është më i lartë se për zonën e projektit. Edhe klasa e shqëruar me terrenin është metodë e preferuar. Nevojat e fermerëve të zonës së projektit janë shumë të ndryshme nga ato të fermerëve të Maliqit, të cilët preferojnë ndihmën e personalizuar dhe terrenin (Tabela 28).

Tabela 28. Metoda e preferuar e rritjes së kapaciteteve

Metoda e rritjes së kapaciteteve	Maliq		Zona e projektit	
	Numër	%	Numër	%
Trajnim në klasë	146	22%	398	12.7%
Praktikë në terren	103	15%	676	23.9%
Klasë dhe terren	142	23%	743	24.9%
Ndihmë individuale ose në group (Coaching)	98	18%	644	24.4%
Udhëtime studimore	102	22%	415	14.1%
Raste të vlefshme/Përqindje	591	100%	2876	100%
Numri i mundshëm i përgjigjeve (107*11)	1177		4829	

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

Një nga shqetesimet më të rëndësishme lidhur me ofrimin e shërbimit të mbrojtjes së bimëve është konflikti i interesit të tregtarë të inuteve në rastin e ofrimit të këshillimit mbi mbrojtjen e bimëve për fermerët. “Ka ndodhur që këshillat e tregtarëve kanë qenë kontradiktore me sugjerimin e qendrave të prognozës” (Burimi: grupi i fokusuar Maliq). Ky shqetësim konfirmohet edhe nga vetë tregtarët e inuteve “Mjeku duhet të ndahet nga farmacisti; i pari bën diagnozën dhe jep recetën, i dyti shet ilaçin” (Burimi: Intervista e thelluar). Në këto kushte sugjerohet vënia në punë e qendrave të prognozës sinjalizimit dhe interpretimi i të dhënave nga profesionistë që nuk kanë konflikt interesi, të tillë si specialistët e bashkisë, specialisti i shërbimit ekstensiv, universiteti bujqësor, etj. aktorë të kësaj kategorie.

Nga diskutimet në grupin e fokusuar, del se udhëtimet studimore (të shkëmbimit të eksperiencës) brenda vendit për të mësuar “praktikat më të mira” të teknologjisë, mund të ishte një metodë shumë efektive për ndryshimin e mentalitetit mbi teknologjinë.

Praktika të testuara të mbështetjes me asete fizike në natyrë të familjeve më në nevojë mund të jenë qasje efektive për rritjen e kapaciteteve (sipas shembullit të WV por edhe të Kishës së Fushë Kuqes).

Qasja për ofrimin e shërbimit të këshillimit mund të konsiderojë kombinimin e mbështetjes financiare në shkallë të vogël me shërbimin e këshillimit dhe rritjes së kapaciteteve. Boronica, si bimë e provuar rishtazi në bashkinë e Maliqit mund të mbështetet sipas kësaj qasjeje. Lajthia mund të konsiderohet gjithashtu sipas të njëjtës qasje.

8. Ofruesi i këshillimit dhe informacionit, cilësia dhe qasja e shërbimit

8.1. Ofruesi i këshillimit dhe informacionit, cilësia dhe lehtësia e qasjes

Ofruesi i këshillimit dhe informacionit

Ofruesi kryesor i këshillimit për fermerët e intervistuar në bashkinë Maliq është Drejtoria e Bujqësisë (vlerësuar si e tillë nga 25% e fermerëve). Ndërkaq, duket se ofrues shumë i rëndësishëm i këshillimit është edhe konsulenca e projekteve (23% e fermerëve). Me tej edhe blerësit e produktit duket se janë ofrues të rëndësishëm të shërbimit, të ndjekur nga qeveria lokale dhe tregtarët e inputeve, [Tabela 29](#).

Tabela 29: Ofruesi i këshillimit dhe informacionit

Ofruesit e shërbimit të këshillimit dhe informacionit		Zona e Programit			
		Maliq		Total	
		Numër	%	Numër	%
Këshillim	Drejtoria e bujqësisë	152	25%	610	20%
	Qeveria lokale	92	15%	444	15%
	Universiteti	20	3%	97	3%
	Tregtari i inputeve	61	10%	360	12%
	Blerësi i produktit	98	16%	448	15%
	Konsulent privat	37	6%	503	16%
	Konsulencë projektsh	140	23%	599	20%
	Totali	600	100%	3,061	100%
Numri i mundshëm i përgjigjeve (107, 439*9)		963		3,951	
Informacion	Drejtoria e bujqësisë	29	16%	149	14%
	Qeveria lokale	12	7%	173	13%
	Universiteti	1	1%	45	6%
	Tregtari i inputeve	24	13%	119	12%
	Blerësi i produktit	75	42%	207	21%
	Konsulent privat	8	4%	176	17%
	Konsulencë projektsh	30	17%	178	16%
	Totali	179	100%	1,047	100%
Numri i mundshëm i përgjigjeve (107, 439*4)		428		1,756	

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

Vlerësimet për Drejtorinë e Bujqësisë, konsulencën e projekteve, dhe blerësin e produktit (qelizat e theksuara në [Tabela 29](#)) janë krahasimisht më të larta se për zonën e projektit.

Nga të dhënat e tabelës më sipër, bëhet e qartë se ofruesi kryesor i informacionit është blerësi i produkteve (42% e fermerëve), ndjekur nga konsulenca e projekteve (17% e të intervistuarve), Drejtoria e Bujqësisë (16% e fermerëve) dhe tregtarët e inputeve (13% e fermerëve). Vlerësimet nga fermerët e Maliqit për rolin e aktorëve të mësipërm janë krahasimisht më të larta se vlerësimet e fermerëve të zonës së projektit, gjë që tregon rolin krahasimisht më të rëndësishëm të këtyre aktorëve në ofrimin e informacionit.

Pjesëmarrësit në grupin e fokusuar konfirmojnë se ofruesit kryesorë të shërbimit të këshillimit dhe informacionit janë Drejtoria e Bujqësisë në Bashki dhe konsulenca e projekteve, kryesisht WV. Nga diskutimi në grupin e fokusuar del gjithashtu se edhe tregtari i inputeve është një aktor kyç në ofrimin e shërbimit por ky i fundit vlerësohet se ka konflikt interesi gjatë ofrimit të shërbimit të këshillimit. Në disa raste, blerësit e produktit kanë vendosur marrëdhënie të qëndrueshme me fermerët. Kjo ka ndodhur në sektorin e frutave dhe të qumështit. Ndodh që “Blerësi i qumështit të këshillojë fermerët”. Megjithatë, fenomeni i këshillimit të fermerit nga blerësi i produktit është i kufizuar.

Cilësia në këshillim

Vlerësimi për cilësinë e këshillimit është përgjithësisht e keqe deri në mesatare – më shumë se 1 në tre fermerë (38%) vlerëson se cilësia e këshillimit është shumë e keqe dhe e keqe dhe rreth 1 në 4 fermerë vlerëson se cilësia e këshillimit është mesatare, [Tabela 30](#).

Tabela 30: Cilësia e këshillimit

Vlerësimi për cilësinë e shërbimit të këshillimit	Maliq		Total	
	Numër	%	Numër	%
Shumë e keqe	200	24%	378	9%
E keqe	117	14%	1,151	27%
Mesatare	214	26%	1,789	42%
E mirë	182	22%	747	18%
Shumë e mirë	111	13%	179	4%
Totali	824	100%	4,244	100%
Numri i mundshëm i përgjigjeve (107, 439*13)	1,391		5,707	

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

Qasja në këshillim dhe informacion

Më shumë se 4 në 5 fermerë (42%) raportojnë të kenë një qasje shumë të vështirë si në këshillim, ashtu edhe në informacion - një shifër më e lartë se vlerësimi për zonën e projektit, ndërsa afërsisht 2 në 3 fermerë vlerëson se qasja në këshillim dhe informacion është e vështirë dhe shumë e vështirë [Tabela 31](#).

Tabela 31: Qasja në këshillim dhe informacion

Vlerësimi që lehtësinë e qasjes në shërbimin e këshillimit dhe informacionit		Zona e Programit			
		Maliq		Total	
		Numër	%	Numër	%
Këshillim	Qasje shumë e vështirë	294	42%	625	19%
	Qasje e vështirë	157	23%	1,266	39%
	Qasje mesatare	179	26%	995	31%
	Qasje e lehtë	45	6%	295	9%
	Qasje shumë e lehtë	19	3%	64	2%
	Total	694	100%	3,245	100%
Numri i mundshëm i përgjigjeve (107, 439*9)		963		3,951	
Informacion	Qasje shumë e vështirë	94	42%	257	23%
	Qasje e vështirë	34	15%	475	42%
	Qasje mesatare	40	18%	266	24%
	Qasje e lehtë	30	13%	99	9%
	Qasje shumë e lehtë	26	12%	34	3%
	Total	224	100%	1131	100%
Numri i mundshëm i përgjigjeve (107, 439*4)		428		1756	

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

8.2. Situata dhe mënyra e komunikimitMjedisi i komunikimit

Vendi i zakonshëm për diskutimet lidhur me teknologjinë e prodhimit (dhe eventualisht edhe për çështje të tjera) është qendra e fshtatit ose lagja – pothuaj 8 në 10 persona konsiderojnë qendrën e fshtatit (80.6% e të intervistuarve) ose lagjen (94.4% e të intervistuarve) si vendin e zakonshëm për diskutime teknike. Kjo tendence konfirmohet edhe në nivelin e zonës së projektit. Njësia administrative është

gjithashtu mjedisi i rëndësishëm diskutimi, ndërsa bashkia duket se është me distancë për fermerët në pikëpamje të diskutimeve teknike, [Tabela 32](#).

Tabela 32: Mjedisi ku komunikohet për teknologjinë e prodhimit

Mjedisi i komunikimit për teknologjinë		Zona e Programit			
		Maliq		Zona e projektit	
		numër	%	numër	%
Diskutimi për teknologjinë bëhet në bashki	Jo	98	96.1%	323	79.4%
	Po	4	3.9%	84	20.6%
	total	102	100.0%	407	100.0%
Diskutimi për teknologjinë bëhet në njësinë administrative	Jo	79	77.5%	244	59.2%
	Po	23	22.5%	168	40.8%
	total	102	100.0%	412	100.0%
Diskutimi për teknologjinë bëhet me njëri-tjetrin në qendrën e fshatit	Jo	20	19.2%	52	12.0%
	Po	84	80.8%	382	88.0%
	total	104	100.0%	434	100.0%
Diskutimi për teknologjinë bëhet me njëri-tjetrin në lagje	Jo	6	5.6%	23	5.3%
	Po	101	94.4%	410	94.7%
	total	107	100.0%	433	100.0%

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

Pandemia dhe komunikimi

Duket se pandemia ka patur një ndikim të rëndësishëm në intensitetin e komunikimit. Më shumë se 1 në 3 fermerë (ose 38%) shprehet se pandemia ka penguar komunikimin. Në fakt, pandemia ka ndikuar shumë më pak në Maliq se në pjesën tjetër të projektit. Ndikimi më i madh - siç pritej për shkak të kufizimit në lëvizje – është në komunikimin me bashkinë dhe njësinë administrative; kjo është e vëshme si për Maliqin ashtu edhe për zonën e projektit ([Tabela 33](#)).

Tabela 33: Ndikimi i pandemisë në intensitetin e komunikimit

Ndikimi i pandemisë në levizshmëri dhe komunikim		Maliq		Total	
		numër	%	numër	%
A ju ka penguar pandemia në vajtjen në: Bashki	Jo	22	20.8%	103	25.0%
	Po	84	79.2%	309	75.0%
	total	106	100.0%	412	100.0%
A ju ka penguar pandemia në vajtjen: Në njësi administrative	Jo	50	47.2%	117	28.1%
	Po	56	52.8%	299	71.9%
	total	106	100.0%	416	100.0%
A ju ka penguar pandemia në vajtjen në: Me njëri tjetrin në kafene/qendër fshati	Jo	90	84.1%	169	38.9%
	Po	17	15.9%	265	61.1%
	total	107	100.0%	434	100.0%
A ju ka penguar pandemia në vajtjen në: Me njëri tjetrin në shtëpi në lagje	Jo	102	96.2%	251	58.1%
	Po	4	3.8%	181	41.9%
	total	106	100.0%	432	100.0%
Total	Jo	264	62%	640	38%
	Po	161	38%	1054	62%
	total	425	100%	1694	100%

Interneti si mënyrë komunikimi

Interneti është mënyrë e rëndësishme e komunikimit të fermerëve me specialistët për marrjen e informacionit lidhur me teknologjinë dhe tregjet: pothuaj 1 në çdo 3 fermerë (37%) të Maliqit përdorin internetin për zgjidhjen e problematikave të fermës. Nga të dhënat duket se nuk ka ndonjë diferencë të rëndësishme mes përdorimeve të internetit për çështje të ndryshme (Tabela 34).

Tabela 34: Interneti si mënyrë komunikimi për infomacion mbi teknologjinë e tregjet

Çështjet		Maliq		Total	
		numër	%	numër	%
Përdorimi i internetit për informacion për teknologji prodhimi dhe shëndetit të bimeve ose kafshëve	Jo	64	60.4%	229	52.6%
	Po	42	39.6%	206	47.4%
	total	106	100.0%	435	100.0%
A e përdor internetin për të grumbulluar informacion për çmimet dhe informacion për tregun	Jo	71	67.0%	277	63.8%
	Po	35	33.0%	157	36.2%
	total	106	100.0%	434	100.0%
A e përdor internetin për të marrë informacion për inputet dhe pajisjet	Jo	64	60.4%	281	64.6%
	Po	42	39.6%	154	35.4%
	total	106	100.0%	435	100.0%
A e përdor internetin për të komunikuar për problemet e fermes tuaj me specialistë ose të tjerë	Jo	67	63.2%	271	62.6%
	Po	39	36.8%	162	37.4%
	total	106	100.0%	433	100.0%
Total	Jo	266	63%	1058	61%
	Po	158	37%	679	39%
	total	424	100%	1737	100%

9. Partnerët e zhvillimit për ofrimin e shërbimeve të këshillimit dhe informacionit

9.1. Partnerët e zhvillimit

Pesë partnerët më të rëndësishëm të zhvillimit në Maliq (të renditur sipas numrit të përgjigjeve pozitive) janë njësia bashkiake (37.4%), blerësit e produkteve (36.4%), partner tjetër (kryesisht WV) (30.8%), tregtarët e inputeve (29.9%), dhe Drejtoria e bujqësisë (3.7%). Partnerët e tjerë janë të parëndësishëm në këtë bashki (Tabela 35).

Tabela 35: Partnerët e zhvillimit në Maliq dhe zonën e projektit

Partnerët	Maliq		Zona e projektit	
	Numër	%	Numër	%
Njësia bashkiake	40	37.4%	200	45.9%
Blerësit e produkteve	39	36.4%	169	38.8%
Tjetër (WV)	33	30.8%	116	26.6%
Tregtarë inputesh	32	29.9%	131	30.0%
Drejtoria e Bujqësisë	4	3.7%	140	32.1%

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

Zëri tjetër i korrespondon kryesisht WV, si për Maliqin ashtu edhe për zonën e projektit.

9.2. Kapaciteti i partnerëve

Kapaciteti partnerëve kryesorë për ofrimin e shërbimeve të këshillimit dhe informacionit është i ulët – më shumë se 6 në 10 fermerë të intervistuar (61.9%) vlerësojnë se kapacitetet e partnerëve janë të ulta dhe shumë të ulta dhe vetëm 21% e tyre vlerësojnë se kapacitete janë të larta e shumë të larta. Rezultatet janë të ngjashme me zonën e gjithë projektit (Tabela 36).

Tabela 36: Perceptimi mbi kapacitetet e partnerëve për ofrimin e këshillimit dhe informacionit

Kapacitetet e partnerëve	Maliq		Zona e projektit	
	Numër	%	Numër	%
Shumë të ulta	259	41%	937	33%
Të ulta	128	20%	637	22%
As të ulta, as të larta	107	17%	838	29%
Të larta	89	14%	367	13%
Shumë të larta	42	7%	89	3%
Total	625	100%	2,868	100%
Numri i mundshëm i përgjigjeve (107, 439*8)	856		3512	
Të ulta e shumë të ulta	387	61.9%	1,574	54.9%
Të larta e shume të larta	131	21.0%	456	15.9%

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

Ndërkaq, mes partnerëve, fermerët e Maliqit kanë një vlerësim më pozitiv për kapacitetet e tregtarëve të inputeve (56% vlerësojnë se kapacitetet e blerësve janë të larta e shumë të larta) dhe blerësve të produkteve (50% e fermerëve). Vlerësim më pozitiv për blerësit e produkteve dhe tregtarët e inputeve vërehet edhe në gjithë zonën e projektit – pothuaj një në çdo tre fermerë (30%) konsiderojnë se kapacitetet e blerësve janë të larta e shumë të larta dhe 1 në 4 fermerë (24%) konsiderojnë se kapacitetet e tregtarëve të inputeve vlerësojnë se kapacitetet e blerësve janë të larta e shumë të larta.

10. Efektet e pandemisë Covid-19 mbi funksionimin e zinxhirëve të vlerës dhe sigurinë ushqimore

10.1. Efektet e pandemisë Covid-19 mbi funksionimin e zinxhirëve të vlerës

Ashtu sikurse u tregua edhe në seksionin 5, pjesa më e madhe e prodhimit blegtoral në bashkinë Maliq (mbi 80%) dhe një pjesë e prodhimit bujqësor (mbi 40%) janë të destinuara për treg. Duke qenë se vetëm rreth 20% e fermerëve u janë përgjigjur pyetjeve për mundësinë e të punuarit përgjatë periudhës kulmore të pandemisë dhe duke qenë se pjesa më e madhe e tyre kanë ndjekur punët, sidomos në mbjellje foragjieresh dhe punë toke, vërejmë se problemi më i zakonshëm i hasur për ato pak persona që kanë deklaruar pengesa (64 persona në të gjithë zonën e projekti) është pamundësia për të blerë mekanikë, farë apo plehra për mbjellje. Nga takimet në grupe të fokusuara dhe në intervista, përtej problemeve të hasura në ditët e para, nuk ka patur pengesa të aksesit të fermerëve me kalimin në ngastra apo kullota. Ka patur mungesë të dërgesës së produkteve bulmetore në treg, çka nga eksperiencia e gjatë e fermerëve është vetëkorrigjuar nëpërmjet përpunimit. Në disa fshatra u vu re një rritje e vëmendjes drejt punëve të bujqësisë, si pasojë edhe e izolimit nga lëvizjet drejt emigrimit sezonal.

10.2. Efektet e pandemisë Covid-19 mbi të ardhurat

Fermerët u pyetën nëse të ardhurat e tyre kanë pësuar ulje për shkak të pandemisë (për secilën kategori të të ardhurave). **Tabela 37** paraqet rezultatet përshtetëse sipas njësive administrative dhe në total për bashkinë Maliq. Nga rezultatet vëmë re se për shkak të pandemisë fenomeni i uljes së të ardhurave nga blegtoria, ferma (në total), atyre nga punësimi jashtë fermës dhe dërgesave nga emigracioni prej pandemisë ka qenë më i përhapur në njësinë Vreshtas. Ulje të konsiderueshme në dërgesat nga emigracioni ka patur dhe në Libonik (44%). Ndryshe nga burimet e tjera të të ardhurave, transfertë pagesat si pensione, ndihmë ekonomike apo asistencë papunësie e të tjera si këto nuk kanë pësuar për shkak të pandemisë sipas të të anketuarve. Gjithashtu, rreth 57% e të intervistuarve në Maliq që janë përgjigjur, pohojnë se kanë patur rënie të të ardhurave nga punësimi jashtë fermës për shkak të pandemisë.

Tabela 37: Ndryshimi i të ardhurave sipas kategorive për shkak të pandemisë për familjet në Maliq (dhe sipas njësive administrative)

Njësia Adm.	Ulja për shkak të pandemisë	1. Të ardhurat nga blegtoria	2. Të ardhurat nga bujqësia	3. Të ardhurat totale nga ferma	4. Të ardhurat nga punësimi jashtë ferme	5. Pagesa nga shteti jo në formë page	6. Dërgesa nga emigracioni	7. Totali i të ardhurave nga jashtë fermës
Libonik	Jo	67%	73%	86%	25%	100%	56%	21%
	Po	33%	27%	14%	75%	0%	44%	79%
	%*	24%	79%	37%	42%	42%	24%	37%
Pojan	Jo	89%	86%	92%	89%	100%	75%	100%
	Po	11%	14%	8%	11%	0%	25%	0%
	%*	33%	78%	71%	16%	31%	7%	35%
Vreshtas	Jo	25%	70%	56%	0%	100%	0%	33%
	Po	75%	30%	44%	100%	0%	100%	67%
	%*	29%	71%	64%	21%	36%	7%	43%
Total Maliq	Jo	74%	80%	86%	43%	100%	57%	62%
	Po	26%	20%	15%	57%	0%	43%	39%
	%*	29%	78%	58%	26%	36%	13%	36%

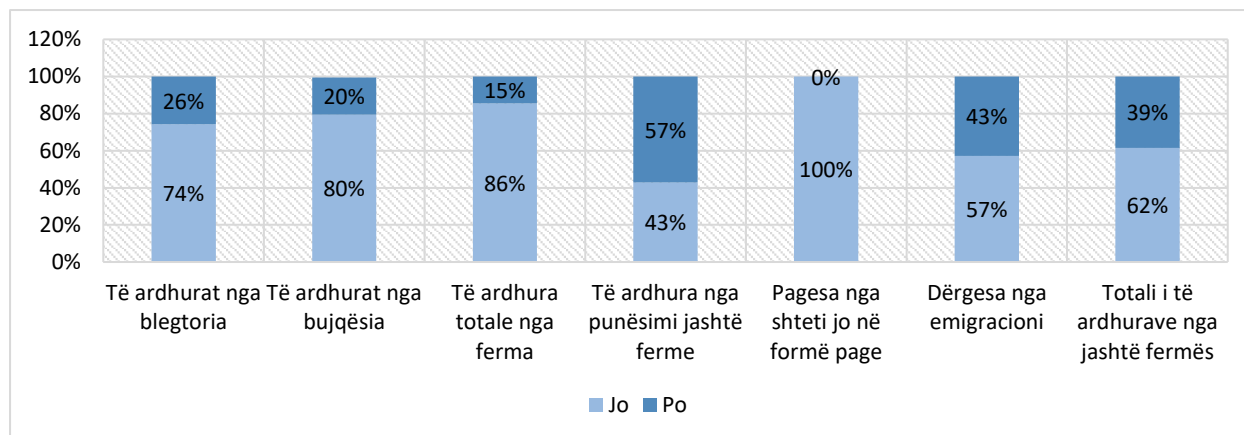
Shënim: %* e observimeve të vlefshme; Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar.

Norma e përgjigjeve për këto pyetje ka qenë mbi 60% përveç atyre pyetjeve që kanë të bëjnë me remitancat ku numri i atyre që përgjigjen është i ulët. Ndryshe nga burimet e tjera të të ardhurave, transfertë pagesat si pensione, ndihmë ekonomike apo asistencë papunësie e të tjera si këto nuk kanë

pësuar ndryshime të ndjeshme. Gjithashtu, rreth 50% e të intervistuarve që janë përgjigjur, pohojnë se kanë patur rënië të të ardhurave nga punësimi jashtë fermës për shkak të pandemisë.

Për të parë situatën e ndryshimit (përkatësisht uljes) të të ardhurave në nivel bashkie (Maliq) shiko [Figura 12](#). Rezultatet e analizës përshkruese ashtu si u përmend dhe më lart, tregojnë se dhe në nivel bashkie të ardhurat që kanë pësuar më shumë ulje prej pandemisë për shumicën e familjeve janë të ardhurat nga punësimi jashtë ferme (57%) dërgesat nga emigracioni (43%) dhe më pak të ardhurat nga blegtoria dhe bujqësia (26% dhe 20% respektivisht).

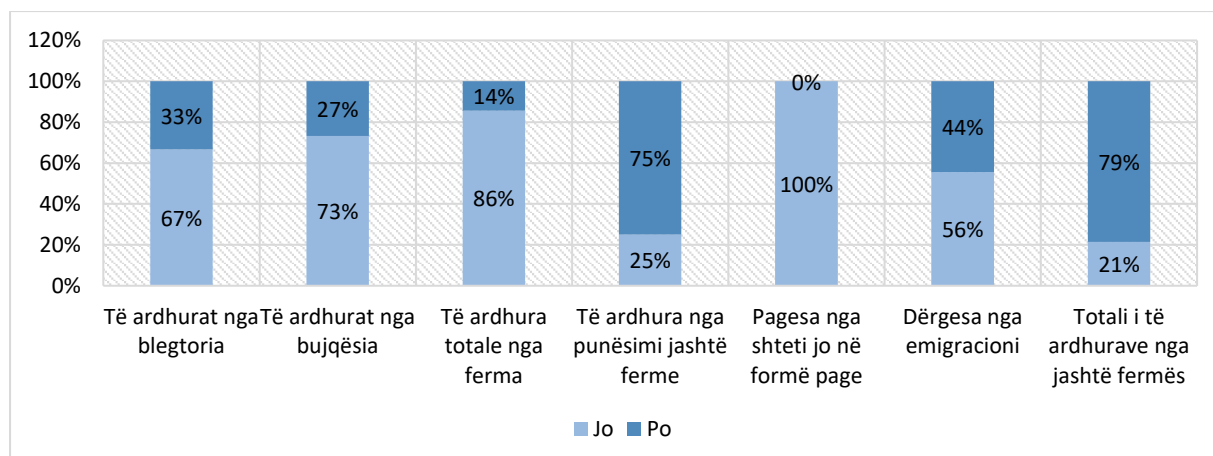
Figura 12: Përgjigjet e pyetjes “A kanë pësuar këto të ardhura ulje për shkak të pandemisë?” - Maliq

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

Në njësinë administrative Libonik të ardhurat që kanë pësuar ulje për shumicën për shkak të pandemisë rezultojnë të jenë kryesisht të ardhurat nga punësimi jashtë fermës (75%) dhe të ardhurat totale nga jashtë fermës (79%) ([Figura 13](#)).

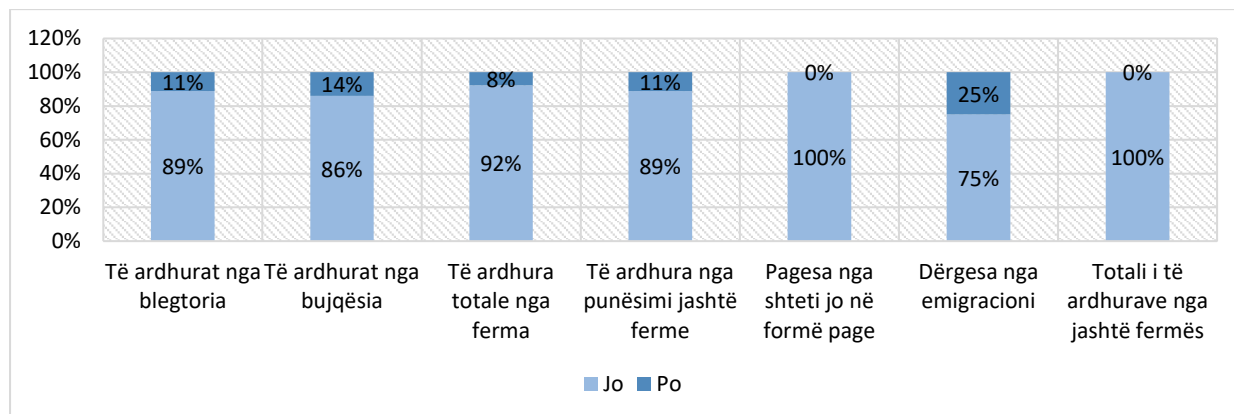
Figura 13: Përgjigjet e pyetjes “A kanë pësuar këto të ardhura ulje për shkak të pandemisë?” – Libonik

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

Për familjet e intervistuar në njësinë administrative Pojan, për shkak të pandemisë nuk duket se ka patur ndryshime të të ardhurave për shumicën e familjeve. Më tej, vetëm për 25% të të anketuarve ka patur ulje të dërgesave nga emigracioni (për më shumë shiko [Figura 14](#)).

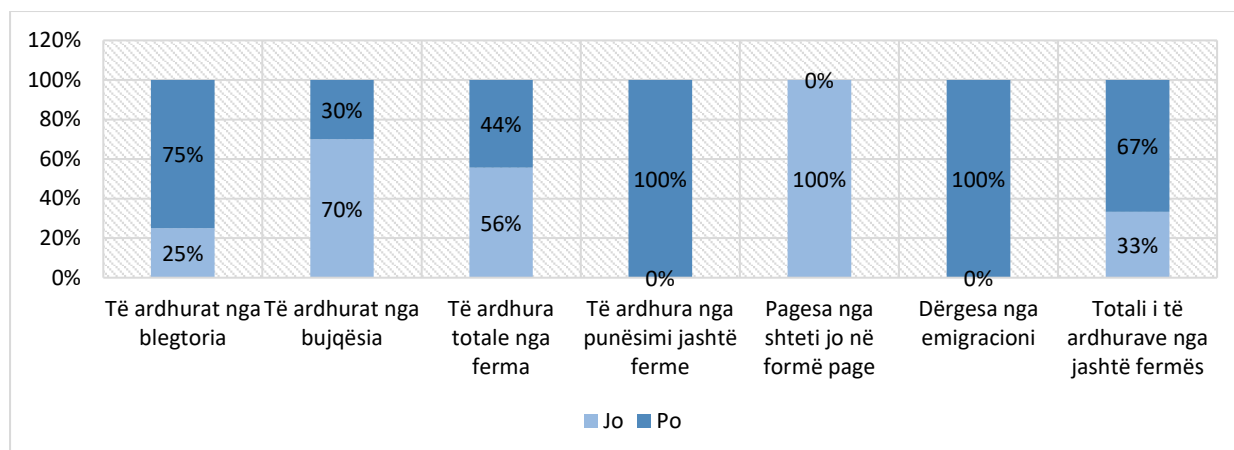
Figura 14: Përgjigjet e pyetjes “A kanë pësuar këto të ardhura ulje për shkak të pandemisë?” – Pojan

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

Situata duket ndryshe në rastin e familjeve të anketuara në njësinë administrative Vreshtas. Rezultatet tregojnë se të ardhurat që kanë pësuar më shumë ulje për shkak të pandemisë janë të gjitha kategoritë e të ardhurave nga aktivitetet si brenda ashtu dhe jashtë fermës (në total) përveç pagesave nga shteti jo në formë page. Më specifikisht dërgesat nga emigracioni dhe të ardhurat nga punësimi me pagë jashtë fermës kanë pësuar ulje për 100% të të anketuarve që janë përgjigjur (Figura 15).

Figura 15: Përgjigjet e pyetjes “A kanë pësuar këto të ardhura ulje për shkak të pandemisë?” - Vreshtas

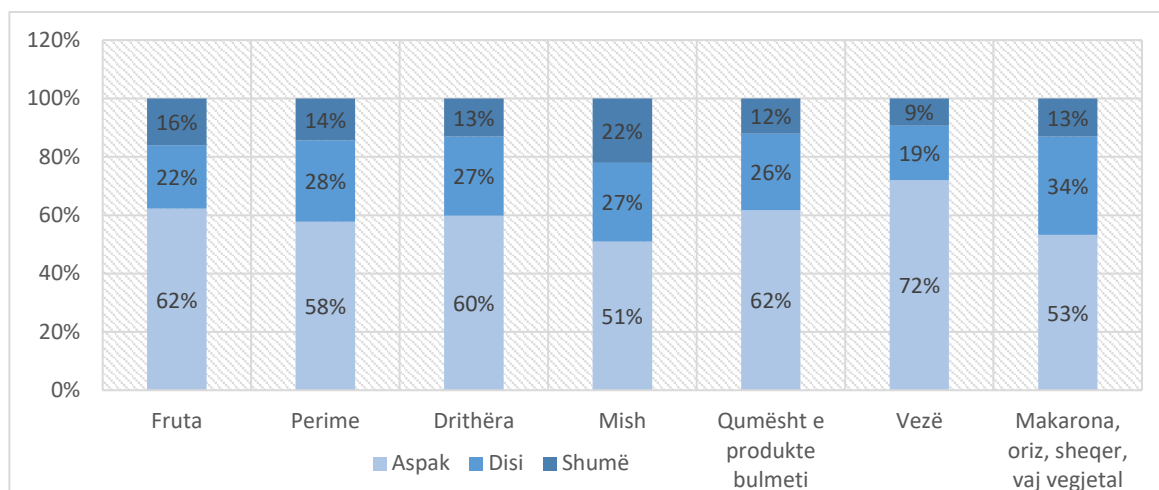

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

10.3. Efektet e pandemisë Covid-19 mbi sigurinë ushqimore të familjeve

Shumica e familjeve të anketuara në Maliq, të pyetur për konsumin e produkteve të listuara përgjatë muajve mars dhe prill, treguan se nuk e kanë patur të vështirë aksesin në produktet ushqimore. Vihet re se rreth 27% e familjeve të anketuara e kanë patur disi të vështirë konsumin e mishit, perimeve dhe drithërave gjatë muajve mars-prill (Figura 20), ndërsa 34% e kanë patur disi të vështirë konsumin e makaronave, orizit etj. Duket se mbi 20% e familjeve tregojnë vështirësi në konsumin e mishit. Rrjedhje e kësaj sjellje është reagimi ndaj mungesës së pritshmërive të qarta, çka bën që një pjesë të ulin konsumin e produkteve me çmim më të lartë ose me pjesë më të madhe në shpenzimet ushqimore.

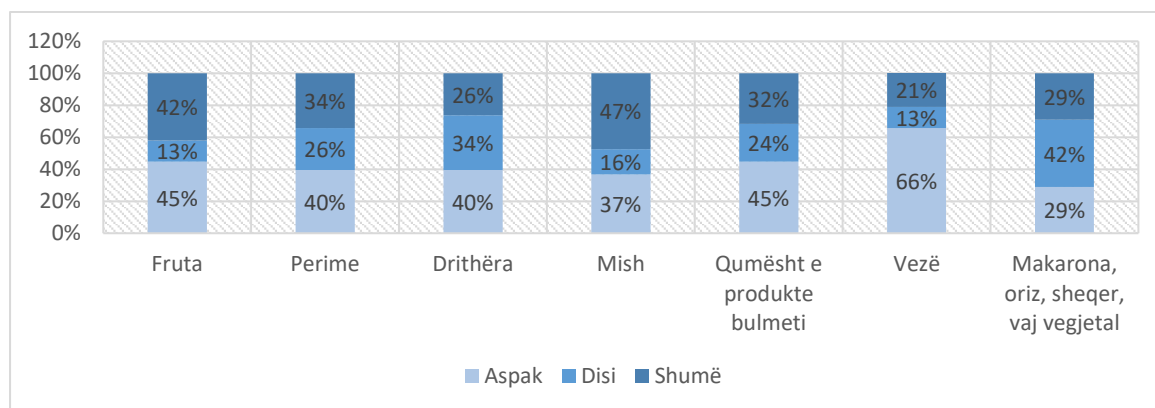
Figura 16: Shkalla e vështirësisë për konsumin e ushqimeve të mëposhtme përgjatë muajve mars-prill – Maliq

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

Gjatë muajve mars-prill lehtësia e konsumit të produkteve ushqimore ka ndryshuar për një pjesë të konsiderueshme të familjeve në njësinë administrative Libonik. Familjet e anketuara rezultojnë të kenë patur disi dhe shumë vështirësi në konsumin e ushqimeve si makaronat, orizi, sheqeri dhe mishi etj. (71% dhe 63%). Nga ana tjetër një pjesë tjetër e familjeve nuk ka patur aspak vështirësi në lehtësinë e gjetjes së produkteve për konsum si vezët, qumështi (dhe nënprodukte të tij) (66% dhe 45%) etj. (shiko Figura 17).

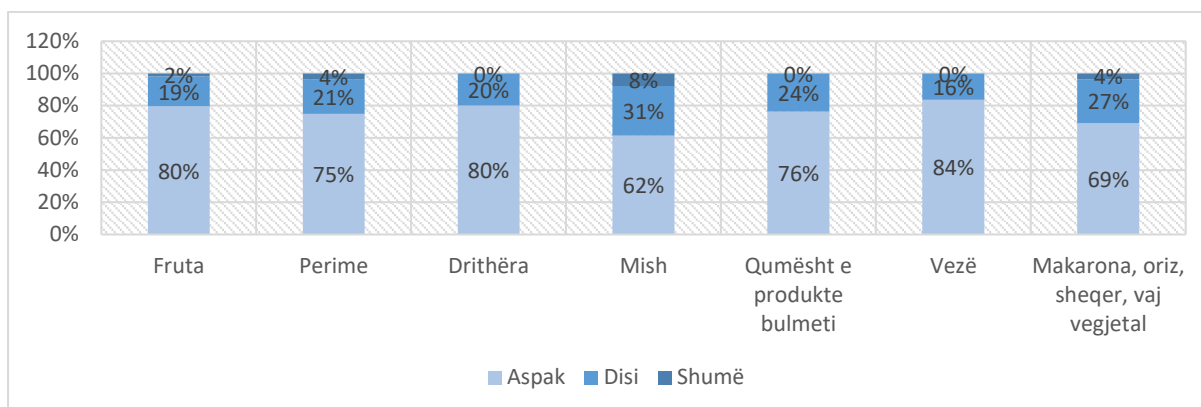
Figura 17: Shkalla e vështirësisë për konsumin e ushqimeve të mëposhtme përgjatë muajve mars-prill – Libonik

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

Sipas rezultateve, shumica e familjeve të anketuara në Pojan nuk e kanë patur aspak të vështirë konsumimin e ushqimeve si fruta apo vezë përgjatë muajit mars-prill. Më tej, 39% e familjeve në Pojan e kanë patur disi dhe shumë të vështirë konsumin e mishit (Figura 18).

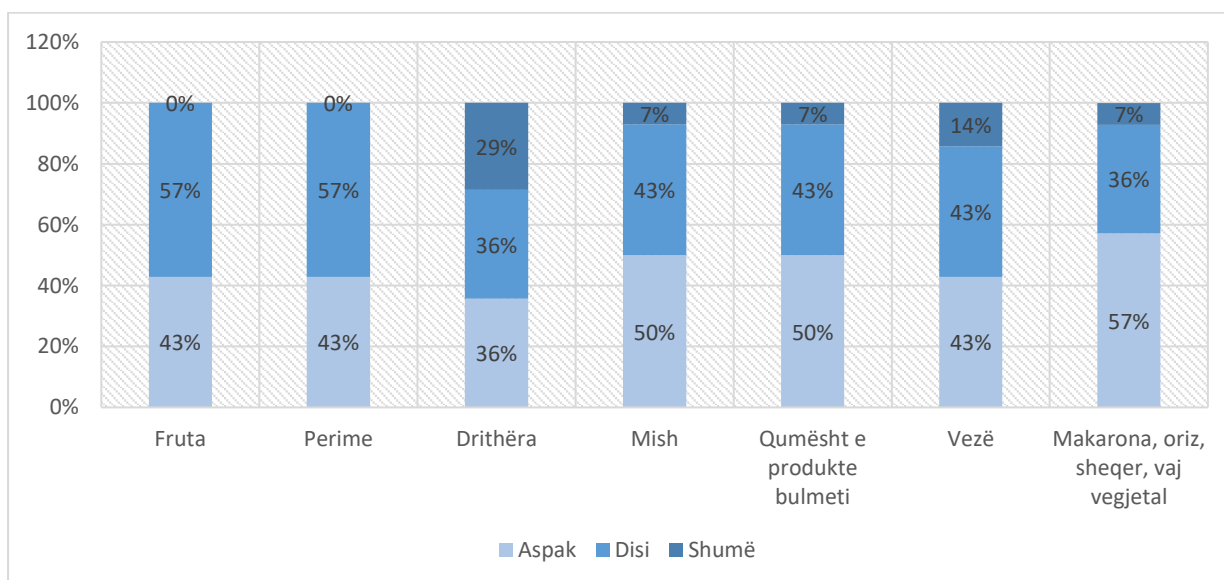
Figura 18: Shkalla e vështirësisë për konsumin e ushqimeve të mëposhtme përgjatë muajve mars-prill – Pojan

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vërtimit të strukturuar

Ndërsa në njësinë administrative Vreshtas përveç rastit të produkteve të paketuara si makarona, oriz apo vaj e sheqer, shumica e familjeve e kanë patur disi të vështirë konsumin e ushqimeve si fruta, drithëra, mish, qumësht etj. përgjatë muajit mars-prill (Figura 19).

Figura 19: Shkalla e vështirësisë për konsumin e ushqimeve të mëposhtme përgjatë muajve mars-prill – Vreshtas

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vërtimit të strukturuar

Shkalla e vështirësisë në konsum është e lidhur drejtëpërdrejtë me shkallën e vetëprodhimit. Duket qartë që mishi është produkti me shkallë më të ulët. Gjithashtu produkte si frutat dhe perimet ku shkalla e vetëprodhimit respektivisht në Pojan dhe Vreshtas është e lartë, gjithashtu renditen si produktet me vështirësi më të ulët në zona. Për të parë sa përqind të produkteve si fruta, perime, vezë apo mish vetëprodhojnë familjet në secilën njësi administrative por dhe në Maliq total shikoni tabelën vijuese (Tabela 38). Shumica e të anketuarve i vetëprodhojnë produktet e listuara, veçanërisht frutat dhe perimet (veçanërisht në Pojan), vezët sidomos në Libonik dhe qumështi (veçanërisht në Vreshtas). Sa i përket produkteve të mishit, përqindjet e vetëprodhimit në secilën njësi administrative është mjaft e ulët krahasuar me totalin e observimeve të studimit.

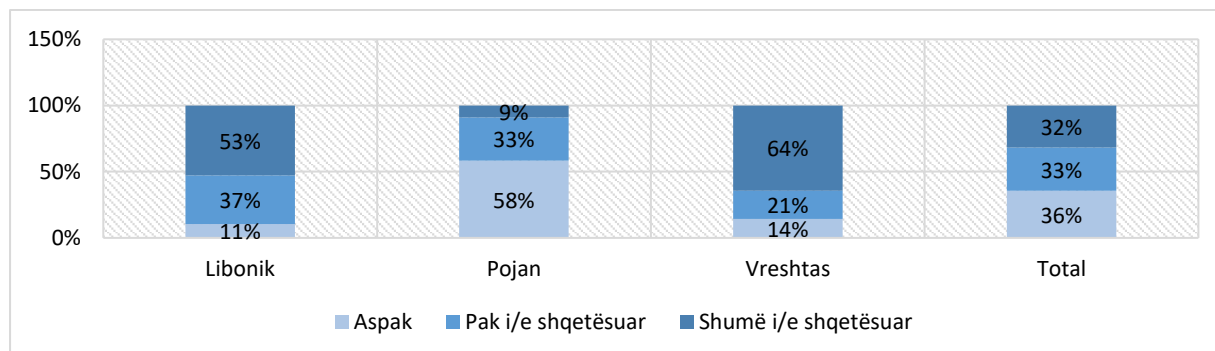
Tabela 38: Përgjigjet e pyetjes “Sa përqind të këtyre produkteve arrini ti prodhoni në fermën tuaj” - Maliq

Produkti	Bashkia	Maliq				Zona e programit
	Njësia Administrative	Libonik	Pojan	Vreshtas	Total	
	Totali i observimeve	38	55	14	107	
Fruta	Pjesa e fermerëve që arrijnë të vetëprodhojnë	79%	49%	93%	65%	68%
	Mesatarja e vetëprodhimit të mundshëm (%)	14%	59%	8%	29%	39%
Perime	Pjesa e fermerëve që arrijnë të vetëprodhojnë	95%	46%	93%	69%	71%
	Mesatarja e vetëprodhimit të mundshëm (%)	27%	58%	11%	35%	40%
Drithëra	Pjesa e fermerëve që arrijnë të vetëprodhojnë	95%	76%	93%	85%	67%
	Mesatarja e vetëprodhimit të mundshëm (%)	33%	78%	39%	54%	42%
Mish	Pjesa e fermerëve që arrijnë të vetëprodhojnë	79%	49%	93%	65%	68%
	Mesatarja e vetëprodhimit të mundshëm (%)	2%	22%	1%	8%	39%
Qumësht e produkte bulmeti	Pjesa e fermerëve që arrijnë të vetëprodhojnë	84%	60%	100%	74%	75%
	Mesatarja e vetëprodhimit të mundshëm (%)	41%	53%	21%	42%	71%
Vezë	Pjesa e fermerëve që arrijnë të vetëprodhojnë	87%	46%	100%	67%	70%
	Mesatarja e vetëprodhimit të mundshëm (%)	41%	70%	10%	45%	72%

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vërtetimit të strukturuar

Në total në Maliq, 33% e familjeve të anketuara kanë deklaruar se janë “pak të shqetësuar” nëse do të jenë në gjendje të sigurojnë për veten dhe familjen ushqim dhe artikujt bazë gjatë 2 muajve të ardhshëm (specifikisht sipas njësive administrative: 37% në Libonik, 33% në Pojan dhe 21% në Vreshtas). Ndërsa 32% e familjeve në Maliq (të anketuara) kanë deklaruar se janë “shumë të shqetësuar” nëse do të jenë në gjendje të sigurojnë ushqim dhe artikujt bazë për familjen gjatë 2 muajve të ardhshëm (53% në Libonik, 64% në Vreshtas dhe 9% në Pojan) (Figura 20).

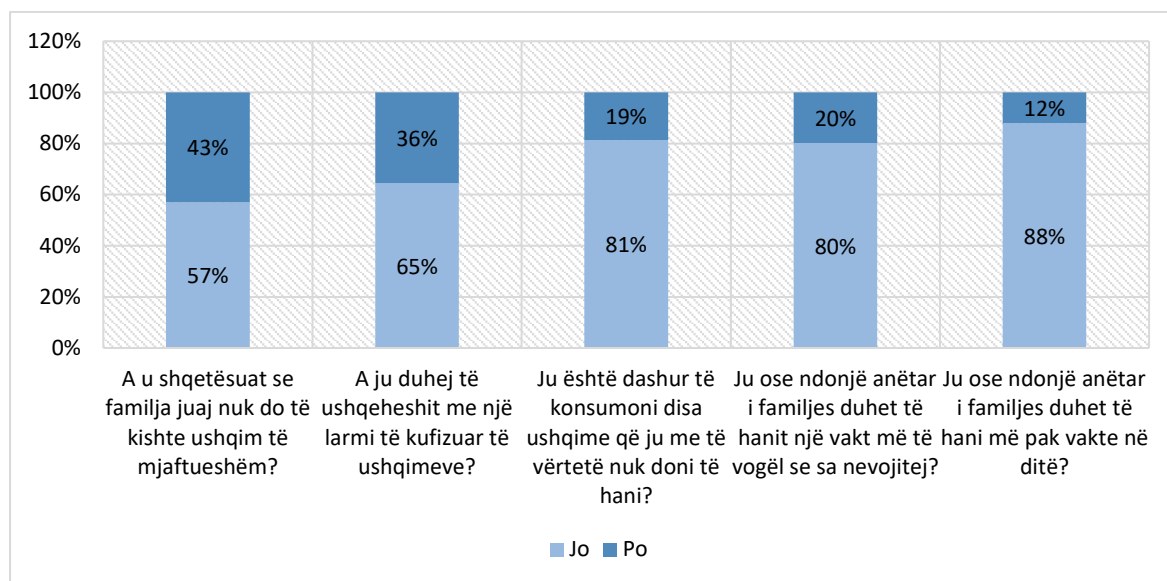
Figura 20: Rezultatet e pyetjes “Sa i/e shqetësuar jeni nëse do të jeni në gjendje apo jo të siguroni për veten dhe familjen tuaj ushqim dhe artikujt bazë gjatë 2 muajve të ardhshëm?”

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vërtetimit të strukturuar

Figura 21 më poshtë paraqet rezultatet e pyetjeve mbi vlerësimin e pasigurisë ushqimore për familjet e anketuara në Maliq. Rezultatet e analizës përshkruese tregojnë se shumica e të anketuarve kanë deklaruar apo pohuar se kanë përjetuar shqetësime lidhur me sigurimin ushqimor. Më tej, 88% kanë pohuar se ju duhej të ushqeheshin me më pak vakte në ditë.

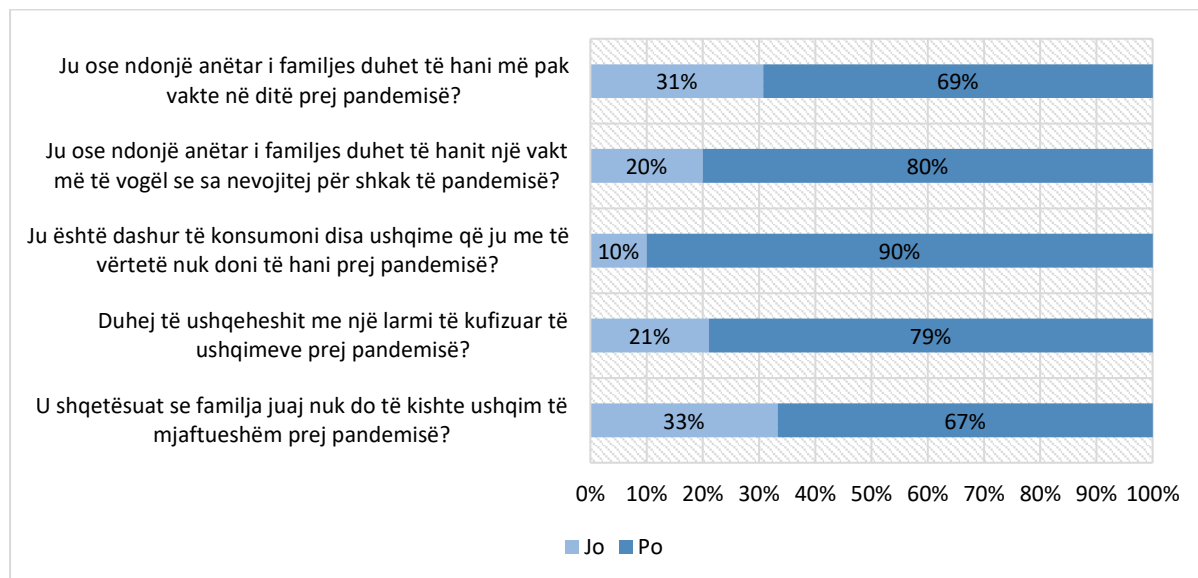
Figura 21: Përgjigjet e pyetjeve për të vlerësuar pasigurinë e familjes për të aksesuar produkte ushqimore – Maliq

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vërtetimit të strukturuar

Më tej Figura 22 na tregon rezultatet se nëse këto shqetësime ndaj sigurimit të ushqimit të nevojshëm për familjen janë shkaktuar nga pandemia. Mbi 67% e familjeve në Maliq që pohuan shqetësime lidhur me aksesimin dhe sigurimin e ushqimit deklarojnë se këto shqetësime u shkaktuan nga pandemia. Fenomeni më i zakonshëm është të ushqyerit me produkte jo të preferuara për shkak të izolimit apo mungesës së të ardhurave prej pandemisë.

Figura 22: Shqetësimet ndaj sigurimit të ushqimit të nevojshëm për familjen ndodhi prej pandemisë - Maliq

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vërtetimit të strukturuar

Niveli i Pasigurisë (qasjes) Ushqimore ne Familje ofron informacion të përmbledhur mbi mundësinë që një familje të përjetojë një ose më shumë sjellje në secilën nga tre fushat e pasqyruara në HFIAS të cilat janë ankthi dhe pasiguria, cilësi e pamjaftueshme dhe sasi e pamjaftueshme ushqimore. HFIAS ka një vlerë mesatare 3 për Bashkinë Maliq në total por sipas njësive merr vlera të ndryshme (Libonik 6, Pojan 1, Vreshtas 4) (Tabela 39: Niveli i Pasigurisë (qasjes) Ushqimore në Familje - Maliq). Këto vlera tregojnë se familjet e anketuara në njësinë administrative Libonik kanë një nivel më të lartë të pasigurisë ushqimore në familje krahasuar me njësitë e tjera. Analiza të korrelacionit të kryera me të gjithë

kampionin e vrojtimit treguan se niveli i pasigurisë ushqimore, është i lidhur në mënyrë statistikisht domethënëse me sipërfaqën e tokës së përdorur për frymë.

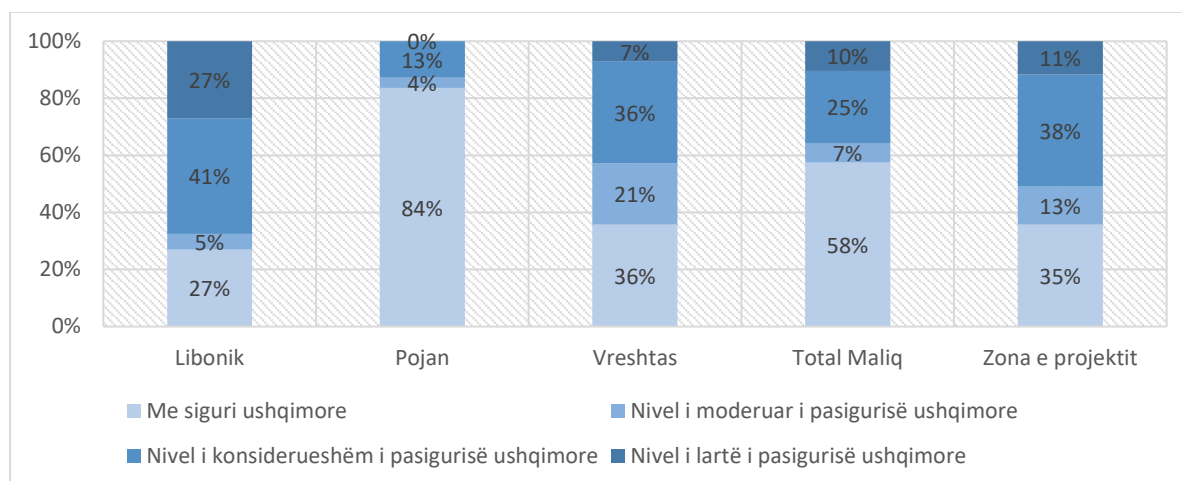
Tabela 39: Niveli i Pasigurisë (qasjes) Ushqimore në Familje - Maliq

Treguesi	Maliq				Zona e projektit
	Njësia administrative			Total	
	Libonik	Pojan	Vreshtas		
Observime në total	38	55	14	107	439
Niveli i HFIAS (mesatare)	6	1	4	3	4
Observime të vlefshme	97%	100%	100%	99%	99%

Burimi: Përlllogaritje të autorëve bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar.

Prevalenca e Pasigurisë (qasjes) Ushqimore në Familje (HFIAP) është një tjetër tregues që vlerëson ashpërsinë e mungesës së sigurisë ushqimore. Sipas rezultateve të analizës përshkruese, njësitet administrative me nivelin më të lartë të pasigurisë ushqimore janë njësitet Libonik dhe Vreshtas. Njësia administrative Libonik, duket më vulnerabël duke qenë se tregon nivel të lartë si të treguesit të HFIAS ashtu edhe të HFIAP. Në total për bashkinë, rezultatet e analizës përshkruese tregojnë se vetëm 10% e familjeve të anketuara në Maliq kanë nivel të lartë të pasigurisë ushqimore (për më shumë shiko Figura 23). Ky tregues është pranë vlerës mesatare për zonën e projektit në tërësi.

Figura 23: Niveli i sigurisë ushqimore për familjet në bashkinë Maliq dhe sipas njësive administrative respektive

Burimi: Autorët bazuar në të dhënat e vrojtimit të strukturuar

11. Konkluzione dhe rekomandime

Konkluzione

Popullsia në familjet e intervistuar në bashkinë Maliq është e një moshe relativisht të re; kjo i detyrohet kryesisht proporcionit më të lartë të fëmijëve dhe proporcionit të ulët të popullsisë në moshën e pensionit. Raporti i varësisë është qartësisht më i ulët krahasuar si me zonën e projektit ashtu edhe me mesataren e vendit.

Burimet më të rëndësishme në bashkinë Maliq janë toka bujqësore, livadhet e kullotat. Pyjet dhe burimet ujore listohen gjithashtu si burime të rëndësishme prodhuese. Vlerësimi i tokës bujqësore si burimi më i rëndësishëm prodhues ndodh në kushtet kur disponibiliteti i tokës në pronësi për familje fermere të intervistuar në Maliq është pothuaj në mesataren e zonës së projektit. Sipërfaqja mesatare e tokës së përdorur (që mund të konsiderohet si proksi për përmasën e fermës) për bashkinë Maliq është më e lartë se mesatarja për zonën e projektit.

Qeramarrja shikohet si një rrugë e rritjes së përmasës së fermës në bashkinë e Maliqit - një numër i konsiderueshëm i familjeve të intervistuar në Maliq marrin tokë më qira. Proporcioni i familjeve që merr tonë më qira në Maliq është i qartësisht më i lartë se për zonën e projektit. Mesatarja e transaksionit të qiramarrjes është gjithashtu mjaft e lartë. Frekuenca e transaksioneve dhe përmasa e transaksioneve ka rezultuar në një përmasë të fermës gati së dyfishi i tokës në pronësi për familje fermere.

Aktivitetet ekonomike më të rëndësishme në bashkinë Maliq janë gjedhi, frutat, perimet, të imtat, dhe bimët mjekësore e aromatike. Duhet theksuar ndërkaq se diversiteti i kushteve sipas zonave sugjeron se ka dallime të forta nga një fshat në tjetrin.

Pesë nevojat prioritare për rritje kapacitetesh për produktin e konsideruar si produktin me potencial më të madh zhvillimi janë (i) këshillimi për përzgjedhjen e kultivarëve dhe racave të blegtorisë, (ii) këshillimi mbi të ushqyerit e bimëve dhe kafshëve, (iii) këshillimi mbi mbrojtjen e bimëve dhe kafshëve, (iv) këshillimi për përgatitjen e planeve të biznesit (dhe përgatitjen e aplikimeve), dhe (v) këshillimi për llogaritjen e kostos e të çmimit, dhe këshillimi me shërbimet e këshillimit.

Partnerët më të rëndësishëm të zhvillimit janë njësia bashkiake (Bashkia), blerësit e produkteve, konsulenca e projekteve (kryesisht WV), dhe tregtarët e inpueteve. Bashkia konsiderohet një aktor kyç, shumë më i pranishëm se shërbimi ekstensiv (drejtoria e bujqësisë). Blerësit e produktit kanë njëfarë roli në këshillim, ndërsa janë shumë të rëndësishëm në ofrimin e informacionit. Tregtarët e inpueteve janë aktor kyç por mbartin konflikt interesi.

Mjedise të preferuara komunikimi për fermerët janë mjediset më pranë fermerit, të tilla si lagja, e fshati. Njësia administrative është gjithashtu mjedis i rëndësishëm diskutimi, ndërsa bashkia duket se është më distante për fermerët në pikëpamje të diskutimeve teknike (njësia administrative).

Interneti është mënyrë e rëndësishme e komunikimit të fermerëve me specialistët për marrjen e informacionit lidhur me teknologjinë dhe tregjet. Nga të dhënat duket se nuk ka ndonjë diferencë të rëndësishme mes përdorimeve të internetit për çështje të ndryshme.

Familjet e intervistuar në njësitë administrative të Maliqit deklarojnë se niveli minimal i shpenzimeve të nevojshme familjare në muaj është rreth 35,000 lekë të vjetra mesatarisht. Ndërsa aktualisht një familje shpenzon në muaj rreth 27,000 lekë të vjetra mesatarisht, pra me një diferencë prej rreth -8,400 lekë të vjetra. Ndërkohë që rezultojnë se një familje në këtë zonë përfiton në muaj rreth 39,000 lekë të vjetra mesatarisht, ku rreth 32% të tyre e kursejnë. Vlera e kursimeve mesatare për familje (rreth 12,000 lekë) është lehtësisht më e ulët se vlera e kursimeve në nivel zone projekti.

Të ardhurat nga ferma janë burimi kryesor i të ardhurave në Maliq. Rreth 85% e fermerëve kanë të ardhura nga ferma, çka zë rreth 70% të të ardhurave të familjes. Të ardhurat nga blegtoria janë më të ulëta, por sipas vlerësimeve krijojnë në rastin më të mirë rreth 400,000 lekë në vit. Më pak se një e treta e fermerëve deklarojnë të ardhura nga blegtoria. Ndërkaq, mbi 70% e fermerëve kanë të ardhura nga bujqësia. Këto të ardhura zënë mbi 50% të të ardhurave. Rreth 80% e fermerëve tregojnë që kanë të ardhura jashtë fermës të cilat zënë më pak se një e treta e të ardhurave vjetore në familje. Njësia administrative Vreshtas e më pak ajo Libonik tregon një nivel më të lartë të përpjesës se të ardhurave

nga jashtë fermës. Kjo përpjesë vjen edhe si pasojë e sipërfaqes më të ulët të tokës për frymë dhe distancës më të afërt nga rruga kombëtare (Libonik). Kjo i bën këto zona edhe më vulnerabël ndaj goditjeve të ekonomisë. Rreth 57% e të intervistuarve në Maliq që janë përgjigjur, pohojnë se kanë patur rënie të të ardhurave nga punësimi jashtë fermës për shkak të pandemisë, sidomos në Libonik dhe Vreshtas. Ndryshe nga burimet e tjera të të ardhurave, transfertë pagesat si pensione, ndihmë ekonomike apo asistencë papunësie e të tjera si këto nuk kanë pësuar për shkak të pandemisë sipas të të anketuarve.

Shumica e familjeve të anketuara në Maliq, të pyetur për konsumin e produkteve të listuara përgjatë muajve mars dhe prill, treguan se nuk e kanë patur të vështirë aksesin në produktet ushqimore. Vihet re se rreth 27% e familjeve të anketuara e kanë patur disi të vështirë konsumin e mishit, perimeve dhe drithërave gjatë mars-prillit, ndërsa 34% e kanë patur disi të vështirë konsumin e makaronave, orizit etj.

Në total në Maliq, 33% e familjeve të anketuara kanë deklaruar se janë “pak të shqetësuar” nëse do të jenë në gjendje të sigurojnë për veten dhe familjen ushqim dhe artikujt bazë gjatë 2 muajve të ardhshëm (specifikisht sipas njësive administrative: 37% në Libonik, 33% në Pojan dhe 21% në Vreshtas). Ndërsa 32% e familjeve në Maliq (të anketuara) kanë deklaruar se janë “shumë të shqetësuar” nëse do të jenë në gjendje të sigurojnë ushqim dhe artikujt bazë për familjen gjatë 2 muajve të ardhshëm (53% në Libonik, 64% në Vreshtas dhe 9% në Pojan). Mbi 67% e familjeve në Maliq që pohuan shqetësime lidhur me aksesimin dhe sigurimin e ushqimit deklarojnë se këto shqetësime u shkaktuan nga pandemia. Fenomeni më i zakonshëm është të ushqyerit me produkte jo të preferuara për shkak të izolimit apo mungesës së të ardhurave prej pandemisë.

Niveli i Pasigurisë (qasjes) Ushqimore në Familje ka një vlerë mesatare 3 për Bashkinë Maliq në total por sipas njësive merr vlera të ndryshme (Libonik 6, Pojan 1, Vreshtas 4). Në total për bashkinë, rezultatet e analizës përshkruese tregojnë se vetëm 10% e familjeve të anketuara në Maliq kanë nivel të lartë të Prevalencës së Pasigurisë (qasjes) Ushqimore në Familje (HFIAP). Ky tregues është pranë vlerës mesatare për zonën e projektit në tërësi. Njësia administrative Libonik, duket më vulnerabël duke qenë se tregon nivel të lartë si të treguesit të HFIAS ashtu edhe të HFIAP. Niveli i pasigurisë ushqimore, është i lidhur në mënyrë statistikisht domethënëse me sipërfaqën e tokës së përdorur për frymë, ku në njësinë Libonik është karhasimisht më e kufizuar se dy njësitë e tjera.

Rekomandime

Nisur nga gjetja se toka bujqësore e përdorur, livadhet (dhe kullotat) dhe liqenet e lumenjtë janë tre burimet më të rëndësishme prodhuese në bashkinë Librazhd, projekti mund të konsiderojë një program rritje kapacitetesh për përdorimin e qëndrueshëm të këtyre burimeve. Aktivitete për t’u konsideruar mund të ishin, për shembull, praktika të mira të ruajtjes së shëndetit dhe funksionalitetit të tokës, manaxhimi i kullotave kolektive, mënyrat e vjeljes së bimëve medicinale dhe aromatike, veprimi kolektiv për manaxhimin e kullotave dhe pyjeve, etj.

Duke qenë se praktika e marrjes së tokës me qira për rritjen e përmasës së fermës është një fenomen i shpeshtë, si dhe nisur nga përmasa relativisht e lartë e transaksionit, rekomandohet partneriteti me qeverinë lokale e qendrore për nxitjen e tregut të qiramarrjes.

Të ardhurat nga bujqësia marrin pjesën më të madhe të të ardhurave nga ferma. Duket se blegtoria po humbet terren në zonë meqenëse vetëm 1/3 e fermerëve derivon të ardhura nga ky nënsektor. Kjo i bën fermerët edhe më vulnerabël. Duket se mbi 20% e familjeve tregojnë vështirësi në konsumin e mishit. Rrjedhja e kësaj sjellje është reagimi ndaj mungesës së pritshmërive të qarta, çka bën që një pjesë të ulin konsumin e produkteve me çmim më të lartë ose me pjesë më të madhe në shpenzimet ushqimore. Shkalla e vështirësisë në konsum është e lidhur drejtëpërdrejtë me shkallën e vetëprodhimit. Duket qartë që mishi është produkti me shkallë më të ulët të vetëprodhimit. Projekti duhet të selektojë familjet të cilat kanë probleme të aksesit në proteina. Kthimi i gjedhit mund të kërkojë kapital dhe forcë pune në familje, kështu që zëvendësimi me shpend-rritjen do ishte edhe më e lehtë në afatin e shkurtër. Ofrimi i inkubatorëve për zogj mund të ishte një mundësi edhe për treg.

Rritja e perimeve me vlerë të lartë ka treguar që mund të krijojë mundësi të reja në zonë. Projekti duhet të shfrytëzojë këtë kohë kur orientimi i fermerëve drejt kultivimit të bimëve mjekësore po bie. Mundësi

të reja mund të zhvillohen në kultivimin e perimeve si fasulja, patatja e ëmbël apo perime të tjera me vlerë të lartë.

Për produktet e konsideruara me potenciale zhvillimi janë të gjedhi, frutat, perimet, të imtat, dhe kultivimi i BAM, fokusi në rritjen e kapaciteteve duhet të vendoset në nevojat prioritare, duke përdorur kryesisht kombinimin e trajnimit klasik në klasë me praktikën në terren. Maliqi dallon qartësisht nga Dibra në pikëpamje të metodës së trajnimit – në rastin në parë fermerët duket se kanë më shumë nevojë për njohuri teorike, në të dytin fermerët kanë më shumë nevojë për ndihme dhe asistencë të personalizuar. Nisur nga shqetësimi i konfliktit të interesit të tregtarëve të inputeve në rastin e ofrimit të këshillimit mbi mbrojtjen e bimëve për fermerët, rekomandohet vënia në punë e qendrave të prognozë sinjalizimit dhe interpretimi i të dhënave nga profesionistë që nuk kanë konflikt intresi, të tillë si specialistët e bashkisë, specialisti i shërbimit ekstensiv, universiteti bujqësor, etj. aktorë të kësaj kategorie. Partneriteti me aktorë që nuk mbartin konflikt interesi është kritik për përmirësimin e efikasitetit dhe uljen e kostos.

Qasja për ofrimin e shërbimit të këshillimit mund të konsiderojë kombinimin e mbështetjes financiare në shkallë të vogël me shërbimin e këshillimit dhe rritjes së kapaciteteve. Boronica, si bimë e provuar rishtazi në bashkinë e Maliqit por dhe lajthia mund të mbështetet sipas kësaj qasjeje.

Nisur nga praktika e deritanishme e këshillimit, qasja dhe kapacitetet, ndërtimi i partnetitetit me njësinë bashkiake, blerësit e produkteve dhe institucione të tjera që nuk mbartin konflikt interesi (përfshirë edhe Universitetin Bujqësor të Tiranës dhe Universitetin e Korçës) duhet të konsiderohet me përparësi.

Rekomandohet që fermerëve tu afrohet këshillim në ‘habitatin’ e tyre, si një rrugë për rritjen e efektivitetit të aktiviteteve të rritjes së kapaciteteve.

Krahas metodave tradicionale (të komunikimit fizik) të këshillimit dhe informimit, rekomandohet edhe eksplorimi i komunikimit virtual (përmes internetit) për rritjen e kapaciteteve. Kjo bëhet e mundur nisur nga fakti që fermerët aktualisht e përdorin internetin si mënyrë komunikimi.

Në zonat më larg atyre urbane projekti duhet gradualisht të ofrojë mundësi për rritjen e të ardhurave jashtë fermes. Rreth 80% e fermerëve tregojnë që kanë të ardhura jashtë fermës të cilat zënë më pak se një e treta e të ardhurave vjetore në familje. Fokus duhet të jepet Libonikut e Vreshtasit meqenëse orientimi i tyre drejt bujqësisë është më pak i dukshëm. Personat me aftësi duhet të orientohen drejt mjeshtrive të kërkuara në treg ku rëndësi duhet të jepet zanateve jashtë ndërtimit. Përzgjedhja e personave duhet të kryhet duke marrë në konsideratë ngarkesat e detyrave familjare, aspektet gjinore dhe kushtëzime të tjera të fermës familjare.

Treguesit e ndikimit të pandemisë në funksionimin e fermës kanë qenë të paqartë për shkak të mungesës së përgjigjeve. Shumë pak të anketuar përmendin pamundësinë për të blerë mekanikë, farë apo plehra për mbjellje. Duke marrë në konsideratë aftësitë vetëprodhuese dhe mangësitë që sjell mbyllja e qarkullimit të lëvizjes për shitjet informale (ecejaket drejt qytetit, levizja e automjeteve, etj) nevoja për mbështetje e fermerëve në rast të një faze të pandemisë së dytë do ishte ofrimi i inputeve të domosdoshme dhe rritja e mundësive të shitjes për produktet e ruajtura. Ndikimet e tejsa janë në produktet e freskëta ku fermerët duhet të trajnohen në manipulimin dhe ruajtjen e tyre në rast të bllokimit të shitjes.

Konsumi në ferma është pjesërisht i mbështetur nga vetëprodhimi sidomos në vezë, produkte bulmeti e mish e më pak në fruta, perime e drithëra, kjo për shkak të sezonalitetit e mundësisë për të blerë. Në rast të një faze të zhvilluar të pandemisë, për të ulur kërcënimin e mundshëm të një pasigurie ushqimore, duhet të ofrohen mundësi për aksesimin e proteinave dhe mallrave me pamundësi vetëprodhimit. Shpend-rritja më tepër se gjedhi është e volitshme duke qenë se mund të adresohet në kohë të shkurtër e nuk kërkon barrë pune në familje. Gjithashtu ndihma duhet të ofrohet tek ato familje janë ato me më pak tokë për frymë. Njësia administrative Libonik në veçanti, por edhe njësia administrative Vreshtas duket se shprehin nevojën më të madhe për këtë ndërhyrje.

12. Referencat

- Coates, J., Swindale, A., & Bilinsky, P. (2007). Household Food Insecurity Access Scale (HFIAS) for measurement of food access: indicator guide: version 3. E aksesueshme online në lidhjen: http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/eufao-fsi4dm/doc-training/hfias.pdf
- INSTAT (2020). Vjetari statistikor i Bujqësisë dhe i Blegtorisë 2019. Të aksesueshme online në lidhjen <http://instat.gov.al/al/temat/bujq%C3%ABsia-dhe-peshkimi/bujq%C3%ABsia/#tab2>
- Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë (2017). Plani i përgjithshëm vendor i Bashkisë Dibër (2017). Strategjia territoriale dhe Plani i zhvillimit. I aksesueshëm online në lidhjen <http://planifikimi.gov.al/index.php?id=732>
- Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë (2017). Plani i përgjithshëm vendor i Bashkisë Kurbin (2017). Strategjia territoriale dhe Plani i zhvillimit. I aksesueshëm online në lidhjen <http://planifikimi.gov.al/index.php?id=732>
- Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë (2017). Plani i përgjithshëm vendor i Bashkisë Librazhd (2017). Strategjia territoriale dhe Plani i zhvillimit. I aksesueshëm online në lidhjen <http://planifikimi.gov.al/index.php?id=732>
- Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë (2017). Plani i përgjithshëm vendor i Bashkisë Përrenjas (2017). Strategjia territoriale dhe Plani i zhvillimit. I aksesueshëm online në lidhjen <http://planifikimi.gov.al/index.php?id=732>
- Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë (2020). Plani i përgjithshëm vendor i Bashkisë Maliq (2020). Strategjia territoriale dhe Plani i zhvillimit. I aksesueshëm online në lidhjen <http://planifikimi.gov.al/index.php?id=732>

Anekset

Tabela 40: Struktura moshore e popullsisë në Maliq

Zona e Programit	Maliq							Total	
	Njësia Administrative								
	Libonik		Pojan		Vreshtas				
Deri në 4 vjeç	2	1.3%	7	3.3%	1	1.8%	10	2.4%	
5 deri 9 vjeç	13	8.6%	11	5.2%	3	5.4%	27	6.5%	
10 deri 14 vjeç	13	8.6%	19	9.0%	8	14.3%	40	9.6%	
15 deri 19 vjeç	14	9.2%	10	4.8%	7	12.5%	31	7.4%	
20 deri 24 vjeç	17	11.2%	26	12.4%	5	8.9%	48	11.5%	
25 deri 29 vjeç	6	3.9%	14	6.7%	3	5.4%	23	5.5%	
30 deri 34 vjeç	12	7.9%	17	8.1%	1	1.8%	30	7.2%	
35 deri 39 vjeç	9	5.9%	11	5.2%	7	12.5%	27	6.5%	
40 deri 44 vjeç	11	7.2%	14	6.7%	2	3.6%	27	6.5%	
55 deri 49 vjeç	14	9.2%	14	6.7%	7	12.5%	35	8.4%	
50 deri 54 vjeç	9	5.9%	22	10.5%	5	8.9%	36	8.6%	
55 deri 59 vjeç	13	8.6%	23	11.0%	5	8.9%	41	9.8%	
60 deri 64 vjeç	10	6.6%	8	3.8%	2	3.6%	20	4.8%	
65 deri 69 vjeç	3	2.0%	4	1.9%	0	0.0%	7	1.7%	
70 deri 74 vjeç	2	1.3%	4	1.9%	0	0.0%	6	1.4%	
75 deri 79 vjeç	3	2.0%	4	1.9%	0	0.0%	7	1.7%	
80 deri 84 vjeç	1	0.7%	1	0.5%	0	0.0%	2	0.5%	
Mbi 85 vjeç	0	0.0%	1	0.5%	0	0.0%	1	0.2%	
Total	152	100.0%	210	100.0%	56	100.0%	418	100.0%	

Tabela 41: Perceptimet e fermerëve mbi aktivitetin e dytë dhe të tretë potencial

Aktivitetet ekonomike	Prioriteti i dytë			
	Maliq		Zona e projektit	
	Numër	%	Numër	%
Gjedhi	29	27.1%	102	23.2%
Prodhimi i perimeve	25	23.4%	53	12.1%
Prodhimi i frutave (pa aroret)	16	15.0%	68	15.5%
Të imtat	11	10.3%	54	12.3%
Kultimi i BMA	7	6.5%	33	7.5%
Prodhimi i arroveve	7	6.5%	19	4.3%
Derri	3	2.8%	10	2.3%
Bletaria	3	2.8%	39	8.9%
Përpunim fruta-perime në fermë	2	1.9%	1	0.2%
Prodhimi organik	1	0.9%	14	3.2%
Tjetër	3	2.8%	46	10%
Total	107	100%	439	100%
Prioriteti i tretë				
Prodhimi i frutave (pa aroret)	16	15.0%	70	15.9%
Prodhimi i perimeve	12	11.2%	71	16.2%
Përpunim fruta-perime në fermë	11	10.3%	34	7.7%
Kultimi i BMA	10	9.3%	48	10.9%
Të imtat	9	8.4%	26	5.9%
Gjedhi	8	7.5%	13	3.0%
Përpunim qumështi në fermë	7	6.5%	24	5.5%
Derri	5	4.7%	27	6.2%
Mbledhje dhe përpunim BMA e fruta pylli	4	3.7%	27	6.2%
Prodhimi organik	3	2.8%	6	1.4%
Tjetër	22	21%	93	21%
Total	107	100%	423	96.4%

Figura 24: Nevoja e parë prioritare për rritje kapacitetesh për produktin e dytë prioritar

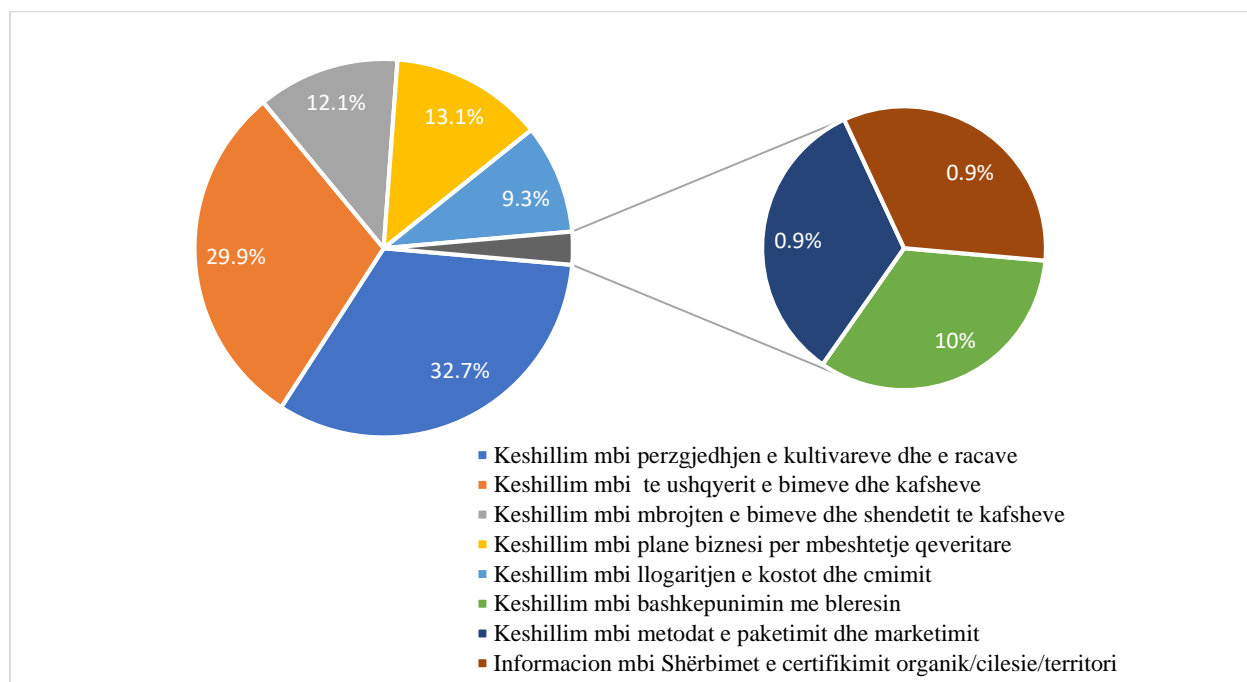

Tabela 42: Monumentet klturore në Bashkinë Maliq

Nr.	Emërtimi i Monumentit	Qyteti/ Fshati	Nj. Admini-Strative	Institucioni / nr. i vendimit / Data
1	Kalaja e Klocës në Fshatin Klocë	Klocë	Libonik	1.Rektorati i Universitetit Shtetëror të Tiranës/ Vendim nr. 6, dt. 15.01.1963 2.Ministria e Arsimit dhe Kulturës/ Vendim nr.1886, dt.10.06.1973
2	Kalaja e Kakaçit në Fshatin Kakaç	Kakaç	Pirg	1. Rektorati i Universitetit Shtetëror të Tiranës/ Vendim nr. 6, dt. 15.01.1963, 2.Ministria e Arsimit dhe Kulturës/ Vendim nr.1886, dt.10.06.1973
3	Kalaja e Symizës në Fshatin Symizë	Symizë	Libonik	1.Rektorati i Universitetit Shtetëror të Tiranës/ Vendim nr. 6, dt. 15.01.1963 2.Ministria e Arsimit dhe Kulturës/ Vendim nr.1886, dt.10.06.1973
4	Kalaja Në Fshatin Podgorie	Podgorie	Vreshtas	Ministria e Arsimit dhe Kulturës/ Vendim nr.1886, dt.10.06.1973
5	Kalaja në Fshatin Zvezdë	Zvezdë	Pojan	Ministria e Arsimit dhe Kulturës/ Vendim nr.1886, dt.10.06.1973
6	Kalaja E Gopeshit Në Fshatin Moglicë	Moglicë	Moglicë	Ministria e Arsimit dhe Kulturës/ Vendim nr.1886, dt.10.06.1973
7	Kalaja E Gradishtës në fshatin Zerec	Zerec	Moglicë	Ministria e Arsimit dhe Kulturës/ Vendim nr.1886, dt.10.06.1973
8	Muret në qafën e Zvezdës në fshatin Zvezdë	Zvezdë	Pojan	Ministria e Arsimit dhe Kulturës/ Vendim nr.1886, dt.10.06.1973
9	Vendbanimi Prehistorik gjatë Rrugës automobilistike në	Vashtëmi	Libonik	Ministria e Arsimit dhe Kulturës/Vendim nr.1886, dt.10.06.1973

	Fshatin Vashtëmi			
10	Vendbanimi Prehistorik Në Qytetin E Maliqit	Maliq	Maliq	Ministria e Arsimit dhe Kulturës/ Vendim nr.1886, dt.10.06.1973
11	Ura Në Fshatin Gopesh	Gopesh	Moglicë	Ministria e Arsimit dhe Kulturës/ Vendim nr.1886, dt.10.06.1973
12	Ura Në Fshatin Moglicë	Moglicë	Moglicë	Ministria e Arsimit dhe Kulturës/ Vendim nr.1886, dt.10.06.1973
13	Banesa E Qamil Beqirajt Në Fshatin	Gopesh	Moglicë	Ministria e Arsimit dhe e Kulturës (Drejtoria e Kulturës)/ Vendim nr.266/1, dt.16.02.1979
14	Banesa E Dajlan E Rushan Bashllarit (Ish E Malkë Zvarishtit) Në Fshatin Zvarisht	Zvarisht	Gorë	Ministria e Arsimit dhe e Kulturës (Drejtoria e Kulturës)/ Vendim nr.266/1, dt.16.02.1979
15	Banesa E Ramadan Kapllan Qoses Në Fshatin Qenckë	Qenckë	Gorë	Ministria e Arsimit dhe e Kulturës (Drejtoria e Kulturës)/ nr.266/1, dt.16.02.1979, Ministria e Arsimit dhe e Kulturës
16	Banesa E Beqir Ibrahimllarit dhe Naim Peto në Fshatin Strelcë	Strelcë	Gorë	(Drejtoria e Kulturës)/ nr.266/1, dt.16.02.1979
17	Banesa E Idajet E Fuat Mirashit Në Fshatin Strelcë	Strelcë	Gorë	Ministria e Arsimit dhe e Kulturës (Drejtoria e Kulturës)/ nr.266/1, dt.16.02.1979
18	Banesa E Halim Ismail Xhaferasit Në Fshatin Popçisht	Popçishtë	Moglicë	Ministria e Arsimit dhe e Kulturës, Drejtoria e Kulturës, Vendim nr. 266/1, datë 16.02.1979
19	Kulla E Veli Agollit Në Fshatin Desmicë	Desmicë	Gorë	Ministria e Arsimit dhe e Kulturës, Drejtoria e Kulturës, Vendim nr. 266/1, datë 16.02.1979

Burimi: Instituti Kombëtar i Trashëgimisë Kulturore

Tabela 43. Rendimenti sipas prodhimeve blegtorale për bashkitë Maliq, Dibër, Kurbin dhe Librazhd

Produkti	Bashkia	Rendimenti 2018 litra/krerë ose kg/krerë
Qumësht lope	Dibër	2,417.4
	Kurbin	2407
	Librazhd	2,877.3
	Maliq	4,500
Qumësht dele	Dibër	54.7
	Kurbin	60
	Librazhd	59.7
	Maliq	60
Qumësht dhie	Dibër	101.4
	Kurbin	129
	Librazhd	151.8
	Maliq	110
Mish gjedhi	Dibër	224.5
	Kurbin	100
	Librazhd	216.3
	Maliq	220
Mish të leshta	Dibër	28.6
	Kurbin	20
	Librazhd	30.2
	Maliq	26

Mish të dhirta	Dibër	18.3
	Kurbin	15.4
	Librazhd	26.9
	Maliq	25
Mish derri	Dibër	100
	Kurbin	85.3
	Librazhd	60
	Maliq	90
Mish shpendi	Dibër	1.8
	Kurbin	1.6
	Librazhd	1.5
	Maliq	1.3

Burimi: INSTAT (2020)

Tabela 44: Sipërfaqja e bimëve të arave sipas bashkive 2019

Nr	Bashkia	Drithëra	Grurë	Misër	Theker	Perime	Patate	Fasule	Foragjere	BAM
1	Dibër	3,661	520	3,000	50	550	288	138	10,550	8
2	Librazhd	1,990	575	1,288	65	266	274	340	2,549	5
3	Prrenjas	1,683	670	963	26	172	142	224	1,661	7
4	Maliq	6,790	4,426	1,648	87	1,220	1,010	524	4,469	49
5	Kurbin	1,539	690	829	-	615	112	190	5,210	14

Burimi: INSTAT (2020)

Tabela 45: Prodhimi i bimëve të arave sipas bashkive 2019

Nr	Bashkia	Drithëra	Grurë	Misër	Theker	Elb	Tagjira	Perime	Patate	Fasule	Foragjere	BAM
1	Dibër	22,291	2,010	19,976	100	108	97	14,612	8,478	1,517	226,651	5
2	Librazhd	9,434	2,270	6,874	163	-	127	5,824	6,439	660	84,080	9
3	Prrenjas	7,649	2,664	4,867	65	-	53	3,751	3,341	414	56,474	14
4	Maliq	31,037	19,246	9,689	222	1,256	624	36,858	31,014	819	136,743	78
5	Kurbin	9,380	2,760	6,558	-	-	62	17,046	3,584	357	209,775	126

Burimi: INSTAT (2020)

Tabela 46: Prodhimi i perimeve sipas bashkive 2019

Nr	Qarku	Perime të Njoma	Perime të Thata	Bostanore	Perime Gjithsej
1	Dibër	10,979	2,439	1,194	14,612
2	Librazhd	4,731	812	282	5,824
3	Prrenjas	3,036	570	145	3,751
4	Maliq	9,702	26,159	997	36,858
5	Kurbin	11,809	982	4,255	17,046

Burimi: INSTAT, 2020

Tabela 47: Gjendja numerike e drufrutorëve, 2019

Nr	Bashkia	Pemë frutore	Ullinj	Agrume	Vreshti (Ha)	Pjergulla
1	Dibër	880	-	-	64	143
2	Librazhd	187	4	-	43	100
3	Prrenjas	137	-	-	86	68
4	Maliq	718	-	-	168	82
5	Kurbin	198	115	18	139	197

Burimi: INSTAT (2020)

Tabela 48: Prodhimi i drufrutorëve, 2019 në Ton

Nr	Bashkia	Peme frutore	Rrush nga vreshti	Rrush nga pjergulla	Rrush gjithsej
1	Dibër	15,870	680	1,600	2,280
2	Librazhd	4,296	418	1,423	1,841
3	Prrenjas	3,412	857	985	1,842

4	Maliq	12,548	861	1,376	2,237
5	Kurbin	4,026	2,223	1,686	3,909

Burimi: INSTAT (2020)

Tabela 49: Numri i krerëve të blegtorisë sipas bashkive, 2019

Nr.	Bashkia	Gjedhë	Lopë	Të imta	Të leshta	Dele	Të dhirta	Dhi	Derra	Shpendë	Koshere bletë
1	Dibër	15,000	11,000	92,000	63,000	52,000	29,000	25,000	100	130,000	13,000
2	Kurbin	11,175	7,760	19,550	5,760	4,210	13,790	10,350	12,270	90,050	1,816
3	Librazhd	7,250	5,800	38,800	22,500	16,700	16,300	13,000	480	93,720	2,600
4	Maliq	9,999	8,032	93,221	74,120	60,478	19,101	15,443	2,339	103,691	8,498
5	Prrenjas	3,750	2,700	27,300	16,900	11,000	10,400	7,500	-	60,830	1,800

Burimi: INSTAT (2020)

Tabela 50: Prodhimi i qumështit, 2019 (Ton)

Nr.	Bashkia	Lopë	Dele	Dhi
1	Dibër	28,600	2,912	2,675
2	Kurbin	18,702	261	1,335
3	Librazhd	21,156	1,188	2,310
4	Maliq	36,144	3,629	1,699
5	Prrenjas	9,461	816	1,336

Burimi: INSTAT (2020)

Tabela 51. Prodhimi i mishit - peshë e gjallë, 2019 (ton)

Nr.	Bashkia	Gjithsej	Gjedhë	Të leshta	Të dhirta	Derri	Shpendë
1	Dibër	4,351	2,185	1,456	500	10	200
2	Kurbin	2,260	566	89	152	1,316	137
3	Librazhd	2,649	1,519	600	376	22	131
4	Maliq	3,861	1,804	1,378	369	207	103
5	Prrenjas	1,414	694	394	240	-	85

Burimi: INSTAT (2020)